

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Eraõiguse osakond

Anu Liinsoo

NÕUDE SELGUS PANKROTIIVALDUSE MENETLUSES

Magistritöö

Juhendajad

PhD Carri Ginter

Dr. iur. Mari Agarmaa

Tallinn

2022

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
1. PANKROTIMENETLUSE ETAPID.....	6
1.1. Võlausaldaja pankrotiavalduse esitamise eeldused.....	6
1.2. Pankrotiavalduse menetluse eristamine pankrotimenetlusest.....	10
1.3. Pankrotiavalduse menetlus.....	11
1.3.1. Ajutise halduri nimetamine.....	14
1.3.2. Pankroti väljakuulutamise.....	18
1.4. Vahekokkuvõte.....	21
2. NÕUDE SELGUSE ROLL JA KRITÈERIUMID PANKROTIIVALDUSE MENETLUSES.....	22
2.1. Nõude selguse tähendus seaduses.....	22
2.2. Lahenditest järelduvad nõude selguse kriteeriumid kohtupraktikas.....	26
2.2.1. Üldine statistika.....	26
2.2.2. Milliseid tõendeid on kohtud pidanud piisavaks, et tunnistada nõue selgeks....	29
2.2.3. Nõuete aegumine.....	35
2.2.4. Loovutatud nõuded.....	37
2.2.5. Nõude sissenõutavaks muutumine.....	41
2.2.6. Tasaarvestus.....	42
2.2.7. Käendused.....	44
2.2.8. Suulised lepingud.....	47
2.2.9. Võltsituse vastuväide.....	49
2.2.10. Välisriigi õiguse kohaldamine.....	52
3. NÕUDE SELGUSEGA SEONDUVAD PROBLEEMID PRAKTIKAS.....	54
3.1. Nõude selguse mõju võlausaldajale ja nõude maksmapanemise kiirusele.....	54
3.2. Kohtu uurimisprintsipi ulatus ja mõju nõude selgusele.....	57
3.3. Kohtu kaalutusõiguse ulatus ja mõju nõude selguse puhul.....	62
3.4. Vahekokkuvõte.....	64
KOKKUVÕTE.....	69
CARITY OF A CLAIM IN A BANKRUPTCY PETITION PROCEDURE.....	74
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU.....	78

SISSEJUHATUS

Pankrot on võlgniku kohtuotsusega väljakuulutatud maksejõuetus, mille eest pole ükski äriühing lõpuni kaitstud. Igat äriühingut võib tabada mõne ootamatu äririski realiseerumine või hoopis halb juhtimisotsus. Pankrotimenetlus on keeruline menetlus, mis puudutab paljusid isikuid, nagu pankrotivõlgnik, võlausaldajad, võlgniku töötajad, tagasivõidetava tehingu vastaspoole, võlgniku juhtorganite liikmeid jt. Tõhus võlausaldajate ja võlgniku huvide kaitse, aga ka tõhus maksejõuetussüsteem, on oluline osa majanduse ja laiemalt kogu finantssüsteemi stabiilsusest.¹ Oluline on, et pankrotimenetlust ei viida läbi ainuüksi võlausaldajate või võlgniku huvides, vaid avalikes huvides. Avalikku huvi pankrotiasjades näitab ka pankrotimenetluste liigitamine tsiviilkohtu menetluses hagita asjadeks. Nendeks on pankrotimenetluse algatamine, pankroti väljakuulutamine, võlausaldajate nimekirja kinnitamine ja pankrotimenetlusega seotud asjad (TsMS § 475 lg 1 p 12²). Hagita asjades nõuab avalik huvi, et selgitataks välja objektiivne tõde ning seetõttu kehtib uurimisprintsiipt.²

Magistritöö eesmärk on analüüsida nõude selguse rolli ja kaalutusõiguse rakendamise ulatust nõudeselguse hindamisel kohtupraktikas pankrotiavalduse menetluses seoses PankrS § 15 lg 3 p 1-ga.

Tõhusa maksejõuetussüsteemi osa on ka pankrotimenetluse algatamine, mis peab kaitsma nii võlausaldaja kui ka võlgniku huve. Seetõttu on oluline määratleda eeldused, mis peavad menetluse algatamiseks täidetud olema. Üheks määrava tähtsusega eelduseks pankroti avalduse menetluses on võlausaldaja selge nõude olemasolu. Nõude selgust peab hindama kohus kaalutusõiguse alusel. Lähtuvalt magistritöö eesmärgist soovib autor leida vastuseid küsimustele, milline on nõude selguse roll pankrotiavalduse menetluses ning kui võlgnik vaidleb nõudele vastu, et nõue on ebaselge, siis kas kohus pigem võtab nõude osas seisukoha või lõpetab menetluse ja selgitab, et vaidlus kuulub lahendamisele hagimenetluses? Magistritööd kirjutades soovib autor tuvastada, mis on tänaseks saanud nendest võlgnikust ettevõtetest, mille puhul kohus otsustas, et jätab ajutise halduri nimetamata. Töös otsitakse vastuseid küsimustele, millised on kohtu kaalutusõiguse piirid nõude selguse hindamisel; kas saab välja tuua nõude aluseid või vastuväiteid, mille puhul kaldub kohus pankrotoavalduse

¹ The World Bank. Principles for effective insolvency and creditor/debtor regimes. 2021. Arvutivõrgust leitav: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/35506/Principles-for-Effective-Insolvency-and-Creditor-and-Debtor-Regimes.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

² Kõve V. Järvekülg I, Ots J, Torga M. Tsiviilkohtumenetluse seadustik III. Kommenteeritud väljaanne. Juura 2018. lk 69

menetlust lõpetama; Ja milliste tõenditega saab eelduslikult vältida võimaliku nõude selguse vaidluse puhul pankrotiavalduse menetluse lõpetamist?

Samuti otsib magistritöö vastust küsimusele, millal ületab nõude selguse kindlaks määramine pankrotikohtu pädevuse piire ja millal on vältimatu hagimenetluse algatamine pankrotimenetluse algatamise asemel. Nimetatud eesmärkidest tuleneb ka töö struktuur. Magistritöö on jaotatud kolmeks peatükiks. Esimeses peatükis analüüsitakse pankrotimenetluse etappe. Uuritakse, millistes etappides ja millist rolli nõude selgus mängib ning milline on nõude selguse kaal menetluses tervikuna. Kuna magistritöös analüüsib autor nõude selgust, mida tuleb kohtul hinnata juba ajutise halduri nimetamise otsustamisel, siis on töö fookus pankrotiavalduse menetluse analüüsil.

Teises peatükis analüüsitakse kohtulahendeid eesmärgiga uurida, milliseid nõudeid on kohtud lugenud ebaselgeteks ja milliseid tõendeid on kohtud lugenud asjakohaseks nõude olemasolu tõendamisel. Kas võlgniku tuginemine nõude ebaselgusele viib pigem pankrotiavalduse menetluse lõpetamiseni ning ajutine haldur jäetakse nimetamata või otsustavad kohtud pigem ajutise halduri nimetada ja menetlust jätkata?

Kolmandas peatükis käsitletakse nõude selgusega seonduvaid probleeme praktikas. Millist mõju omab nõude ebaselgeks tunnistamine nõude maksmapanemise kiirusele ja hilisemale perspektiivile saada nõue rahuldatud? Mida tähendab kohtu poolt rakendatav uurimisprintsip ja millised on kohtu kaalutusõiguse piirid nõude selguse üle otsustamisel?

Leidmaks uurimisküsimusele vastust, analüüsis autor Eesti ja Saksa õigusakte, mis reguleerivad pankrotimenetlust, lisaks sellekohaseid teadusartikleid ja kohtupraktikat. Magistritöö jaoks analüüsiti viimase 10 aasta Riigikohtu ja ringkonnakohtute kohtulahendeid. Analüüsitavaks perioodiks oli täpsemalt 04.06.2013 - 03.01.2022 ja otsingukriteeriumiks oli leida lahendid, mis käsitlesid PankrS § 15 lg 3 p 1: „kohus jätab võlausaldaja pankrotiavalduse alusel ajutise halduri nimetamata, kui võlgnik vaidleb nõudele põhjendatult vastu ja kohus leiab, et vaidlus nõude üle tuleb lahendada väljaspool pankrotimenetlust.“ Riigi Teataja kohtulahendite otsingusüsteem andis käsitletud sätte kohta valitud perioodil 104 lahendit, millest 3 olid Riigikohtu lahendid ja ülejäänud ringkonnakohtute lahendid.

Autor kasutab püstitatud eesmärkide saavutamiseks kombineeritud uurimismeetodit, mis sisaldab kohtupraktika empiirilist analüüsi koos teoreetilise kirjanduse käsitlusega. Samuti analüüsitakse kohtulahendeid nii kvalitatiivselt kui ka kvantitatiivselt. Põhiallikatena kasutab

autor pankrotiseadust, tsiviilkohtumenetluse seadustikku ja võlaõigusseadust ning Eesti ringkonnakohtute ja Riigikohtu kohtupraktikat alates 2013 aastast.

Valitud periood ja kohtuastmed sisaldavad piisavalt kohtupraktikat, et kujuneks terviklik pilt nõude selguse kriteeriumide määratlemisest, sisustamisest ja rakendamisest.

Otsingumeetoditena on kasutatud ületekstiotsingut („pankrotimenetluse algatamine“, „nõuded pankrotimenetluses“, jms) ja Riigi Teataja kohtulahendite otsingut. Teiseste allikatena on kasutatud Eesti ja Saksa seaduste kommenteeritud väljaandeid ning erialakirjandust. Viimast on otsitud ajakirjast *Juridica*.

Teema on aktuaalne, sest koroonajärgses perioodis suurenes pankrotistunud ettevõtete arv³ ja on oodata, et inflatsiooni ning Ukraina sõjast tulenevate tarneraskuste tõttu suureneb pankrottide arv veelgi. Sellest tulenevalt on ülioluline, et võlausaldaja pankrotiavalduse aluseks olevad nõude selguse kriteeriumid oleksid üheselt mõistetavad, ei põhjustaks segadust ja menetluse tarbetut venimist või põhjendamatu menetlust olukorras, kus polegi tegemist selge nõudega. Menetluste venimise probleem on välja toodud ka maksejõuetusrevisjoni materjalides, mis võimaldab pahausklikul võlgnikul äriühingust raha välja toimetada.⁴ Harju maakohus on revisjoni tarbeks esitanud seisukoha, et menetluse kiirendamise huvides tuleks kaaluda avaliku huvi ja kohtu uurimisprintsipi kriteeriumide sätestamine seaduses, sest selgete piiride puudumine loob pinnase vaidlusteks, mis venitavad menetlust.⁵

Märksõnad: pankrotiõigus, pankrotiavalduse menetlus, võlaõigus, nõuded, nõude selgus, tsiviilkohtumenetlus.

Magistritöö autor avaldab tänu oma juhendajatele Mari Agarmaale ja Carri Ginterile nende panuse eest töö valmimiseks.

³ Esimene tõus alates eelmisest kriisist: pankrottide arv kasvas aastaga 26%. Creditinfo. 2021. Arvutivõrgust leitav: <https://www.creditinfo.ee/esimene-tous-alates-eelmisest-kriisist-pankrottide-arv-kasvas-aastaga-26/>

⁴ Eesti Kaubandustööstuskoja arvamus maksejõuetusõiguse revisjoni kohta. 2015. Arvutivõrgust leitav: <https://www.just.ee/oigusloome-arendamine/maksejõuetusõiguse-revisjon#kogutud-ettepanekud->

⁵ Harju maakohu ettepanekud maksejõuetusõiguse revisjoniks. 2015. Arvutivõrgust leitav: <https://www.just.ee/oigusloome-arendamine/maksejõuetusõiguse-revisjon#kogutud-ettepanekud->

1. PANKROTIMENETLUSE ETAPID

Eesti pankrotiseadus eristab pankrotiavalduse menetlust pankrotimenetlusest.⁶ Selles peatükis käsitletakse pankrotiavalduse menetluse etappe, analüüsides, millist rolli nõude selgus nendes mängib. Pankrotimenetlusele kohaldatakse tsiviilkohtumenetluse seadustikus (edaspidi: TsMS) sätestatud, kui pankrotiseadusest ei tulene teisiti. Vaidlused vara tagasivõitmise üle ning võlausaldaja üldkoosoleku otsuste vaidlustamine toimuvad hagimenetluses. Ajutise halduri nimetamine, pankroti väljakuulutamine, nõuete tunnustamine ja muud pankrotimenetlusega seotud asjad lahendatakse hagita menetluses, kui seadusest ei tulene, et need lahendatakse hagimenetluses (PankrS 95 § 3 lg 2). Kuna magistritöö analüüsib nõude selguse kriteeriumi, mis on küsimuse all eelkõige ajutise halduri nimetamise juures, siis on fookus kohtumenetluse analüüsil pankrotiavalduse menetluses. Magistritöö ei puuduta olukorda pärast pankroti välja kuulutamist. Kajastamist leiab ka Saksa pankrotiõigus, kuna Eesti pankrotiseaduse eeskujuks on olnud suures osas Saksa pankrotiõigus.⁷

1.1. Võlausaldaja pankrotiavalduse esitamise eeldused

Alapeatüki eesmärk on analüüsida võlausaldaja pankrotiavalduse esitamise eelduseid. TsMS § 475 (hagita asjad) lg 1 p 12² kohaselt on pankrotimenetluse algatamine, pankroti väljakuulutamine, võlausaldajate nimekirja kinnitamine ja pankrotimenetlusega seotud asjad, mida ei saa lahendada hagimenetluses. TsMS § 476 lg 2 kohaselt algatab kohus seadusega ettenähtud juhul hagita menetluse üksnes selleks õigustatud isiku või asutuse avalduse alusel. Pankrotiseadusega on ette nähtud isikute ring, kes saab pankrotiavalduse esitada. Üldjuhul on selleks kas võlgnik või võlausaldaja (PankrS § 9).

Võlgnik peab võlgnikupoolses pankrotiavalduses põhistama oma maksejõuetuse (PankrS § 13 lg 1). Võlausaldajale on seaduseandja seadnud rohkem tingimusi pankrotiavalduse esitamiseks, kohustades teda pankrotiavalduses põhistama võlgniku maksejõuetuse, samuti tõendama nõude olemasolu (PankrS § 10 lg 1). Kuna nõude olemasolu on ainult võlausaldajapoolse pankrotiavalduse esitamise eelduseks ja uurimistöö teemaks on nõude selgus, siis keskendub sinne uurimistöö just võlausaldaja pankrotiavaldusele esitatud nõuete analüüsile. Pankrotimenetluse algatamiseks võlausaldaja pankrotiavalduse alusel peavad olema täidetud eeldused, mis on sätestatud PankrS § 10 (võlausaldaja pankrotiavaldus).

⁶ Pankrotiseadus. 22. jaanuar 2003.- RT I 2003, 17, 95; RT I 2003, 17, 95

⁷ Varusk, M. Maksejõuetus – mis see on? 2008.

https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/merike_varusk_maksejouetus_-_mis_see_on.pdf

Vastavalt lõikele 1 peab võlausaldaja pankrotiavalduses põhistama võlgniku maksejõuetuse, samuti tõendama nõude olemasolu. Võlausaldaja mõiste on defineeritud PankrS § 8 lg-s 3, mille kohaselt on võlausaldajaks isik, kellel on võlgniku vastu varaline nõue, mis on tekkinud enne pankroti väljakuulutamist.

Õiguskirjanduses on märgitud: „pankrotimenetluse algatamiseks võlausaldaja avalduse alusel ei piisa ainult võlgniku maksejõuetusest ja selle põhistamisest. Võlausaldaja peab tõendama ka oma nõude olemasolu, st esitama tõendid nõude suuruse, aluse ja täitmise tähtaja kohta.“⁸ Ka PankrS sätestab, et võlausaldaja pankrotiavalduse puhul tuleb alati tõendada nõude suurus, alus ja sissenõutavaks muutumise aeg (PankrS § 10 lg 4).

Teine kriteerium on maksejõuetus (PankrS § 10 lg 2 p 1-5), mida tuleb põhistada. TsMS § 235 kommentaaride kohaselt on seaduseandja põhistamise instituudiga loonud tõendamise eriliigi, mille eesmärk on faktiliste asjaolude tõendamise lihtsustamine. TsMS-i kohaselt tähendab põhistamine väite põhjendamist selliselt, et põhjenduse õigsust eeldades saab kohus lugeda väite usutavaks. „Põhistamiseks kohustatud isik võib kasutada selleks kõiki seadusega lubatud tõendeid, samuti tõendusvahendeid, mida ei ole seaduses tõendiks loetud või mis ei ole tõendile ettenähtud protsessuaalses vormis, muu hulgas allkirjastatud kinnitust, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti (TsMS § 235).“

Saksamaal on võlausaldaja pankrotiavaldus lubatav, kui võlausaldajal on pankrotimenetluse algatamise vastu õiguslik huvi (InsO § 14 lg 1).⁹ Järelikult, kui võlausaldajal on võlgniku vastu nõue, mis on muutunud sissenõutavaks ja mida võlgnik ei suuda täita, siis võlausaldajal on kahtlemata õiguslik huvi asjas olemas ja järelikult ka eeldus pankrotimenetluse algatamiseks. Saksa õiguses on pankrotiavalduse esitamise eelduseks võlausaldaja õigusliku huvi olemasolu. Võlausaldaja peab oma nõude põhistama ja põhjendama maksejõuetuse põhjuseid esmapilgul usutavate tõenditega. Õigusliku huvi kriteerium on sätestatud selleks, et välistada pankrotimenetluse kuritarvitamist olukorras, kus võlgnik lihtsalt ei soovi maksta, olemata maksejõuetu.¹⁰ Ka Ühendkuningriigi regulatsioon sätestab õigusliku huvi printsiibi, et välistada võlausaldajapoolset võlgniku surveitamist, et viimane oma võla ära maksaks.¹¹

⁸ Varusk, M. Maksejõuetus – mis see on? 2008. Arvutivõrgust leitud:

https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/merike_varusk_maksejõuetus_-_mis_see_on.pdf

⁹ Insolvenzverordnung (InsO). Insolvenzordnung vom 5. Oktober 1994

¹⁰ Braun, E. German Insolvency Code. Verlag C.H.Beck oHG 2019. Section 14

¹¹ Goode, R. Principles of Corporate Insolvency Law. Thomson Reuters 2005. lk 169

Saksamaa regulatsiooni kohaselt peab nõue olema olema menetluse algatamise ajal. Siiski ei ole nõutav kõikide nõude esitamise eelduste olemasolu sellel hetkel. Piisab sellest, kui menetluse algatamise ajal on õiguslik alus pankrotinõudele vähemalt loodud.¹²

Tulles tagasi Eesti regulatsiooni juurde ja minnes täpsemaks, saame jagada võlausaldaja pankrotiavalduse eeldused kahte kategooriasse. Esmalt on eeldused, mis kehtivad juhul, kui võlausaldaja nõue on muutunud sissenõutavaks. Teiseks eeldused, mis kehtivad, olenemata sellest, kas võlausaldaja nõue on muutunud sissenõutavaks.

Sissenõutavaks muutunud nõudega võlausaldaja pankrotiavalduse eeldused vastavalt PankrS § 8 lg-le 3; 10 lg-le 3 ja 10 lg 2 p-le 1 on järgmised: võlausaldaja varaline nõue on muutunud sissenõuetavaks; võlgnik ei ole täitnud kohustust 30 päeva jooksul pärast kohustuse sissenõutavaks muutumist ja võlausaldaja on teda kirjalikult hoiatanud kavatsusest esitada pankrotiavaldus (pankrotihoiatus) ning võlgnik ei ole seejärel kohustust täitnud 10 päeva jooksul;

„Võlausaldaja pankrotiavalduse eelduseid, mis kehtivad, olenemata võlausaldaja nõude sissenõutavaks muutumisest vastavalt PankrS § 8 lg-le 3, PankrS § 10 lg-le 3, PankrS § 10 lg 2 p-le 2-5: võlausaldaja varalise nõude sissenõutavus või mittesissenõutavus; võlausaldaja põhistab võlgniku maksejõuetust ühe järgneva variandiga:

- võlgniku suhtes toimivas täitemenetluses ei ole kolme kuu jooksul vara puudumise tõttu saadud nõuet rahuldada või kui täitemenetluses ilmneb, et võlgnikul ei jätku vara kõigi kohustuste täitmiseks;
- võlgnik hävitab, peidab või raiskab oma vara;
- võlgnik teeb raskeid juhtimisvigu, mille tagajärjel ta on muutunud maksejõuetuks;
- võlgnik on muul viisil tahtlikult põhjastanud oma maksejõuetuse;
- võlgnik teatab võlausaldajale, kohtule või avalikkusele, et ta ei suuda oma kohustusi täita;
- võlgnik on lahkunud Eestist eesmärgiga hoiduda oma kohustuste täitmisest või varjab end samal eesmärgil.“¹³

¹² Foerste, U. Pankrotiõigus. 2018 lk 39

¹³ Agarmaa, M. Maksejõuetusõiguse revisjon. Pankrotiavalduse esitamine, pankrotimenetluse raugemine, pankroti välja kuulutamine ja tagajärjed, pankrotivara moodustamine, pankrotivara valitsemine. 2018. Arvutivõrgust leitav: <https://www.just.ee/oigusloome-arendamine/maksejõuetusõiguse-revisjon>

Õiguskirjanduses on kajastatud, et võlausaldajad kasutavad erialusena praktikas enim pankrotihoiatuse tegemist võlgnikule. Ainult sellest aga ei piisa. Võlgniku maksejõuetust tuleb põhistada ka teiste asjaoludega. Selle tegemata jätmise võib päädida olukorraga, kus selgub, et võlgnik ei olegi maksejõuetu, vaid ta lihtsalt ei vastanud pankrotihoiatusele. Vaidluse korral peab võlausaldaja olema võimeline tõendama, et võlgnik on pankrotihoiatuse kätte saanud. Kui pankrotihoiatuse kättesaamine ei ole tõendatud, siis ei hakka kohus võlgniku maksevõimet hindama, pankrotiavaldus jääb rahuldamata ja menetluskulud võlausaldaja kanda.¹⁴

Saksamaal kontrollib kohus esmalt pankrotiavalduse lubatavust ning seejärel maksejõuetuse aluse olemasolu. Lubatavuse nõuded hõlmavad võlgniku maksejõuetusvõimet, taotleja avalduse esitamise õigust ja võlausaldaja menetlushuvi. Võlausaldajal peab olema õiguslik huvi maksejõuetusmenetluse algatamise vastu. Taotleja peab seda kinnitama ja tõendama esmapilgul usutavate tõenditega. Täieliku tõendi esitamine ei ole kohustuslik. Kui väidetava maksejõuetuse aluse olemasolu sõltub üksnes vaidlusaluse nõude olemasolust, mis annab taotlejale õiguse esitada avaldus, ei piisa erandina pelgalt esmapilgul usutavate tõenditega põhjendamisest. Sel juhul peab taotleja esitama täielikud tõendid, mis tähendab, et maksejõuetuskohus peab olema nõude osas veendunud. Maksejõuetust tuleb näidata nii, et selle olemasolu on väga tõenäoline. Näiteks saab ebalikviidsust tõendada kohtutäituri tõendiga selle kohta, et täitmine oli ebaõnnestunud.¹⁵

Selleks, et Saksamaal ei tülitaks võlausaldaja kohut ja võlgnikku pahatahtlike või etteruttavate avaldustega, peab võlausaldaja näitama usutavalt, et tal on (pankroti)nõue ning, et olemas on pankrotialus (InsO § 14 lg 1). Kohtul peab tekkima veendumus eeltoodu põhjendatuses. Tõenditena saab kasutada näiteks arveid, saatelehti, täitmisprotokolle, registriväljavõtteid, aga ka tunnistajate kirjalikke ütlusi. Sobivad ka vande all antud kinnitused. Täitedokumendi esitamine ei ole vajalik. Esile tuleb tuua faktilised asjaolud, millel nõue põhineb. Kui nõuded on ebaselged, siis ei ole pankrotikohtu ülesanne selgust luua. Ebaselge nõude puhul lükatakse avaldus tagasi. Võlausaldajal on võimalik oma nõuet panna maksma hagimenetluses, millega võivad kaasneda kulud. Võimalik on ka oodata, et menetluse algatab teine võlausaldaja.¹⁶

Ühendkuningriigi regulatsioon on Eesti ja Saksa omast erinev. Õigus pankrotimenetlust taotleda on Ühendkuningriigis ka potentsiaalsete või tingimuslike nõuete omanikel. Kuna

¹⁴Varusk, M. Maksejõuetus – mis see on? 2008. Arvutivõrgust leitav:

https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/merike_varusk_maksejõuetus_-_mis_see_on.pdf

¹⁵Braun, E. German Insolvency Code. Verlag C.H.Beck oHG 2019. Section 14

¹⁶Foerste, U. Pankrotiõigus. 2018 lk 37

olemasolevate võlgnike huvi on kõige enesestmõistetavam, siis peavad potentsiaalsed või tingimuslikud võlausaldajad demonstreerima piisavat huvi, et alustada pankrotiprotsessi.¹⁷

Kokkuvõttes on pankrotimenetluse algatamiseks vaja esitada kohtule avaldus.¹⁸ Võlausaldajapoolse pankrotimenetluse eelduseks on nõude olemasolu võlgniku vastu (PankrS § 10 lg 1) ja võlgniku maksejõuetuse põhistamine ühel PankrS § 10 lg 2 p 1 - 5 sätestatud alusel. Nõuded võivad olla kas sissenõutavateks muutunud või muutuvad nad sissenõutavaks lähiajal (PankrS § 10 lg 3). Saksa ja Ühendkuningriigi regulatsioonis räägitakse õiguslikust huvist, mis on pankrotimenetluse algatamise eelduseks. Eesti analoogia õiguslikule huvile on nõude olemasolu (PankrS § 10 lg 1) ja maksejõuetuse põhistamine ühel PankrS § 10 lg 2 p 1 - 5 sätestatud alusel. Saksamaal peab võlausaldaja näitama usutavalt, et tal on (pankroti)nõue ning et olemas on pankrotialus (InsO § 14 lg 1). Kohus peab saama veenduda, et mõlemad punktid on usutavalt põhjendatud. Kui nõue ei ole põhjendatud, lükatakse avaldus tagasi.¹⁹

1.2. Pankrotiavalduse menetluse eristamine pankrotimenetlusest

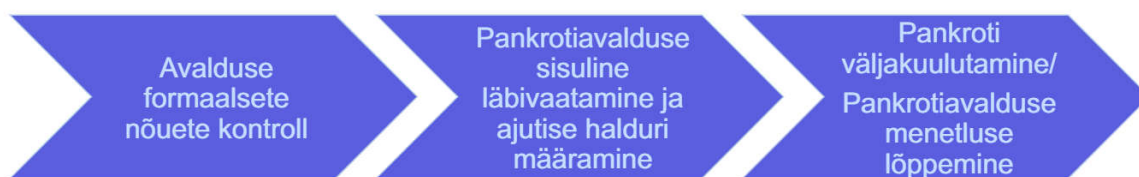
Alapeatüki eesmärk on selgitada, mille poolest erineb pankrotiavalduse menetlusepankrotimenetlusest. Praktikas on juhtumeid, kus ekslikult arvatakse, et juba pankrotiavalduse esitamisega või selle menetlusse võtmisega algabki pankrotimenetlus. See ei ole nii. Põhjused, miks peetakse pankrotiavalduse menetlust pankrotimenetluseks, võivad peituda varasemates seaduseredaktsioonides.

Võlausaldaja pankrotiavalduse menetluse saab jagada kolme etappi. Esimeses etapis otsustab kohus avalduse menetlusse võtmise või keeldub seda menetlusse võtmast (PankrS § 14). Teises etapis otsustab kohus ajutise halduri määramise. Kolmandas etapis otsustab kohus pankroti välja kuulutamise või pankrotiavalduse menetluse lõpetamise. Kui kohus kuulutab pankroti välja, siis algab pankrotimenetlus. See viiakse läbi kohtu-ja kohtuvälise menetlusena (PankrS § 3 lg 1).

¹⁷ Goode, R. Principles of Corporate Insolvency Law. Thomson Reuters 2005 lk 169

¹⁸ Tsiviilkohtumenetluse seadustik - RT I 2005, 26, 197 § 476 lg 2, PankrS § 9

¹⁹ Foerste, U. Pankrotiõigus. 2018 lk 37

Joonis 1. Pankrotimenetluse etapid kohtus võlausaldaja avalduse esitamise korral. (Allikas: advokaadibüroo Sorainen)

1.3. Pankrotiavalduse menetlus

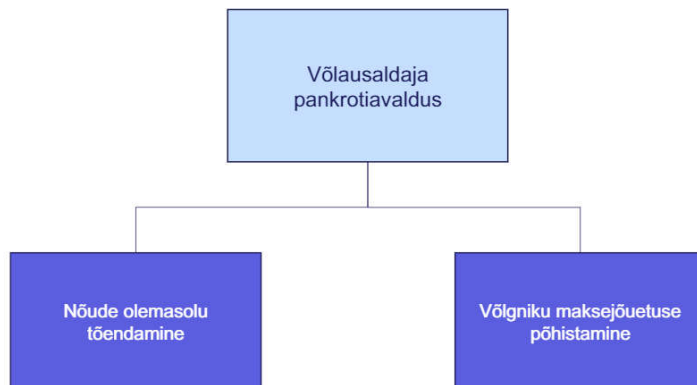
Formaalseks eelduseks pankrotimenetluse algatamisel on Eestis vajalik avalduse esitamine kohtule. Tegemist on küll hagita menetlusega, kus ka kohtul endal võib olla õigus menetluse algatamiseks, aga PankrS-s sätestatud erisuse kohaselt saab pankrotimenetlus alata ainult kirjaliku avalduse esitamisega. PankrS § 9 lg 1 kohaselt võib pankrotiavalduse esitada võlgnik või võlausaldaja. Pankrotiasja menetlemine kuulub maakohtu pädevusse (PankrS § 4 lg 1). Füüsilisest isikust võlgniku pankrotiavaldus esitatakse kohtule võlgniku üldise kohtualluvuse järgi. Kui juriidilisest isikust võlgniku asukoht on Harju maakonnas, esitatakse pankrotiavaldus Harju Maakohtule. Muul juhul esitatakse juriidilisest isikust võlgniku pankrotiavaldus Tartu Maakohtule. Eeldatakse, et võlgniku asukohaks on üks aasta enne pankrotiavalduse esitamist registris märgitud asukoht, kui ei tõendata, et võlgniku asukoht on mujal (PankrS § 4 lg 2).

Pankrotiavalduse esitamise regulatsioon on sätestatud PankrS 2. peatükis. Pankrotiavalduse võib esitada võlgnik või võlausaldaja (PankrS § 9 lg 1). Võlgniku surma korral võib pankrotiavalduse tema vara suhtes esitada ka võlgniku pärija, testamenditäitja või pärandi hooldaja ning sellisel juhul kohaldatakse pankrotiavaldusele vastavalt võlgniku pankrotiavalduse kohta sätestatud (PankrS § 9 lg 2). Seejuures seaduses sätestatud juhtudel võib pankrotiavalduse esitada ka PankrS paragrahvi 9 lõigetes 1 ja 2 nimetamata isik ning sellisel juhul kohaldatakse sellele isikule vastavalt võlausaldaja kohta sätestatud, kui seadusest ei tulene teisiti (PankrS § 9 lg 3). „PankrS § 9 lg 3 eesmärk on sätestada, et pankrotiseaduses ei sisaldu ammendav loetelu isikutest, kellel on õigus esitada pankrotiavaldust, vaid pankrotiavalduse esitamise õigus võib tuleneda ka muust õigusaktist lisaks pankrotiseaduses sätestatule. Näiteks KAS (Krediidiasutuste seadus) § 123 lg 1 kohaselt tohib krediidiasutuse vastu pankrotiavalduse

esitada 1) võlausaldaja, 2) likvideerijad seaduses ettenähtud juhtudel ja 3) Finantsinspektsioon.²⁰

Ka saksa õiguse kohaselt on tarvis esitada kohtule avaldus, mille esitamise õigus on võlausaldajatel ja võlgnikul (Inso § 13 lg 1). Saksa õiguse kohaselt võib avalduse esitada iga võlausaldaja, kellel on õiguslik huvi pankrotimenetluse algatamise suhtes. Selline huvi puudub, kui võlausaldaja nõudel on eraldamisõigus, mis tagab kahtluseta tema nõude täies ulatuses, või kui tal on kuritahtlikud eesmärgid, nt tahab ta survestada maksejõulist, kuid mitte maksta soovivat võlgnikku.²¹

Õiguskirjanduses on pankroti algatamist selgitatud järgmiselt: „Pankrotimenetluses on esmatähtis menetluse algatamine. Pankrotiavalduse võib esitada nii võlausaldaja kui ka võlgnik ise. Võlgniku surma korral võib pankrotiavalduse tema vara suhtes esitada ka võlgniku pärija, testamenditäitja või pärandi hooldaja. Võlgnik peab pankrotiavalduses põhistama oma maksejõuetuse ning lisama seletuse maksejõuetuse põhjuste kohta ja võlanimekirja. Võlgniku pankrotiavalduse puhul eeldatakse võlgniku maksejõuetust ning võlgniku pankrotiavalduse lahendamisel kuulutab kohus pankroti välja ka sel juhul, kui maksejõuetuse tekkimine tulevikus on tõenäoline. Pankrotimenetluse algatamiseks võlausaldaja avalduse alusel ei piisa ainult võlgniku maksejõuetusest ja selle põhistamisest. Võlausaldaja peab tõendama ka oma nõude olemasolu, st esitama tõendid nõude suuruse, aluse ja täitmise tähtaja kohta.“²²

Joonis 2: pankrotiavalduse esitamine. (Allikas Advokaadibüroo Sorainen)

²⁰ Agarmaa, M. Maksejõuetusõiguse revisjon. Pankrotiavalduse esitamine, pankrotimenetluse raugemine, pankroti välja kuulutamine ja tagajärjed, pankrotivara moodustamine, pankrotivara valitsemine. 2018. Arvutivõrgust leitav: <https://www.just.ee/oigusloome-arendamine/maksejõuetusõiguse-revisjon>

²¹ Foerste, U. Pankrotiõigus. 2018 lk 37

²² Varusk, M. Maksejõuetus – mis see on? 2008. Arvutivõrgust leitav: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/merike_varusk._maksejõuetus_-_mis_see_on.pdf

Ringkonnakohus on selgitanud, et kohtul on PankrS § 14 alusel piiratud võimalus keelduda avalduse menetlusse võtmisest ning pankrotiavalduse menetlusse võtmine otsustatakse võlausaldaja esitatud andmete alusel.²³

Eesti seaduses reguleerib pankrotiavalduse menetlusse võtmist PankrS § 14 lg 1 p 1, mis annab alused menetlusse võtmisest keeldumiseks. Muu hulgas on keeldumise alus, kui avaldusest ei selgu, kas võlausaldajal on nõue võlgniku vastu. Ringkonnakohus on selgitanud, et viidatud sätte kohaselt keeldub kohus pankrotiavaldust menetlusse võtmast juhul, kui võlausaldaja pankrotiavaldusest ei nähtu nõude olemasolu võlgniku vastu. Ringkonnakohtu hinnangul saab kohus viidatud sätte alusel keelduda pankrotiavalduse menetlusse võtmisest ainult juhul, kui pankrotiavaldusest ei selgu, et avaldaja võiks olla võlgniku võlausaldaja, s.t pankrotiavaldust esitama õigustatud isik (PankrS § 9 lg 1). Kohus ei saa avalduse menetlusse võtmise üle otsustamisel asuda hindama nõude sisulist põhjendatust ja tõendatust. Sellist õigust ei tulene ka maakohtu viidatud hagita menetluse ja pankrotimenetluse üldpõhimõtetest (TsMS § 477 lg 7 ja PankrS § 3 lg 3).²⁴

Näiteks on ringkonnakohus selgitanud menetlusse võtmisest keeldumise aluste puudumist olukorras, kus maakohus on menetlusse võtmata jätmist põhjendanud nõude ebaselgusega. Maakohus märkis, et võlausaldaja on selgitanud küll põhivõla kujunemist, kuid ei ole selgitanud täpsustatud põhivõla ja intressi kujunemist. Ringkonnakohus leidis, et ka see ei anna alust pankrotiavalduse menetlusse võtmisest keeldumiseks. PankrS § 15 lg 3 p 3 järgi peab võlausaldaja pankrotiavalduse aluseks oleva nõude suurus olema osaühingu puhul vähemalt 2500 eurot. Võlausaldaja on tuginenud asjaolule, et tema põhinõue on vähemalt 11 000 eurot. Maakohus on möönnud, et põhinõude 11 000 eurot kujunemist on võlausaldaja selgitanud. Ka juhul, kui maakohtule ei ole selge täpsustatud põhivõla kujunemine, ei saanud see olla aluseks pankrotiavalduses menetlemisest keeldumiseks. Arvestades pankrotiavalduse aluseks oleva nõude miinimumsuurust osaühingu puhul (2500 eurot), siis ei saa võlausaldaja nõude 11 000 eurot ületava osa väidetav ebaselgus olla aluseks pankrotiavalduse menetlusse võtmisest keeldumiseks.²⁵

Saksa õiguses ei oma näiteks tähtsust asjaolu, kui võlgnik on pärast võlausaldaja pankrotiavalduse esitamist oma võla ära maksnud kokkuleppe korras see fakt ei oma pankrotikohtu jaoks tähtsust. Menetlusse võtmisest keeldumisel saab tähtsust omada ainult kas

²³TlnRnKm 2-19-9074/13 p 14

²⁴TlnRnKm 2-19-13035 p 23

²⁵TlnRnKm 2-21-1182/15 p 21

õigustatud huvi puudumine või selge soov pankrotiprotsessi kuritarvitada. Kui ka võlg on makstud, otsustab kohus pankroti ekspertarvamuse põhjal võlgniku maksejõuetuse. Avaldaja peab põhistama oma nõuet ja maksejõuetust esmapilgul usutavate tõenditega. Tunnistamisest ei piisa, aga kirjalikud tõendid on piisavad. Näiteks kasutatakse pankrotihalduri tõendit näitamaks, et nõude kättesaamine ei ole õnnestunud.²⁶

Kokkuvõttes on pankrotimenetluse algatamiseks vajalik esitada kirjalik avaldus kohtule.²⁷ Avalduse võib esitada kas võlgnik või võlausaldaja, aga avalduse esitamise õigus võib tulla ka muust õigusaktist, nagu tuleneb Finantsinspektsioonile Krediidiasutuse seadusest õigus esitada pankrotiavaldus krediidiasutuse vastu. Võlausaldajapoolse avalduse puhul otsustatakse menetlusse võtmine võlausaldaja andmete alusel. Avaldusest peab selguma, et avalduse esitaja on õigustatud isik ja tal on olemas nõue võlgniku vastu.²⁸

1.3.1. Ajutise halduri nimetamine

Pärast pankrotiavalduse menetlusse võtmise otsust on järgmiseks kohtupoolseks sammuks ajutise halduri nimetamine. Kui pankrotiavaldus on menetlusse võetud, otsustab kohus kümne päeva jooksul ajutise halduri nimetamise, tehes selle kohta määruse (PankrS § 15 lg 1). Ringkonnakohus on näiteks põhjendanud ajutise halduri nimetamata jätmist asjaoluga, et kui nõude selguse kontrollimine eeldab pikemat aega kui 10 päeva, siis on põhjendatud lugeda võlgniku vastuväited nõudele piisavateks, et jätta ajutine haldur määramata.²⁹

Pankrotiavaldus võetakse kohtu poolt menetlusse, kui ei esine menetlusse võtmisest keeldumise alust. Järgmisena liigutakse ajutise halduri nimetamise etappi. Seadusest tulenevad alused, mis ei võimalda pärast pankrotiavalduse menetlusse võtmist ajutist haldurit nimetada (PankrS § 15 lg 3). Nende aluste esinemisel pankrotiavalduse menetlus lõpetatakse (PankrS § 15 lg 7). ja kohus ei jõuagi võlgniku maksejõuetuse üle otsustamiseni.³⁰

Varasema seaduseredaktsiooni kohaselt otsustati ajutise halduri nimetamine eelistungil. Kehtiva regulatsiooni kohaselt toimub see kirjalikus menetluses. Selles etapis saab võlgnik esitada oma seisukohad. Eelistungi korraldamine tühistati, et kiirendada pankrotiprotsesse. „PankrS § 17 lõikes 1 nähakse aga ette võimalus pankrotiavalduse läbivaatamiseks kirjalikus

²⁶ Braun, E. German Insolvency Code. Verlag C.H.Beck oHG 2019. Section 14

²⁷ Tsiviilkohtumenetluse seadustik - RT I 2005, 26, 197 § 475 lg 2, PankrS § 9

²⁸ Pankrotiseadus. 22. jaanuar 2003.- RT I 2003, 17, 95; RT I 2003, 17, 95 § 9 lg 1, 2, 3

²⁹ TrtRnKm 2-15-17028/18 p 8

³⁰ Agarmaa, M. Maksejõuetusõiguse revisjon. Pankrotiavalduse esitamine, pankrotimenetluse raugemine, pankroti välja kuulutamine ja tagajärjed, pankrotivara moodustamine, pankrotivara valitsemine. 2018. Arvutivõrgust leitav: <https://www.just.ee/oigusloome-arendamine/maksejõuetusoiguse-revisjon>

menetluses ilma kohtuistungit pidamata. Need abinõud peaksid soodustama seda, et pankrotimääruse tegemiseni jõutakse kiiremini. Muidugi, kohus võib pidada eelistungi, kui ta seda vajalikuks peab, tulenevalt tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) §-st 398, samuti võib kohus pankrotiavalduse lahendada istungil, kui ta seda soovib. Pankrotiavaldis tuleb läbi vaadata kohtuistungil ka siis, kui võlgnik, võlausaldaja või ajutine haldur seda taotleb (PankrS § 17 lg 1).³¹

Kui ajutise halduri nimetamine tuleb otsustada eelistungil, otsustab kohus kümne päeva jooksul pankrotiavalduse saamisest istungi toimumise aja ja edastab kutsed. Sellisel juhul otsustab kohus ajutise halduri nimetamise 20 päeva jooksul pankrotiavalduse saamisest (PankrS § 15 lg 1). Kusjuures kohus, kellele võlausaldaja on esitanud pankrotiavalduse, korraldab pankrotiavalduse kättetoimetamise võlgnikule (PankrS § 12 lg 1) ja võlgnik võib võlausaldaja pankrotiavalduse kohta kuni eelistungini esitada vastuväite (PankrS § 12 lg 2). Seega on ajutise halduri nimetamise ajaks kohtul rohkem informatsiooni nii võlausaldaja nõude kui võlgniku võimaliku maksejõuetuse kohta.³²

Ajutise halduri nimetamata jätmise alused on sätestatud PankrS § 15 lg 3 p-des 1 - 7. Kohus jätab ajutise halduri nimetamata, kui võlgnik vaidleb nõudele põhjendatult vastu ja kohus leiab, et vaidlus nõude üle tuleb lahendada väljaspool pankrotimenetlust; nõue on pandiga täielikult tagatud; võlausaldaja pankrotiavalduse aluseks olevate nõuete suurus ei ületa aktsiaseltsi puhul 12 500 eurot, osa-, täis- või usaldusühingu puhul 2500 eurot ja teiste juriidiliste isikute või füüsilise isiku puhul 1000 eurot, välja arvatud, kui nimetatud nõuete suhtes on aasta jooksul enne pankrotiavalduse esitamist tulemusteta toimunud täitemenetlus; võlausaldaja ei ole oma pankrotiavaldust piisavalt põhistanud või nõude olemasolu tõendanud; võlausaldaja on jätnud tasumata PankrS §-s 11 nimetatud rahasumma, kui kohus on nõudnud selle tasumist enne ajutise halduri nimetamist; võlgnik või kolmas isik on enne ajutise halduri nimetamist täitnud kohustuse, millel pankrotiavaldis põhineb, või andnud piisava tagatise kohustuse täitmiseks; esinevad muud seaduses sätestatud alused.

Ajutise halduri nimetamise etappi on õiguskirjanduses nimetatud võlausaldaja pankrotiavalduse teise tasandi kontrolliks pärast seda, kui pankrotiavaldis on pankrotiavalduse menetluse võtmise kontrolli (PankrS § 14) läbinud. „Ajutist haldurit määrates/mitte määrates annab kohus hinnangu võlausaldaja pankrotiavalduse nendele kriteeriumitele, mida pankrotiavalduse menetluse võtmise faasis ei hinnatud. Need kriteeriumid on sätestatud

³¹ Varul, P. Olulisemad muudatused pankrotiseaduses. Juridica 6 2021

³² TlnRnKm 2-19-3904/26 p7

PankrS § 15 lg 3 (ajutise halduri nimetamata jätmise põhjused), mis sisult kattub osaliselt PankrS § 10 sätestatud võlausaldaja pankrotiavalduse nõuetega (võlausaldaja peab esitama tõendid nõude suuruse, aluse ja täitmise aja kohta PankrS § 10 lg 4; võlausaldaja peab põhistama võlgniku maksejõuetuse PankrS § 10 lg 2 – millele võlgnikul eelistungil vastu vaielda on võimalik tulenevalt PankrS § 15 lg 3 p 1). Võlgniku ja võlausaldajate huvide tasakaalu seisukohast on oluline, et ajutise halduri nimetamine kujutab endast menetlusfaasi, kus võlgnikul on võimalik enda seisukohad pankrotiavalduse kohta esitada.³³

Pankrotiavalduse menetlus lõpeb juhul, kui esineb alus ajutise halduri nimetamata jätmiseks (PankrS § 15 lg 7). Kui avalduse on esitanud võlausaldaja, siis on ajutise halduri nimetamise etapp kohustuslik. Ilma ajutist haldurit nimetamata ei saa pankrotti välja kuulutada (vt ka PankrS § 15 lg 2). Seega ei ole olukorras, kus kohus on tuvastanud eelduse ajutise halduri nimetamata jätmiseks, põhjust heita maakohtule ette seda, et kohus ei hinnanud täiendavalt võlgniku maksejõuetust. Maksejõuetuse hindamiseni jõuab kohus pärast ajutise halduri nimetamist pankroti väljakuulutamise otsustamise protsessis, kui kohtul on võimalik juhinduda ajutise halduri aruandest.³⁴

Seega on ajutise halduri nimetamise ajaks kohtul rohkem informatsiooni nii võlausaldaja nõude kui võlgniku võimaliku maksejõuetuse kohta. Hoolimata avalduse esialgsest perspektiivikusest, võib kohus leida, et esinevad PankrS § 15 lg-s 3 nimetatud alused ajutise halduri nimetamata jätmiseks põhjusel, et võlgnik vaidleb nõudele põhjendatult vastu ja vaidlus nõude üle tuleb lahendada väljaspool pankrotimenetlust (PankrS § 15 lg 3 p 1).³⁵

Ajutise halduri regulatsiooni aitab avada kohtutäituri seaduse muutmise seletuskiri, millega muudeti ka pankrotiseadust. „PankrS §-le 15 lisatakse ka lõige 6, mille kohaselt ei toimu pankrotiavalduse edasist menetlemist, kui kohus jätab ajutise halduri nimetamata. See säte on vajalik süstemaatilistel kaalutlustel: ajutise halduri nimetamata jätmisel teeb kohus sisulise otsuse, et võlgniku maksejõuetuse hindamiseks ei ole küllaldast põhjust. Sellise otsuse tegemisel pankrotiavalduse läbivaatamise menetlus lõpeb ja see peab tulenema ka seadusest. Kuna pankrotimenetlus ei ole veel alanud (kavandatava § 31 lõike 5 muudatuse kohaselt algab pankrotimenetlus pankroti väljakuulutamise), siis ei saa sätestada ka, et ajutise halduri

³³ Agarmaa, M. Maksejõuetusõiguse revisjon. Pankrotiavalduse esitamine, pankrotimenetluse raugemine, pankroti välja kuulutamine ja tagajärjed, pankrotivara moodustamine, pankrotivara valitsemine. 2018. Arvutivõrgust leitav: <https://www.just.ee/oigusloome-arendamine/maksejõuetusõiguse-revisjon>

³⁴ TlnRnKm 2-19-3904/26 p 7

³⁵ Kikas, M. Pankrotimenetluse algatamine ja pankroti väljakuulutamine. Magistritöö. 2005. arvutivõrgust leitav: <http://dSPACE.ut.ee/bitstream/handle/10062/715/kikas.pdf>

määramisel pankrotimenetlus lõpeb. Seetõttu ongi mindud teist teed ja sätestatud pankrotiavalduse edasise menetlemise lõppemine.³⁶

Õiguskirjanduses on selgitatud, et ajutist pankrotihaldurit võidakse ajada segamini pankrotihalduriga. „Ajutine pankrotihaldur on isik, kelle kohus nimetab ametisse konkreetsete toimingute tegemiseks. Erinevalt pankrotihaldurist pole tal võlgniku esindamise õigust. Ajutisel pankrotihalduril on võlgniku kontrollimise õigus, teda võib nimetada võlgniku kohtu poolt nimetatud kontrollorganiks. Pankrotihaldur on aga võlgniku seaduslik esindaja ja juriidilisest isikust võlgniku juhtimisorgan.“³⁷

Ajutise halduri ülesandeid on varasemas uurimistöös loetletud järgmisena: „Välja selgitada võlgniku vara, sealhulgas võlgniku kohustused, ning kontrollida, kas võlgniku vara katab pankrotimenetluse kulud; selgitada välja võlgniku vara puudutavad täitemenetlused; anda hinnang võlgniku varalisele seisundile ja maksejõulisusele; tagada võlgniku vara säilimine; anda käsutuskeelu korral võlgnikule nõusolek vara käsutamiseks või keelduda sellest ning täita muid seadusest tulenevaid ja kohtu poolt pankrotimenetluses antud ülesandeid (PankrS § 22 lg 2). Ajutine haldur tegutseb kuni võlgniku pankroti väljakuulutamiseni või menetluse lõpetamiseni pankrotti välja kuulutamata raugemise tõttu.“³⁸

Ringkonnakohus selgitas tsiviilasjas nr 2-14-62885, et ajutist haldurit ei saa nimetada pelgalt teabe kogumiseks, sh tuvastamiseks, kas võlgniku maksejõuetus on ajutine või mitte ja kas tal eksisteerivad makseraskused. Ajutise halduri saab nimetada olukorras, kui võlausaldaja on pankrotiavaldust piisavalt põhistanud, nõude olemasolu on tõendatud ning selle kujunemise asjaolud selged.³⁹

Varasemas uurimistöös on leitud, et ajutise halduri ülesanded meil ja Saksamaal sarnased (võlgniku vara valitsemis- ja käsutusõigus). Erinevusena on väljatoodud näiteks asjaolu, et ajutine haldur juhib Saksamaal võlgniku äriühingut, kuni otsustatakse pankrotimenetluse algatamine.⁴⁰

³⁶ Kohtutäituri seaduse eelnõu seletuskiri. 2009. Arvutivõrgust leitav: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/1b0d01ec-f7b5-2581-75d9-dda4dd01275a/Kohtut%C3%A4ituri%20seadus>

³⁷ Varusk. M. Olulised mõisted pankrotimenetluses. 2008. Arvutivõrgust leitav: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/merike_varusk_olulised_moisted_pankrotimenetluses.pdf

³⁸ Mihhaljova, A. Ajutise halduri ja halduri tasustamine ja nende ülesannete täitmiseks tehtud vajalike kulutuse hüvitamine. Magistritöö 2013

³⁹ TrtRnKm 2-14-62885 p 7

⁴⁰ Kikas, M. Pankrotimenetluse algatamine ja pankroti väljakuulutamine. Magistritöö. 2005. arvutivõrgust leitav: <http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/715/kikas.pdf>

Kokkuvõttes võib ajutise halduri nimetamise protsessi pidada teise tasandi kontrolliks pärast avalduse menetlusse võtmist.⁴¹ Kohus teeb ajutise halduri nimetamisel sisulise otsuse, andes hinnangu võlausaldaja esitatud tõenditele nõude suuruse, nõude aluse ja nõude täitmise aja suhtes, samuti maksejõuetuse põhistusele. Eelnevalt saab võlgnik esitada oma vastuväited ja seisukohad ning kohtul on rohkem informatsiooni kui avalduse menetlusse võtmise otsustamisel.⁴² Ajutise halduri nimetamise protseduur on pankrotiavalduse menetluse edasise käekäigu mõttes elulise tähtsusega. Kui kohus ajutist haldurit ei nimeta, siis pankrotiavalduse menetlus lõpeb (PankrS § 15 lg 7).

1.3.2. Pankroti väljakuulutamine

U. Lõhmus on selgitanud, et tulenevalt PankrS §-st 31 kuulutab kohus välja pankroti, juhul kui võlgnik on püsivalt maksejõuetu. Kohus teeb seda pankrotiotsusega, mille alusel muutub võlgniku vara pankrotivaraks. „Pankrotivara kasutatakse sihtvarana võlausaldajate nõuete rahuldamiseks ning pankrotimenetluse edasine juhtimine läheb kohtult üle pankrotihaldurile, kes tegutseb võlausaldajate kontrolli all.“⁴³

Pankrotiseadusest tuleneb kaks maksejõuetuse mõistet. Esiteks on võlgnik maksejõuetu, kui ta ei suuda rahuldada võlausaldaja nõudeid ja see suutmatuse ei ole võlgniku majanduslikust olukorrast tulenevalt ajutine (PankrS § 1 lg 2). Teiseks on juriidiline isik maksejõuetu ka siis, kui võlgniku vara ei kata tema kohustusi ja selline seisund ei ole võlgniku majanduslikust olukorrast tulenevalt ajutine (PankrS § 1 lg 3).

Õiguskirjanduse kohaselt tuleb kohtul pankroti väljakuulutamiseks teha kindlaks võlgniku maksejõuetus. „Eristatakse ajutist ja püsivat ehk alalist maksejõuetust. Maksejõuetuse hindamisel on oluline võlgniku püsiv maksejõuetus, ajutise maksejõuetuse korral puudub alus pankroti väljakuulutamiseks. Järelikult on vaja välja selgitada, kas tegemist on püsiva maksejõuetusega, mis on pankroti väljakuulutamise eeldus. Samuti on tähtis see, et võlgnikul ei jätku vahendeid kohustuste täitmiseks. See viitab maksejõuetusele. Asjaolu, et võlgnik ei soovi kohustusi täita, ei pruugi maksejõuetusele viidata.“⁴⁴

⁴¹ Agarmaa, M. Maksejõuetusõiguse revisjon. Pankrotiavalduse esitamine, pankrotimenetluse raugemine, pankroti välja kuulutamine ja tagajärjed, pankrotivara moodustamine, pankrotivara valitsemine. 2018. Arvutivõrgust leitav: <https://www.just.ee/oigusloome-arendamine/maksejõuetusõiguse-revisjon>

⁴² TlnRnKm 2-19-3904/26 p 7

⁴³ U. Lõhmus. Pankrotihaldur. – Juridica 1994, nr 1, lk 13-16

⁴⁴ Varusk, M. Maksejõuetus – mis see on? 2008. Arvutivõrgust leitav:

https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/merike_varusk_maksejõuetus_-_mis_see_on.pdf

„Saksamaal loetakse võlgnikku maksejõuetuks siis, kui ta ei suuda enam täita oma maksekohustusi. See on pankrotimenetluse algatamise üldiseks aluseks. Siinjuures on oluline võimekus, mitte valmidus maksta: võrrelda tuleb olemasolevaid maksevahendeid ja maksekohustusi, mille täitmise tähtaeg on saabunud. Hetkeline makseraskus on seadusandja tahte kohaselt siiski kahjutu. Piisab sellest, kui võlgnik suudab kiiresti – hiljemalt kolme nädala jooksul – hoolt kanda likviidsuse taastamise eest. Maksejõuetus ei pea olema oluline. Maksejõuetust eeldatakse maksete peatamise puhul. See säästab maksejõuetuse tõendamisest. Maksete peatamiseks loetakse igasugust käitumist, mida saab omistada võlgnikule ning mis jätab ka ainult ühele äripartnerile mulje, et maksmata jätmise põhjuseks on maksejõuetus.“⁴⁵

Lisaks on Saksa seaduses sätestatud alusena ähvardav maksejõuetus. Seda olukorras, kui pankrotimenetluse algatamist taotleb võlgnik ja võlgnikul on oht muutuda maksejõuetuks, kui ta ei ole tõenäoliselt võimeline täitma olemasolevaid maksekohustusi nende tähtaja saabumisel. „Võlgniku pankrotiavalduse puhul piisab ka ainult maksejõuetuse ohu olemasolust. Otsustav on seega maksejõulisuse puudumine mingi ajavahemiku jooksul. Seda on võimalik tuvastada finantskava abil, mis kõrvutab prognoositava ajaperioodi jooksul tekkivad sisse- ja väljamaksed ning näitab nii ära maksevahendite puudumise. Kolmanda alusena on saksa õiguses juriidiliste isikute puhul ülemäärane võlgnevus. Ülemäärase võlgnevusega on tegemist, kui võlgniku vara ei kata enam olemasolevaid kohustusi, välja arvatud juhul, kui ettevõtte tegevuse jätkamine on asjaolude kohaselt väga tõenäoline.“⁴⁶

Pankroti väljakuulutamiseks on juriidilistele ja füüsilistele isikutele erinevad kriteeriumid. Juriidilise isiku puhul kuulutab kohus pankroti välja, kui võlgnik on maksejõuetu. (PankrS § 31 lg 1) PankrS § 31 lg 2 sätestab aga, et olenemata füüsilisest isikust võlgniku maksejõuetusest jätab kohus pankroti välja kuulutamata, kui esineb PankrS § 15 lõikes 3 nimetatud ajutise halduri nimetamata jätmise alus. Seega on füüsiliste isikute puhul nõude selguse kriteerium oluline ka pankroti väljakuulutamise etapis ning ebaselge nõude puhul - isegi kui võlgnik on maksejõuetu - seda välja ei selgitata ja pankrotti välja ei kuulutata.

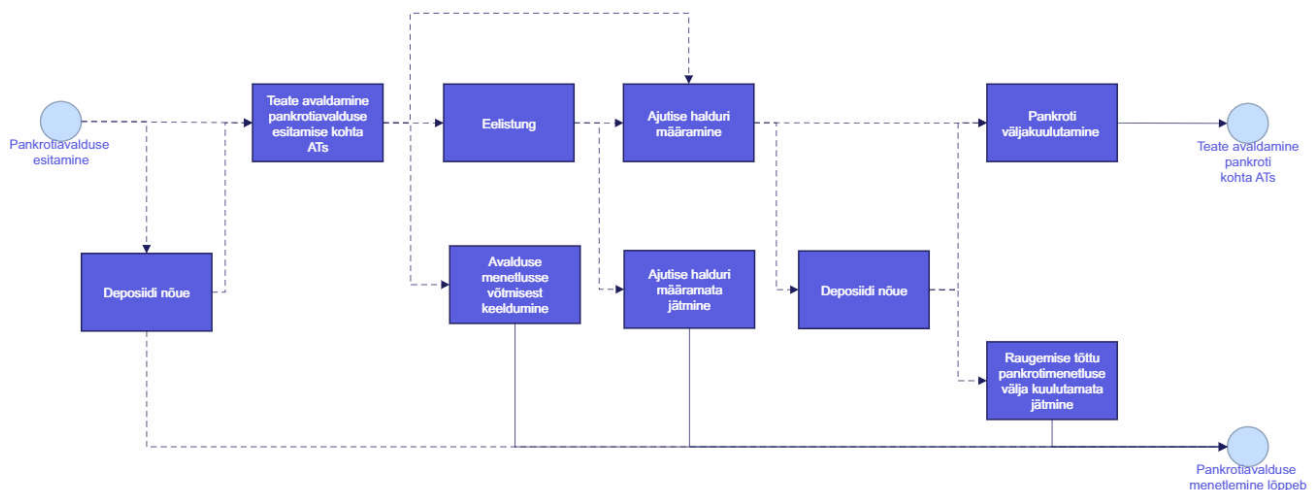
Juriidilise ning füüsilise isiku puhul kehtib erinev kohtlemine. „Lähtuvalt PankrS § 31 lg-st 1 ja § 1 lg-test 2 ja 3 juriidilise isiku pankroti väljakuulutamisel on oluline kindlaks teha juriidilise isiku maksejõuetuse olemasolu. Juriidilistele isikutele ei laiene PankrS § 31 lg 2, mille kohaselt olenemata füüsilisest isikust võlgniku maksejõuetusest jätab kohus pankroti välja kuulutamata, kui esineb käesoleva seaduse § 15 lõikes 3 nimetatud ajutise halduri nimetamata

⁴⁵ Foerste, U. Pankrotiõigus. 2018 lk 48, 49

⁴⁶ Foerste, U. Pankrotiõigus. 2018 lk 50, 51

jätmise alus. Eeltoodu alusel ei ole asjakohane määruskaebuses esitatud väide, et ajutise halduri määramine oli põhjendamatu, sest puudub pankrotihoiatus, mis oleks andnud õiguse pankrotiavaldust esitada.“⁴⁷

Juriidiliste isikute puhul on pankroti väljakuulutamisel oma osa ka nõude selgusel. Kui välja on selgitatud, et juriidiline isik on maksejõuetu, aga mõni nõue ei ole selge, siis tuleb maksejõuetust hinnata ilma, et ebaselget nõuet arvesse võetaks. Riigikohus on asunud seisukohale, et kuigi nõude selgust hinnatakse juriidilisest isikust võlgniku puhul PankrS § 15 lg 3 p 1 järgi üksnes ajutise halduri määramisel, ei ole nõude olemasolu ja selle ulatus ning selgus pankroti väljakuulutamise otsustamise staadiumis siiski tähtsusetud. „Nimelt tuleb olukorras, kus võlausaldaja on esitanud juriidilisest isikust võlgniku vastu pankrotiavalduse, võlgnik vaidleb nõudele vastu ja ajutine haldur leiab, et võlgnik on maksejõuetu PankrS § 1 lg 2 või lg 3 tähenduses, kohtul võlgniku maksejõulisust (st suutlikkust tasuda võlga ning vara ja kohustuste omavahelist vahekorda) hinnata ilma vaidlusaluse nõudeta. Kui võlgniku vara ei kata tema kohustusi ka ilma vaidlusalust nõuet arvestamata või kui võlgnik ei suuda võlausaldajate nõudeid rahuldada ja juhul, kui vaidlusalune nõue kõrvale jätta, siis on täidetud püsiva maksejõuetuse esimene eeldus PankrS § 1 lg 2 või 3 järgi. Seejärel tuleb hinnata, kas maksejõuetus on püsiv.“⁴⁸

Joonis 3. Võlausaldaja vaade pankrotimenetluse algusest. (Allikas: advokaadibüroo Sorainen)

Kokkuvõttes on juriidilistele ja füüsilistele isikutele pankroti väljakuulutamiseks erinevad kriteeriumid. Juriidilise isiku puhul kuulub kohus pankroti välja, kui võlgnik on maksejõuetu (PankrS § 31 lg 1). PankrS § 31 lg 2 sätestab aga, et olenemata füüsilisest isikust

⁴⁷ TrtRnKo 2-12-24023/83 p 7

⁴⁸ RKTkm 3-2-1-60-14 p 18

võlgniku maksejõuetusest jätab kohus pankroti välja kuulutamata, kui esineb PankrS § 15 lõikes 3 nimetatud ajutise halduri nimetamata jätmise alus. Seega on füüsiliste isikute puhul nõude selguse kriteerium oluline ka pankroti välja kuulutamise etapis ning ebaselge nõude puhul seda välja ei selgitata ja pankrotti välja ei kuulutata isegi kui võlgnik on maksejõuetu.

1.4. Vahekokkuvõte

Avalduse pankrotimenetluse algatamiseks võib esitada võlgnik või võlausaldaja, teatud juhtudel ka mõni teine isik, kui seadus seda ette näeb.⁴⁹ Kohus kontrollib avalduse menetluse võtmisel, kas nõude on esitanud õigustatud isik ja kas nõue on olemas (PankrS § 10). Sisuliselt kohus nõuet veel ei hinda.⁵⁰ Kohus otsustab võlausaldajapoolse avalduse puhul menetluse võtmise ainult võlausaldaja avalduses toodud info alusel.⁵¹ Kui pankrotiavaldus on menetluse võetud, on järgmiseks etapiks ajutise halduri nimetamine. Selleks hetkeks on oma vastuväited ja seisukohad saanud esitada ka võlgnik. Ajutise halduri määramise etapis on määrava tähtsusega selge nõude olemasolu. Kui nõue on ebaselge ja võlgnik sellele vastu vaidleb, jätab kohus ajutise halduri nimetamata ja menetlus lõpeb (PankrS § 15 lg 3 p 1, lg 7). Kui kohus on siiski ajutise halduri nimetanud, on järgmiseks etapiks pankroti välja kuulutamise otsustamine. Kohus kuulutab välja pankroti, kui võlgnik on maksejõuetu (PankrS § 31 lg 1). Erasisiku puhul jätab kohus pankroti välja kuulutamata olenemata isiku maksejõuetusest, kui nõue on ebaselge (PankrS § 31 lg 2). Juriidilise isiku puhul arvestatakse maksejõuetuse hindamisel maha ebaselged nõuded. Kui juriidiline isik on maksejõuetu ka ilma ebaselge nõudeta, siis kuulutatakse pankrot välja.⁵² Hinnangu maksejõuetuse kohta annab ajutine haldur (PankrS § 22 lg 1 p 2). Kokkuvõttes on oluline eristada pankrotiavalduse menetlust pankrotimenetlusest, kuna pankrotimenetlus algab pankroti väljakuulutamisega. Samas nõude selgus on üks võlausaldaja pankrotiavalduse eeldusest ja sellest tulenevalt määrava tähtsusega, kas pankrotiavalduse menetluse kasvamine pankrotimenetluseks on üldse võimalik. Kuna pankrotimenetlusega kaasnevad võlgnikule olulised piirangud ja tema majandustegevusse sekkutakse oluliselt, siis peavad pankrotiavaldusemenetluse kasvamise kriteeriumid pankrotimenetluseks (sh nõude selguse) olema selged ning mõlema poole huve arvestavad.

⁴⁹ Tsiviilkohtumenetluse seadustik - RT I 2005, 26, 197 § 476 lg2, Pankrotiseadus. 22. jaanuar 2003.- RT I 2003, 17, 95; RT I 2003, 17, 95 § 9

⁵⁰ TlnRnKm 2-19-13035 23

⁵¹ Pankrotiseadus. 22. jaanuar 2003.- RT I 2003, 17, 95; RT I 2003, 17, 95 § 10

⁵² RKTkm 3-2-1-60-14 p 18

2. NÕUDE SELGUSE ROLL JA KRITEERIUMID PANKROTIIVALDUSE MENETLUSES

2.1. Nõude selguse tähendus seaduses

Pankrotimenetluse eesmärgid on sätestatud PankrS §-s 3, mille kohaselt rahuldatakse pankrotimenetluse kaudu võlausaldajate nõuded võlgniku vara arvel käesolevas seaduses ettenähtud korras võlgniku vara võõrandamise või võlgniku ettevõtte tervendamise kaudu. Füüsilisest isikust võlgnikule antakse pankrotimenetluse kaudu võimalus vabaneda oma kohustustest käesolevas seaduses ettenähtud korras. Pankrotimenetluse käigus selgitatakse välja võlgniku maksejõuetuse põhjused.

Võlausaldaja saab esitada pankrotiavalduse nõude olemasolu korral. PankrS § 9 lg 1 kohaselt võib pankrotiavalduse esitada võlgnik või võlausaldaja. Pankrotivõlausaldaja (võlausaldaja) on isik, kellel on võlgniku vastu varaline nõue, mis on tekkinud enne pankroti väljakuulutamist (PankrS § 8 lg 3). Pankrotivõlgnik (võlgnik) on füüsiline või juriidiline isik, kelle suhtes kohus on välja kuulutanud pankroti (PankrS § 8 lg 1).

Esmane nõude kontroll toimub pankrotiavalduse menetlusse võtmisel. Kohus kontrollib nõude põhistatust pankrotiavaldust menetlusse võttes. Kui võlausaldaja pankrotiavaldusest ei selgu, et avalduse esitajal on nõue võlgniku vastu, siis on olemas PankrS § 14 lg 1 p-s 1 sätestatud pankrotiavalduse menetlusse võtmisest keeldumise alus.

Teine nõude kontroll toimub kohtus ajutise halduri määramise otsustamisel. PankrS § 15 lg 3 p 1 kohaselt jätab kohus võlausaldaja pankrotiavalduse alusel ajutise halduri nimetamata muuhulgas siis, kui võlgnik vaidleb nõudele põhjendatult vastu ja kohus leiab, et vaidlus nõude üle tuleb lahendada väljaspool pankrotimenetlust.

Kolmandaks võib nõude küsimus tulla päevakorda pankroti väljakuulutamise otsustamisel. PankrS § 31 lg 1 kohaselt kuulutab kohus pankroti välja, kui võlgnik on maksejõuetu. Maksejõuetuse hindamisel ei võeta arvesse neid nõudeid, mis ei ole selged. Juriidilisest isikust võlgniku puhul hinnatakse nõude selgust PankrS § 15 lg 3 p 1 järgi üksnes ajutise halduri määramisel. Kuid Riigikohus on märkinud, et võlausaldaja nõude olemasolu ja selle ulatus ning selgus ei ole pankroti väljakuulutamise otsustamise staadiumis siiski tähtsusetud. „Nimelt tuleb olukorras, kus võlausaldaja on esitanud juriidilisest isikust võlgniku vastu pankrotiavalduse, võlgnik vaidleb nõudele vastu ja ajutine haldur leiab, et võlgnik on maksejõuetu PankrS § 1 lg 2 või lg 3 tähenduses, kohtul võlgniku maksejõulisust (st suutlikkust tasuda võlgu ning vara ja kohustuste omavahelist vahekorda) hinnata ilma vaidlusaluse

nõudeta. Kui võlgniku vara ei kata tema kohustusi ka ilma vaidlusalust nõuet arvestamata või kui võlgnik ei suuda võlausaldajate nõudeid rahuldada ka juhul, kui vaidlusalune nõue kõrvale jätta, siis on täidetud püsiva maksejõuetuse esimene eeldus PankrS § 1 lg 2 või lg 3 järgi. Seejärel tuleb hinnata ka samadest sätetest tuleneva teise eelduse täidetust ehk seda, kas maksejõuetus on püsiv.⁵³

Seega mõjutab nõude selgus nii pankrotiavalduse menetlusse võtmist kui ka ajutise halduri määramist ning hiljem varalise seisu hindamisel ka võlgniku maksejõuetust olenevalt sellest, kas nõue arvestatakse võlgniku kohustuste hulka või mitte. Sellest tuleneb ka nõude selguse oluline roll ja oluline mõju nii võlgnikule kui ka võlausaldajale, sest selge nõude olemasolust võib oleneda pankroti väljakuulutamine. Selle peatüki eesmärgiks on analüüsida, millisel eesmärgil ja kelle kaitseks nõude selgust hinnatakse ja miks on sellele menetluslikus mõttes antud nii suur kaal.

Ühest küljest on nõude selguse kriteeriumi eesmärgiks eraldada pankrotimenetlusest vaidlused, mille lahendamine ei ole pankrotimenetluse eesmärgiks. Ringkonnakohus on selgitanud, et pankrotiavalduse menetlemise eesmärgiks ei ole näiteks hagimenetluse mõõtu vaidluste lahendamine.⁵⁴ Üheks konkreetsemaks raamiks otsustamiseks, kas vaidluse lahendamise mahukus on kooskõlas pankrotimenetluse eesmärkidega, on ajaline faktor. Ringkonnakohus on põhjendanud, et arvestades ka eeldatavat aega, mida kohus peaks enne ajutise halduri nimetamist nõude selgitamisele kulutama, ei ole sellises mahus uurimisprintsipi rakendamine kooskõlas pankrotimenetluse eesmärgiga.⁵⁵

Ringkonnakohus on veel selgitanud, et PankrS § 15 lg 3 p 1 on suunatud eelkõige sellele, et ajutise halduri nimetamise ja pankroti väljakuulutamise menetluses ei toimuks sisulise vaidluse lahendamist pankrotiavalduse esitaja ja selle isiku vahel, kelle suhtes taotletakse pankroti väljakuulutamist.⁵⁶

Teisest küljest on nõude selguse kriteerium seatud võlgniku kaitseks, et säästa teda pankrotimenetluse negatiivsete maineliste ja majanduslike mõjude ning pahatahtlike võlausaldajate eest. Selles suunas on muudetud ka pankrotiseadust. Varasemalt oli pankrotiseaduses ajutise halduri määramise etapi asemel pankrotimenetluse algatamise staadium. Sätet muudeti, et kaitsta võlgnikku enneaege ja põhjendamata negatiivsest mainest.

⁵³ RKTkm 3-2-1-60-14 p 18

⁵⁴ TlnRnKm 2-16-9953/26 15

⁵⁵ TrtRnKm 2-15-17028/18 p 10

⁵⁶ TlnRnKm 2-20-14362/15 p 8

Sätet muudeti kohtutäituri seaduse muutmisega, mille seletuskirjas põhjendatakse muutust järgmiselt: „ühe muudatusena kaotati pankrotiseaduses pankrotimenetluse algatamise staatus, selle asemel määratakse ajutine haldur, mis on vähem stigmatiseeriv kui pankrotimenetluse algatamine.⁵⁷ Teise seadusemuudatuse seletuskirja kohaselt saab pankrotimenetlusest rääkida vaid pärast seda, kui pankrotimenetluse algatamine on otsustanud kohus. Muudatuste eesmärk on vältida olukorda, kus alusetult esitatud pankrotiavalduse alusel loetakse menetlus alanuks, ning vaatamata sellele, et pankrot jääb välja kuulutamata, saab võlgniku maine kahjustatud ning ta võib saada ka majanduslikku kahju.⁵⁸

Nõue võlgniku vastu peab olema üks osa võlausaldaja pankrotiavaldusest, et näiteks konkurendid ei saaks häirida võlgniku majandustegevust pankrotiavalduse esitamise õiguse kuritarvitamise kaudu. Võlgniku vastase nõude olemasolu on õigustus võlausaldaja sekkumisele võlgniku majandustegevusse.⁵⁹ Ka kohtupraktika on leidnud, et nõude selgus pankrotiavalduse esitamisel on olulise tähtsusega, kuna asjatu ajutise halduri nimetamine ja pankrotimenetluse alustamine võib oluliselt pärssida võlgniku majandustegevust.⁶⁰

Kohus on leidnud, et ka juba pankrotihoiatuses peaks olema selge nõue. Võlgnikul peab olema vähemalt teoreetiline võimalus pankrotimenetluse ärahoidmiseks pankrotihoiatuses esitatud nõude rahuldamise abil, selleks aga peab nõue olema teatud ajahetke arvestusega selge ja lõplik. Ebamäärase või konkretiseerimata summas pankrotihoiatuses esitamisel puudub võlgnikul selge võimalus võlausaldaja lõplikku nõuet rahuldada.⁶¹

Õiguskirjanduses on leidnud kajastamist rida motiive pankrotiavalduse esitamiseks, mis ei ole kooskõlas pankrotimenetluse eesmärkidega. Näiteks peaks nõude selguse kriteerium välistama pahatahtlike võlausaldajate võimaluse pankrotimenetlus algatada. Anto Kasak on oma magistritöös viidanud, et mõne võlausaldaja tegelik eesmärk võib olla ka teistsugune, näiteks võlgniku pankrotti ajamine, võlasuhetes selguse saamine jne.⁶² „Tihti peale esitatakse pankrotiavaldus kergel käel, lootes nii kergema vaeva ja väiksema kuluga saavutada nõude

⁵⁷ Kohtutäituri seaduse eelnõu seletuskiri. 2009. Arvutivõrgust leitav: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/1b0d01ec-f7b5-2581-75d9-dda4dd01275a/Kohtut%C3%A4ituri%20seadus>

⁵⁸ Eesti Vabariigi pankrotiseaduse muutmise seaduse 307 SE seletuskiri. Arvutivõrgust leitav: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/a9c0ad43-0f09-34ce-bb66-9d4f7e2018aa/Eesti%20Vabariigi%20pankrotiseaduse%20muutmise%20seadus>

⁵⁹ Agarmaa, M. Maksejõuetusõiguse revisjon. Pankrotiavalduse esitamine, pankrotimenetluse raugemine, pankroti välja kuulutamine ja tagajärjed, pankrotivara moodustamine, pankrotivara valitsemine. Arvutivõrgust leitav: <https://www.just.ee/oigusloome-arendamine/maksejõuetusõiguse-revisjon>

⁶⁰ TlnRnKm 2-16-2680 p 19

⁶¹ TlnRnKm 2-09-47323 p 7

⁶² Kasak, A. Võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttest kõrvalekaldumine pankrotimenetluses. Magistritöö. 2010

rahuldamine. Loodetakse, et võlgnik tasub pankrotiavalduse esitamise hirmus võlgnevuse või sõlmib kokkuleppe võlgnevuse ajatamiseks. On ka võlausaldajaid, kes soovivad raha kokku hoida riigilõivu pealt ja seepärast esitavad pankrotiavalduse. Näiteks hagi esitamisel 12 500 eurot nõudes on riigilõiv 840 eurot, 50 000 euro suuruses nõudes aga 1400 eurot, samal ajal kui pankrotiavalduse esitamise korral tuleb võlausaldajal maksta riigilõivu vaid 50 eurot (summad on uuendatud lähtuvalt kehtivast riigilõivu seadusest⁶³).⁶⁴

Saksa õiguses põhjendatakse võlausaldaja õigusliku huvi olemasolu põhjusega vältida pankrotimenetluse kuritarvitamist. Samuti ei ole Saksamaa pankrotikohtu ülesanne ebaselgete nõuete ülevaidlemine. Saksa õiguses on pankrotiavalduse esitamise eelduseks võlausaldaja õigusliku huvi olemasolu. Õigusliku huvi kriteerium on sätestatud selleks, et välistada pankrotimenetluse kuritarvitamist olukorras, kus võlgnik lihtsalt ei soovi maksta, olemata maksejõuetu. Võlausaldaja peab näitama usutavatena neid faktilisi asjaolusid, millele nõue tugineb. Need peavad kohut veenma nõude olemasolus (nn põhjendatuse kontroll). Kui õiguslik olukord jääb ebaselgeks, siis ei ole pankrotikohtu ülesanne sellesse selgust tuua. Säte on selleks, et võlausaldaja ei tülitaks kohut ja võlgnikku pahatahtlike või etteruttavate avaldustega.⁶⁵

Kokkuvõttes otsustatakse nõude selguse üle pankrotiavalduse menetluses kolmel korral. Pankrotiavalduse menetlusse võtmise keeldumise aluseks on, kui pankrotiavaldusest ei selgu, et avalduse esitajal on nõue võlgniku vastu (PankrS § 14 lg 1 p 1). Sellisel juhul menetlus katkeb. Järgmisena hindab kohus nõuet ajutise halduri määramise otsustamisel. Kohus jätab ajutise halduri määramata, kui võlgnik vaidleb nõudele põhjendatult vastu ja kohus leiab, et vaidlus nõude üle tuleb lahendada väljaspool pankrotimenetlust (§ 15 lg 3 p 1). Sellisel juhul menetlus katkeb. Ka pankroti väljakuulutamisel ei ole nõude selgus tähtsusetu - sellisel juhul tuleb kohtul võlgniku maksejõuetust hinnata ilma vaidlusaluse nõudeta. Kui ilma kõnealuse nõudeta ei ole juriidiline isik maksejõuetu, siis menetlus katkeb.⁶⁶ Seega on nõude selguse tähendus pankrotimenetluse algatamise kontekstis menetluse mõttes elulise tähtsusega kolmes etapis. Kokkuvõttes kannab eelkõige PankrS § 15 lg 3 p-s 1 paiknev nõude selguse kriteerium endas kahte eesmärki. Esiteks peab see kriteerium suunama pankrotimenetlusse üksnes need menetlused, mis kannavad endas pankrotimenetluse eesmärgi.⁶⁷ Pankrotimenetluse eesmärk ei

⁶³ Riigilõivuseadus 10.12.2014, RT I, 30.12.2014, 1

⁶⁴ Varusk, M. Maksejõuetus – mis see on? 2008. Arvutivõrgust leitav:

https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/merike_varusk_maksejõuetus_-_mis_see_on.pdf

⁶⁵ Braun, E. German Insolvency Code. Verlag C.H.Beck oHG 2019. Section 14

⁶⁶ RKTkm 3-2-1-60-14 p 18

⁶⁷ TlnRnKm 2-16-9953/26 15

ole nõuete üle sisuliste vaidluste lahendamine.⁶⁸ Pankrotimenetluse skoobist väljuvad ka väga ajamahukad vaidlused.⁶⁹ Sellest tuleneb sätte teine eesmärk, mis on võlgniku kaitse, et pankrotimenetlust ei kasutataks ära omavaheliste vaidluste lahendamiseks ja võlgnikule surve avaldamiseks.⁷⁰

2.2. Lahenditest järelduvad nõude selguse kriteeriumid kohtupraktikas

Selles alapeatükis antakse ülevaade kohtulahendite uurimisest, mis käsitlesid PankrS § 15 lg 3 p 1. Uuritav seadusesäte annab aluse ajutise halduri nimetamata jätmiseks pankrotiavalduse menetluses, kui võlgnik vaidleb nõudele põhjendatult vastu ja kohus leiab, et vaidlus nõude üle tuleb lahendada väljaspool pankrotimenetlust (PankrS § 15 lg 3 p 1). Esmalt tehakse kokkuvõtte kohtulahendite tulemuste üldisest statistikast ja kohtulahendites olnud võlgnikest ettevõtete olemasolust magistritöö kirjutamise ajal. Samuti analüüsitakse, milliste nõuete ja vastuväidete puhul tekib tavapäraselt kõige rohkem nõude selguse vaidlusi. Samuti analüüsitakse kohtu põhjendusi, miks mingi nõue tunnistatakse selgeks või ebaselgeks.

2.2.1. Üldine statistika

Magistritöös on analüüsitud viimase kümne aasta Riigikohtu ja ringkonnakohtute määruseid perioodil 02.06.2013 – 13.01.2022. Kohtulahendite otsingusüsteem andis 104 määrust, mis käsitlesid PankrS § 15 lg 3 p-i 1. Nendest 3 olid Riigikohtu ja ülejäänud ringkonnakohtute lahendid. Riigikohtu lahendid on tehtud aastatel 2013 ja 2014. Analüüsiiti nii eraisikute kui ka juriidiliste isikute suhtes tehtud kohtumääruseid. Juriidiliste isikute kohta oli tehtud 73 kohtumäärust, sealhulgas kaks Riigikohtu määrust, ning eraisikute kohta 31 määrust.

Magistritöö autor leidis uurimise käigus pankrotiavalduste statistika vaid 2018 aasta kohta. „Aastal 2018 esitati Eestis kohtutele 1466 pankrotiavaldust. Seda on märgatavalt rohkem kui 2017. aastal. Pankrotiavalduste arv on kasvanud füüsiliste isikute pankrotiavalduste kasvu arvelt, juriidiliste isikute pankrotiavalduste arv viimasel kolmel aastal oluliselt kasvanud ega kahanenud ei ole. Kokku kuulutati 2018. aastal välja 644 pankrotti, valdav osa neist olid füüsiliste isikute pankrotid (84%). Nagu pankrotiavalduste puhul, on ka pankrottide väljakuulutamiste osas püsinud juriidiliste isikute pankrottide arv ligilähedaselt samal tasemel, samal ajal kui füüsiliste isikute pankrottide arv on viimase nelja aastaga märkimisväärselt

⁶⁸ TlnRnKm 2-20-14362/15 p 8

⁶⁹ TrtRnKm 2-15-17028/18 p 10

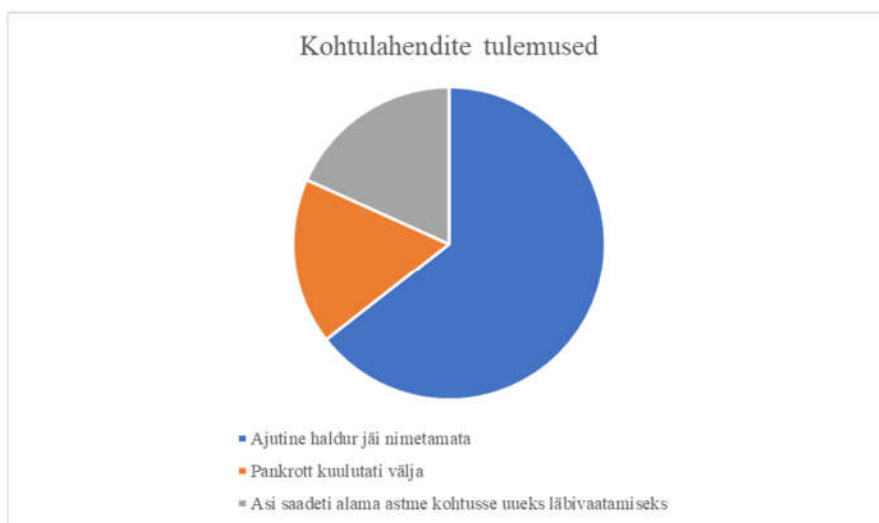
⁷⁰Varusk, M. Maksejõuetus – mis see on? 2008. Arvutivõrgust leitav:

https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/merike_varusk._maksejouetus_-_mis_see_on.pdf

kasvanud. Üksikutel juhtudel (1%) jäeti pankrotiavaldus peale läbivaatamist rahuldamata (PankrS §27 lg 5) või lõppes menetlus nii, et ajutist haldurit ei määratud (1%). Ajutise halduri nimetamata jätmisega (PankrS §15) lõppevate menetluste nii väike osakaal on mõnevõrra üllatav⁷¹.

Magistritöö puhul on huvitav ehk see, et statistiliselt lõppes menetlus ajutist haldurit määramata kõigest 1%-l juhtudest. Samas näeme töö analüüsis, et kui ajutise halduri määramise otsustamise juures on vaidlustatud nõude selgus, siis enamikul juhtudel jäetakse ajutine haldur nimetamata.

Võlgniku poolt nõude selguse vaidlustamine lõpeb tavaliselt kohtu jõudmisega seisukohale, et nõue on ebaselge ja tuleb esmalt vaielda selgeks hagimenetluses. Ringkonnakohtutesse ja Riigikohtusse jõudnud lahenditest tunnistati nõue ebaselgeks 67 lahendi puhul 104-st lahendist, mis on 63,8 %. Pankrot kuulutati välja 17,1 %-l juhtudest ehk 18 korral, kus vaidlusaluseks küsimuseks oli nõude selgus. Kõrgema astme kohtud saatsid alama astme kohtutele asja uueks läbivaatamiseks 18,1% menetlustes ehk 19 menetlust.

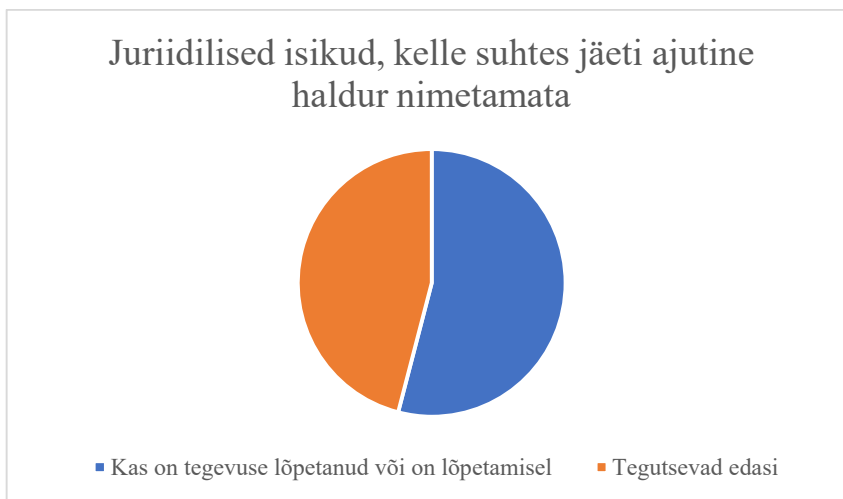
Joonis 4. Kohtulahendite tulemused

Mis on magistritöö kirjutamise ajaks saanud nendest pankrotimenetluses osalenud võlgniku positsioonil olnud ettevõtetest, mille puhul jättis kohus ajutise halduri nimetamata? Kas kohtu tehtud määrused jätta ajutine haldur nimetamata oli õige valik ja ettevõtte on jätkusuutlikud? Või on nad tänaseks ikkagi ühel või teisel põhjusel oma tegevuse lõpetanud või lõpetamas? Selleks on analüüsis osalenud kohtulahenditest võetud välja need lahendid, kus võlgnik oli juriidiline isik ning uuritud nende olemasolu ja majandustegevuse seis magistritöö

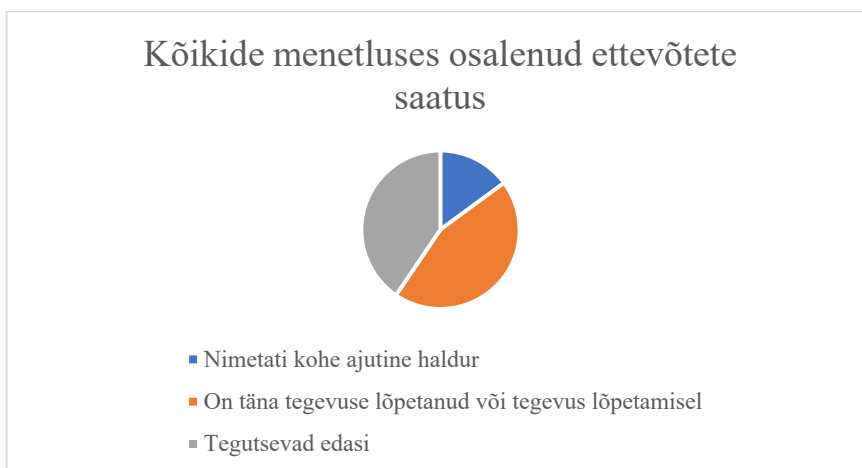
⁷¹ Eesti Rakendusuuringu keskus Centar, advokaadibüroo Nove. Pankrotiseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu võimalike muudatuste hindamine. 2019

kirjutamise ajal. Kui paljud nendest on täna reaalselt toimivad ettevõtted ja kui paljud seda ei ole? Selleks on iga ettevõtte kohta tehtud päring äriregistrisse ning maksuametist saadavat infot analüüsiv portaal aadressil https://annegrete.ee/shiny/benchmarking_EMTA/. Juriidilised isikud valiti põhjusel, et eraisikute kohta ei ole võimalik vastavat teavet saada.

Valimis on 73 juriidilist isikut. Nendest 11 puhul nimetas kohus kohe ajutise halduri. Magistritöö kirjutamise seisuga ilmnes kasutatud registritest, et 42 ettevõttel on suuremal või väiksemal määral negatiivne indikatsioon. Pankrotis on nendest ettevõtetest, kellele kohus ajutist haldurit ei määranud, 14 ettevõtet. Kustutatud on 13 ettevõtet. Likvideeritud on 4 ettevõtet, likvideerimishoiatus on 2 ettevõtte juures. 9 ettevõtte juures on kirje, et neil on kas maksuvõlg või esitamata deklaratsioon. EMTA andmetel põhinev käibeanalüüs näitab, et tänaseks reaalselt toimivaid ettevõtteid on 19.

Joonis 5. Ülevaade nende juriidiliste isikute saatuses, kelle suhtes jättis kohus ajutise halduri nimetama. Sisaldab juba likvideeritud, likvideerimisel olevaid, pankrotis olevaid ja kustutatud ettevõtteid. Ei sisalda ettevõtteid, kelle juures oli äriregistris märge, et neil maksuvõlg või esitamata deklaratsioon.

Joonis 6. Ülevaade kõikide juriidiliste isikute saatuses, kes sattusid valimisse võlgniku positsioonil.

Kokkuvõttes on 19 tegutsevat ettevõtet 73-st küllaltki väike osa. Võib öelda, et korrelatsioon ajutise halduri nimetamata jätmise ja hiljem äriühingute lõppemise vahel on olemas. Magistritöö maht ei võimalda uurida, kas korrelatsioon on juhuslik või näitab see, et menetluste alustamata jätmine on olnud ehk õiguslikult põhjendatud, kuid majanduslikult mitte. Siiski võiks siit välja lugeda tendentsi, et kui võlgnikust ettevõtte kohta juba pankrotiavaldus esitatakse ja see menetlusse võetakse, siis on küllaltki tõenäoline, et võlgnik liigub tegevuse lõpetamise suunas.

2.2.2. Milliseid tõendeid on kohtud pidanud piisavaks, et tunnistada nõue selgeks

„Tsiiviilõiguslikud nõuded võib liigitada nelja põhirühma: võlaõiguslikud, asjaõiguslikud, perekonnaõiguslikud ja pärimisõiguslikud nõuded. Võlaõiguslikud nõuded võib omakorda jagada nelja põhirühma: lepinguõiguslikud nõuded, nõuded lepingusarnastest võlasuhetest, delikttilised nõuded ehk nõuded õigusvastasest kahjutekitamisest ja alusetust rikastumisest tulenevad nõuded.“⁷²

VÕS § 3 loetleb võlakohustuse tekkimise alused, milleks on leping; kahju õigusvastane tekitamine; alusetu rikastumine; käsundita asjaajamine; tasu avalik lubamine või muust seadusest tulenevast alusest. Nõue tähendab õigust maksmisele või õigust õiglasele õiguskaitsevahendile kohustuse täitmata jätmise korral, kui rikkumine annab õiguse maksmisele.⁷³ „Eesti pankrotiseaduse kohaselt on pankrotivõlausaldaja (võlausaldaja) isik, kellel on võlgniku vastu varaline nõue, mis on tekkinud enne pankroti väljakuulutamist (PankrS § 8 lg 3).“⁷⁴

Saksa pankrotiõiguses räägitakse nõuetest rahaliste maksete kontekstis. Kuna jaotise alusel nõuete rahuldamine peab toimuma rahaliste maksete tegemise teel, peab pankrotinõue olema varaline nõue, st suunatud rahalise makse tegemisele, või ümberarvestatav rahalisse väärtusse. Vastavalt sellele tuleb hinnata ka nt kaubarne, tagastamise või ehitustööde nõudeid (InsO § 45). Varaline seos puudub seevastu aga tegevusetuse või õigustamatute toimingute nõuete (nt tunnistuste andmine, informatsioon) puhul, kuivõrd need on suunatud võlgniku vastu

⁷² I. Kull, jt. Võlaõigus I. Üldosa. Tallinn 2004, lk 24

⁷³ Impact assessment study on policy options for a new initiative on minimum standards in insolvency and restructuring law. European Commission. 2015 Arvutivõrgust leitav: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/final_report_formatted_jiipib2_for_publication_final_opoce_0.pdf

⁷⁴ T. Saarma. Nõuete esitamine, kaitsmine ja rahuldamine pankrotimenetluses. Magistritöö 2008. Arvutivõrgust leitav: <http://dSPACE.ut.ee/bitstream/handle/10062/6435/saarmatoomas.pdf>

isiklikult. See ei välista aga tegevusetuse kohustuse rikkumisest tekkinud rahalise nõude registreerimist.⁷⁵

Pankrotiavalduses peab võlausaldaja tuginema PankrS § 10 lg 1 märgitud asjaoludele järgmiselt: põhistama pankrotiavalduses võlgniku maksejõuetuse, samuti tõendama nõude olemasolu. Tõendi mõiste on defineeritud TsMS §-s 229, mille kohaselt on tsiviilasjas tõendiks „igasugune teave, mis on seaduses sätestatud protsessivormis ja mille alusel kohus seaduses sätestatud korras teeb kindlaks poolte nõudeid ja vastuväiteid põhjendavad asjaolud või nende puudumise, samuti muud asja õigeks lahendamiseks tähtsad asjaolud. Tõendiks võib olla tunnistaja ütlus, menetlusosalise vande all antud seletus, dokumentaalne tõend, asitõend, vaatlus ning eksperdiarvamus. Hagita menetluses võib kohus lugeda asjaolude tõendamiseks piisavaks ka muu tõendusvahendi muu hulgas menetlusosalise seletuse, mis ei ole antud vande all.“ (TsMS § 229 lg 1, 2). TsMS-i kommentaaride kohaselt lahendatakse tõendamisega faktiküsimusi. Kommentaarides jagatakse tõendeid nii, et asitõendid ja dokumendid ühelt poolt, poole vande all antud seletus, tunnistajaütlus ja eksperdiarvamus teiselt poolt.⁷⁶ Seega peab võlausaldaja esitama oma varalise nõude tõendamiseks tõendi. Kui võlgnik soovib sellele aga vastu vaielda, siis peab ta oma vastuväiteid põhistama (PankrS § 15 lg 3 p 1).

Ringkonnakohus on tsiviilasjas 2-20-3991/30 kirjeldanud menetluslikku järjekorda järgmiselt. PankrS § 10 lg 1 kohaselt tuleb võlausaldajal pankrotiavalduse aluseks olevat nõuet esmalt tõendada. Kui see eeldus on täidetud, saab võlgnikul, juhul, kui ta nõuet ei tunnista, tekkida võimalus nõudele vastu vaielda. Konkreetsete vastuväidete pinnalt tuleb hinnata, kas võlgnik vaidles nõudele põhjendatult vastu ja kas vaidlus nõude üle tuleks lahendada väljaspool pankrotimenetlust.⁷⁷

Seadusest ei tulene üheseid ega ammendavaid kriteeriume, mille alusel saab kohus otsustada nõude selguse või ebaselguse üle. Nõude selguse või ebaselguse hindamine pankrotimenetluse algatamise eeldusena on seetõttu kohtu diskretsiooniossus. Kohtul on nõude põhjendatuse hindamisel kaalutusõigus selles osas, kas esitatud tõendid on piisavad veenmaks kohut nõude olemasolus või tuleks kohtu hinnangul koguda asjas täiendavaid tõendeid, mis eeldab asja lahendamist hagimenetluses.⁷⁸

⁷⁵ Foerste, U. Pankrotiõigus. 2018. lk 27

⁷⁶ Kõve, V.; Järvekülg, I; Ots, J; Torga, M. Tsiviilkohtumenetluse seadustik, kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2018

⁷⁷ TlnRnKm 2-20-3991/30 p. 9.2

⁷⁸ TlnRnKm 2-13-4770/22 lk 4

Ringkonnakohus on tsiviilasjas nr 2-16-4800/32 selgitanud ajutise halduri määramise otsustamisel, et nentimaks, et võlgnik on nõudele põhjendatult vastu vaielnud, ei piisa sellest, et võlgnik nõude olemasolu eitab.⁷⁹ Näiteks on ringkonnakohus tsiviilasjas nr 2-19-14109/16 pakkunud välja, et võlgnik, kes soovib nõudele vastu vaielda, et see ebaselgeks tunnistada, peaks vaidlustama lepingu kehtivuse, esitama sisulisi vastuväiteid nõude kehtivuse ja sissenõutavuse osas või väitma, et võlgnevust ei eksisteeri või esitama vastuväiteid võlgnevuse suurusele.⁸⁰ Sellest kohtu seisukohast saab tuletada, kuidas võlausaldaja peaks oma nõuet tõendama, et see selgeks loetakse.

Kohtud on mitmes kohtuasjas leidnud, et näiteks raamatupidamise dokumendid, arved, maksekorraldused ega maksudeklaratsioonid ei põhista nõuet. Näiteks on ringkonnakohus leidnud, et nõuet ei saa üldjuhul pidada põhistatuks ja selgeks ainuüksi raamatupidamistoimingute ja maksudeklaratsioonide alusel.⁸¹ Võlausaldaja esitatud maksekorralduse alusel ei ole võimalik nõuet tõendatuks hinnata.⁸²

Müügilepingutest tulenevate nõuete osas ei saa arved olla ainsateks nõuet tõendavateks tõenditeks olukorras, kus võlgnik vaidleb nõudele vastu. Müügilepingutest tulenevaid nõudeid on võimalik tõendada vastavate müügilepingute kohtule esitamisega. Nõudeid ei saa selgeks lugeda ka võlgniku endise juhatuse liikme e-kirja ja võlgniku varasema pankrotiavalduse alusel, kuna tegemist ei ole nõude alusdokumentidega. Isegi kui avaldaja esitatud dokumendid muudaks nõude olemasolu kohtu jaoks usutavamaks, ei saa kohus käesoleval juhul ajutist haldurit nimetada PankrS § 15 lg 3 p 4 järgi ainuüksi arvete alusel. Avaldaja ei ole esitanud oma nõuete kohta tõendeid, mille alusel jõuaks kohus veendumusele, et nõuded on olemas ja need on selged.⁸³

Kui on vajadus näidata, et juhatuse liige on oma kohustusi rikkunud, siis ei piisa ainult konto väljavõtete esitamisest, kus nähtub, et juhatuse liige on sularaha ettevõtte arvelt välja võtnud. Kohus on pidanud piisavaks selgitusi, et kontolt välja võetud raha on kasutatud avaldaja majandustegevuses, et kahelda avaldaja nõude selguses ning jätta ajutine haldur PankrS § 15 lg 3 p 1 järgi nimetamata. Üksnes konto väljavõtetest ei piisa, et väita, et võlgnik on oma juhatuse liikme kohustusi rikkunud ning lugeda avaldaja nõue pankrotiseaduse mõttes selgeks ja tõendatuks. Ringkonnakohus märkis, et kuivõrd avaldaja nõude õiguslik alus on äriseadustiku

⁷⁹ TlnRnKm 2-16-4800/32 p 6

⁸⁰ TlnRnKm 2-19-14109/16 p 22

⁸¹ TlnRnKm 2-16-11087/11 p 20

⁸² TlnRnKm 2-13-17636/18 p 30

⁸³ TlnRnKm 2-17-13002/18 p 35, 36

(ÄS) § 187 lg 2 esimene lause, tuleb avaldaja nõude olemasolu selgitamiseks teha kindlaks, kas juhatuse liige on rikkunud juhatuse liikme kohustusi (ÄS § 187 lg 1, tsiviilseadustiku üldosa seaduse (TsÜS) § 35), osaühingule on tekkinud varaline kahju (VÕS § 127 lg 1 ja § 128), rikkumise ja kahju vahel on põhjuslik seos (VÕS § 127 lg 4) ning juhatuse liige vastutab oma kohustuste rikkumise eest, st ta ei ole järginud korraliku ettevõtja hoolsusstandardit (ÄS § 187 lg 2 teine lause).⁸⁴

Kohus luges nõude selgeks tsiviilasjas nr 2-19-14109/16 selgitades, et nõude olemasolu tõendamiseks peab võlausaldaja tooma esile selged, vastuoludeta ja vaidlustamata asjaolud ja tõendid, mille alusel saab kohus tuvastada konkreetse nõude. Sel juhul koosneb nõue põhivõlast ja viivisest. Avaldajad on esitanud kohtule aktsiate ostu-müügi ja pandi alt vabastamise lepingu ning eelaktsiatega seotud nõuete loovutamise kokkuleppe. Eeltoodud lepingu järgi omandab võlgnik avaldajatele kuuluvad aktsiad, mille eest tasub avaldajatele kokku 180 765 eurot vastavalt lepingus välja toodud maksegraafikule. Pankrotiavaldusele lisatud pankrotihoiatuse kohaselt on avaldajad lepingust tulenevad kohustused täitnud ja avaldajatele kuulunud lihtaktsiad on kantud võlgniku väärtpaberikontole. Kuivõrd võlgnik ei tasunud maksegraafikujärgseid makseid, on avaldajad pankrotiavalduses välja toonud, et võlgnevus muutus sissenõutavaks lepingu punkti 1.3.2 alusel 22.10.2018 saabunud maksetähtpäeval makse tasumata jätmisega. Maksegraafikust nähtuvad on sellisel juhul võlgniku võlgnevuseks avaldajate ees 162 688,50 eurot. Lepingu kohaselt kohustub lepingust tulenevate rahaliste kohustuste täitmisega viivitamisel viivitanud pool tasuma viivist 0,022% võlgnetavalt summalt iga viivituses olnud päeva eest. Võlgnik ei ole vaidlustanud lepingu kehtivust. Võlgnik ei ole esitanud sisulisi vastuväiteid nõude kehtivuse ja sissenõutavuse osas, ei ole väitnud, et võlgnevust ei eksisteeri ega ole esitanud vastuväiteid võlgnevuse suurusele. Seega luges kohus nõude selgeks.⁸⁵

Kui samal ajal on samade nõuete vaidluses toimumas hagimenetlus, siis see ei muuda nõuet ebaselgeks. Ebaselgeks ei muuda nõuet asjaolu, et võlausaldaja esitas algselt nõude hagimenetluse korras kohtusse.⁸⁶ Võib väita, et töövõtulepingutest tõusetunud vaidlused on loetud pankrotiavalduse menetlusest väljuvateks vaidlusteks, mis tuleks lahendada hagimenetluses. Nõue ei ole selge, kuna poolte vahel on vaidlus töövõtulepingu alusel teostatud tööde ja nende üleandmise-vastuvõtmise asjaolude üle.⁸⁷ Pankrotimenetluses ei ole kohtu

⁸⁴ TrtRnKm 2-21-4909/15 p 8.2

⁸⁵ TlnRnKm 2-19-14109/16 p 22

⁸⁶ TlnRnKm 2-12-43820/20 lk 6

⁸⁷ TlnRnKm 2-13-4770/22 lk 4

ülesanne lahendada töövõtulepingu täitmisse puutuvat lepingupoolte vahelist vaidlust, sh tuvastada, kas võlgnik rikkus lepingut või rikkus lepingut avaldaja, nagu väidab võlgnik. Ringkonnakohus lisas, et muuhulgas heidavad pooled teineteisele ette töövõtulepingu rikkumist, vaidlevad tööde mahtude ja väärtuse üle, samuti selle üle, kas avaldaja on töövõtulepingust taganenud või on võlgnik selle üles öelnud, lisaks leiab võlgnik, et hoopis avaldaja on temale võlgu. Kuna ebaselged on nii asjaolud kui ka nõude suurus, siis tuleb selline vaidlus lahendada hagimenetluses.⁸⁸

Võlausaldaja oli seisukohal, et võlgniku käitumisest (osade arvete tasumine) tuleb järeldada, et võlausaldaja väited on õiged ja dokumendid ehtsad. Selliste vastuväidete ja vastuväidete tõttu esitatud väidete alusel asjaolude tuvastamine saab toimuda hagimenetluses, kus asja lahendav kohus saab asjaolude tuvastamisel rakendada kõiki menetluslikke võimalusi, mida tsiviilkohtumenetluse seadustik asjaolude tuvastamisel võimaldab. Kuna pooled vaidlevad käesoleval juhul nõude aluseks olevate asjaolude esinemise või puudumise üle ja nõude olemasolu üle otsustamine sõltub just asjaolude tuvastamisest ja mitte õiguslike hinnangute andmisest, eeldab nõude üle otsustamine sellise kohtumenetluse läbiviimist, mille raames viiakse läbi menetlus, kus mõlemad vaidluse pooled saavad oma õiguste kaitsmisel kasutada kõiki hagimenetlusele omaseid protsessuaalseid võimalusi ja õigusi. Seega ei ole pankrotiavalduse aluseks olev nõue selge pankrotiseaduse (PankrS) § 15 lg 3 p 1 tähenduses.⁸⁹

Näiteks tuleb ringkonnakohtu hinnangul lahendada hagimenetluses vaidlus selle üle, millises valuutas tuli laenulepingu järgne kohustus täita, kui võlgnik väitis, et laen anti Vene rublades, aga ebasoodsate kursimuutuste tõttu nõuti laenu tagasi eurodes.⁹⁰

Tallinna Ringkonnakohus asus tsiviilasjas nr 2-19-11328/30 seisukohale, et tegeliku tahte väljaselgitamine väljub pankrotimenetluse raamest. Käesoleval juhul peaks kohus andma hinnangu võlatunnistuse allkirjastanud isikute tegelikule tahtele võlatunnistust andes, ei ole see kooskõlas pankrotimenetluse põhimõtetega.⁹¹ Rahade segaste liikumiste selgitamine äriühingute vahel eeldaks süvendatud analüüsi ja lisatõendite esitamist. Seega vajab tuvastamist lepingu sõlminud isikute tegelik tahe, võimalik vastuolu hea usu põhimõttega (tulenevalt lepinguid sõlminud ja tehinguid teinud isiku vastuolulisest käitumisest) ja seeläbi läbi arutamist asjaolu, kas võlausaldajal üldse on nõue võlgniku vastu.⁹²

⁸⁸ TlnRnKm 2-16-17721/22 p 22

⁸⁹ TlnRnKm 2-16-19086/30 p 8

⁹⁰ TrtRnKm 2-14-62885/29 p 7

⁹¹ TlnRnKm 2-19-11328/30 p 20

⁹² TlnRnKm 2-16-2680/19 p 19

Näiteks on ringkonnakohus leidnud, et vaidlus TsÜS § 118 lg 2 (volituse andmine) üle, mis sätestab, et kui esindajana tegutseva isiku avaldused või käitumine mõjutavad teist isikut mõistlikult uskuma, et esindajana tegutsevale isikule on antud volitus tehingu tegemiseks, ning esindatav teab või peab teadma, et isik tegutseb tema nimel esindajana ja talub selle isiku sellist tegevust, siis loetakse, et esindatav on volituse andnud, ületab võlausaldaja nõude selguse hindamine kolleegiumi arvates nõude hindamise mahtu.⁹³

Tallinna Ringkonnakohus asus tsiviilasjas nr 2-19-10923/15 seisukohale, et leppetrahvi nõude olemasolu ning selle ulatuse kindlakstegemine nõuab praegusel juhul asjaolude tuvastamist ja tõenditele hinnangute andmist mahus, mis väljub pankrotimenetluse raamest. Isegi kui võlausaldajal oleks õigus leppetrahvi nõuda, tuleks leppetrahvi nõude ulatus välja selgitada kohtumenetluses. Leppetrahvi nõude ulatus oli lepingu p 5.4 kohaselt sõltuvuses lepingu eseme väärtusest taganemise hetkel. Lepingu eseme väärtus konkreetsel ajahetkel on vaieldav asjaolu, mis tuleks tuvastada kohtumenetluses tõendite hindamisega.⁹⁴

Tsiviilasjas nr 2-15-13088/23 oli ringkonnakohus seisukohal, et kuna võlgnik ei olnud avaldaja poolt esitatud arveid allkirjastanud, siis ei saa arved tõendada kauba kättesaamist. Avaldaja on esitanud ka kauba saatelehed, kus ühelgi saatelehel ei ole vastuvõtja nimeks märgitud võlgniku juhatuse liikme nime. Seega ei ole tõendanud, et võlgniku nimel kauba vastuvõtnud isikud olid õigustatud kaupa vastu võtma. Eeltoodust tulenevalt ei ole avaldaja tõendanud, et kohustus on täidetud õigustatud isikule (VÕS § 76 lg 3). Võlgnik on väitnud, et müüdüd kaup ei vasta survetgevuse omadustelt harmoniseeritud Euroopa standardi nõuetele. Avaldaja ei ole sellele sisulist seisukohta esitanud. Kolleegiumi hinnangul on seega ebaselge, kas kohustus on täidetud lepingule või seadusele vastava kvaliteediga (VÕS § 77 lg 1). Samuti ei ole avaldaja esitanud tõendeid, millest nähtuks kokkulepe viivises määraga 0,33 % päevas. Ainuüksi viivise suuruse märkimine arvel ei tähenda, et pooltel oli sellises viivises kokkulepe.⁹⁵

Kokkuvõttes saab pankrotiavalduse aluseks olla varaline nõue. Esmalt peab võlausaldaja koos pankrotiavaldusega esitama oma nõuete kohta tõendid. Kui võlgnik ei nõustu esitatud nõuetega, siis peab ta nõudele põhjendatult vastu vaidlema. Kohtul on nõuete hindamisel diskretsiooniotsus, kus puuduvad konkreetsed reeglid. Igal juhul ei piisa sellest, et võlgnik nõuet lihtsalt eitab.⁹⁶ Näiteks peaks võlgnik vaidlustama lepingu kehtivuse, nõude

⁹³ TlnRnKm 2-18-5940/25 p 32

⁹⁴ TlnRnKm 2-19-10923/15 p 11

⁹⁵ TlnRnKm 2-15-13088/23 p 20, 21

⁹⁶ TlnRnKm 2-16-4800/32 p 6

kehtivuse, nõude sissenõutavuse, võlgnevuse suuruse või üldse võlgnevuse olemasolu.⁹⁷ Igal juhul on kohtul tarvis tuvastada võlgnevuse täpne koosseis ja suurus. Näidata tuleb nõude suuruse kujunemine koos vastavate kalkulatsioonidega. Alati tuleks esitada konkreetseid nõudeid puudutavad lepingud ja nõude alusdokumendid. Võlausaldaja peab tooma selged, vastuoludeta, vaidlustamata asjaolud ja tõendid, mille alusel kohus saab tuvastada nõude.⁹⁸ Nõuet ei saa üldjuhul pidada selgeks kas raamatupidamisdokumentide või maksudeklaratsioonide põhjal. Näiteks ei piisa saldoteatiste esitamisest. Ei piisa ka ainult arvete või varasemate pankrotiavalduste esitamisest. Võlausaldaja peab alati esile tooma kõik nõudeid puudutavad asjaolud ja märkima, millest kogu nõue koosneb. Näiteks, et nõue koosneb põhivõlast ja viivistest. Esitama tõenditena kõik asjasse puutuvad lepingud ja märkima, et ta ise on omapoolsed kohustused täitnud ning et võlgnik ei ole omapoolseid kohustusi täitnud. Seejuures on oluline märkida, millal muutus võlg sissenõutavaks. Viivise osas tuleb märkida, milline oli pooltevaheline kokkulepe viivise määra osas. Ei piisa, kui viivis on märgitud vaid esitatud arvetel. Üldiselt võib väita, et nõue tunnistatakse ebaselgeks, kui nõude olemasolu üle otsustamine eeldab asjaolude tuvastamist, mitte õiguslike hinnangute andmist. Kohtud on leidnud, et nõuet ei muuda ebaselgeks asjaolu, kui selle üle toimub vaidlus ka hagimenetluses. Kohtud on pidanud ebaselgeks töövõtulepingutest tulenevaid vaidlusi näiteks küsimuses, kas kohustus on täidetud lepingule või seadusele vastava kvaliteediga.⁹⁹ Kohtud on hinnanud, tegeliku tahte väljaselgitamise, lepingu eseme väärtuse kindlaks tegemise mingil ajahetkel,¹⁰⁰ vaidluse, millises valuutas tuli lepingujärgne kohustus täita¹⁰¹ või kas volitus oli antud, vaidlusteks, mida saab lahendada hagi- mitte pankrotimenetluses.¹⁰²

2.2.3. Nõuete aegumine

Aegumine tähendab õigust nõuda teiselt isikult teo tegemist või sellest hoidumist (nõue), mis aegub seaduses sätestatud tähtaja (aegumistähtaeg) jooksul. Pärast nõude aegumist võib kohustatud isik keelduda oma kohustuse täitmisest (TsÜS § 142 lg 1). Kohus või muu vaidlust lahendav organ võtab nõude aegumist arvesse ainult kohustatud isiku taotlusel (TsÜS 216 § 143). Koos põhikohustusest tuleneva nõudega aegub ka kõrvalkohustusest tulenev nõue, kuigi see ei oleks eraldi veel aegunud (TsÜS 216 § 144).

⁹⁷ TlnRnKm 2-19-14109/16 p 22

⁹⁸ TlnRnKm 2-19-14109/16 p 22

⁹⁹ TlnRnKm 2-16-17721/22 p 22

¹⁰⁰ TlnRnKm 2-19-10923/15 p 11

¹⁰¹ TrtRnKm 2-14-62885/29 p 7

¹⁰² TlnRnKm 2-18-5940/25 p 32

TsÜS-i kommentaarides on selgitatud, et aegumine ei lõpeta nõuet, andes võlgnikule üksnes kestva vastuväite täitmisest keeldumiseks. „Nii võibki aegumist defineerida kui ajavahemiku möödumist, mille järel võib isik keelduda oma kohustuse täitmisest. Sätte esmane eesmärk on kaitsta võlgnikku, kellel võib aja möödudes olla raskem esitada nõudele vastuväiteid, kuna tõendid ei ole talle enam kättesaadavad, samuti võib ta olla kaotanud regressivõimaluse. Lisaks tagab aegumine võlgniku käsutusvabaduse, kuna ta ei pea lõpmatuseni hoidma vahendeid võimalike kohustuste täitmiseks. Nii väljendab aegumine ka hea usu põhimõtet. Oluliseks eesmärgiks on samuti kaitsta võlgnikuks mitteolevat isikut alusetute nõuete esitamise eest, lihtsustades tal nii vastuväidete esitamist.“¹⁰³

Tallinna Ringkonnakohus leidis tsiviilasjas nr 2-12-33774, et maakohus jättis võlgniku aegumise vastuväidet käsitledes ebaõigesti tähelepanuta tema olulised vastuväited selle kohta, et laenulepingu järgi tuli laenusajaal maksta laen tagasi ühekordse tagasimaksena, mistõttu ei ole tegemist korduvate kohustuste täitmisele suunatud kestvuslepinguga ning et TsÜS §-s 144 sätestatu kohaselt aegub koos põhikohustusest tuleneva nõudega ka kõrvalkohustusest tulenev nõue, kuigi see ei oleks eraldi veel aegunud, ning kõrvalkohustusena käsitletakse nii intressi kui ka viivisenõuet. Kohus leidis, et võlgniku vastuväited nõude aegumise kohta on argumenteeritud, kaalukad ja sisulised ning vajavad asjaolude tuvastamist ja hinnangute andmist sellises mahus, mis väljub pankrotiavalduse menetlemise raamidest. Muu hulgas vajab kontrollimist asjaolu, kas aegumine oli TsÜS § 158 lg 1 järgi katkenud võlgniku poolt nõude tunnustamise tõttu, millele tugineb võlausaldaja vastuses määruskaebusele.¹⁰⁴

Aegumise vastuväide eeldab kohtu poolt selle põhjendatuse töömahukat kontrolli, kuna eri ajal osutatud teenuste eest kokkulepitud tasunõuded võivad aeguda eri ajal, kusjuures aegumise vastuväidet tuleks eelduslikult kontrollida välisriigi õiguse alusel. Eraldi tuleks kontrollida võlausaldaja väidet aegumise väidetava katkemise kohta nõude tunnustamisega, sest see eeldaks täiendavate asjaolude tuvastamist, kas ja milliste nõuete osas aegumise katkemine võis toimuda.¹⁰⁵

Juhul, kui pankrotiavalduse aluseks olev nõue tuleneb mitmetest eri aegadel sissenõutavaks muutunud laenulepingutest, mida vähemalt osaliselt on täidetud ja millele

¹⁰³ Varul, P. Kull, I. Kõve, V. Käerdi, M. Tsiivilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Kirjastus Juura. 2010 lk 439

¹⁰⁴ TlnRnKm 2-12-33774/39 p 22, 23

¹⁰⁵ TlnRnKm 2-16-15380/26 p 31

võlgnik vaidleb vastu tuginedes aegumisele, on maakohus õigesti järeldanud, et nõue ei ole ajutise halduri määramiseks piisavalt selge ja vajab eelnevat tuvastamist hagimenetluses.¹⁰⁶

Tartu Ringkonnakohus analüüsis tsiviilasjas nr 2-13-268/25 kus võlgnik esitas aegumise vastuväite. Võlausaldaja vaidles vastu ja ütles, et aegumine peatus pankrotihoiatuse kättetoimetamisega. Võlgnik selgitas, et aegumine ei peatunud kuna pankrotihoiatus ei olnud kätte toimetatud. Ringkonnakohus leidis, et maakohus hindas vastuväite põhjendatust õigesti. Lähtuvalt menetlusökonoomikast ei pidanud kohus põhjendatuks anda hinnangut, kas nõue on aegunud või mitte, kuivõrd põhjendatuse hindamine ei eelda kohtult sisuliselt materiaalõiguse kohaldamist, vaid esialgset hinnangut vastuväite perspektiivikusele. Seega ei lugenud kohus nõuet selgeks.¹⁰⁷

Kokkuvõttes on aegumisele tuginemiseks vaja, et võlgnik selle vastuväite esitaks. Kui aegumise vastuväide on esitatud, siis need vaidlused on loetud pankrotiavalduse menetlusest väljaspool lahendamist vajavateks vaidlusteks, kui asjad, mis eeldavad töömahukat kontrolli. Olgu siis vaidlusaluseks juhuks aegumise katkemine või eri ajal osutatud teenuste eest tekkinud nõuete eri aegadel aegumine. Kõigis kolmeteistkümnes lahendis, kus esitati aegumise vastuväide, jäeti ajutine haldur nimetamata ja pankrotiavalduse menetlus lõpetati.

2.2.4. Loovutatud nõuded

Võlausaldaja võib VÕS § 164 (nõude loovutamine) lg 1 kohaselt oma nõude võlgniku nõusolekust sõltumata anda lepingu alusel tervikuna või osaliselt üle teisele isikule. Nõuet ei või loovutada, kui loovutamine on seadusest tulenevalt keelatud või kui kohustust ei saa selle sisu muutmata täita kellelegi teisele kui senisele võlausaldajale. Eelnimetatud paragrahvi lõike 2 kohaselt astub uus võlausaldaja senise asemele. VÕS-i kommentaaride kohaselt on nõude loovutamise silmas peetava tulemuse (võlausaldaja vahetus) saavutamiseks vajalik kehtiva loovutamislepingu sõlmimine nõuet loovutava isiku ja nõude omandaja vahel, kusjuures nõude loovutajaks peab olema nõude käsutamiseks õigustatud isik, st nõudeõigust omav isik ehk võlausaldaja. Nõude loovutamiseks ei ole vajalik kohustatud isiku ehk võlgniku nõusolek, nõude loovutamise eelduseks ei ole ka loovutamisest võlgnikule teatamine.¹⁰⁸

Pankrotiavalduse menetluses ega ka pankrotimenetluse kestel ei ole nõuete loovutamine pankrotimenetlust puudutavate regulatsioonide kohaselt takistus. Riigikohus on selgitanud:

¹⁰⁶ TlnRnKm 2-18-8572/18 p 18

¹⁰⁷ TrtRnKm 2-13-268/25 p 11

¹⁰⁸ I. Kull, jt. Võlaõigus I. Üldosa. Tallinn 2004, lk 44

„PankrS § 8 lg 1 kohaselt on võlausaldaja pankrotimenetluses füüsiline või juriidiline isik, kellel on nõudeõigus võlgniku vastu. Nimetatud norm ega ükski teine pankrotiseaduse norm ei sea võlausaldajaks olekule piirangut nõude omandamise aluse või viisi osas. Seega ei tulene asjaolust, et nõue on kehtivalt loovutatud, takistusi ka loovutatud nõuete alusel pankrotiavaldust esitada. Seega ei ilmne pankrotiseadusest keeldu loovutada nõue võlgniku vastu pankrotimenetluse kestel teisele isikule. Nõude loovutamise piirangud ja loovutamise vaidlustamise alused võivad tuleneda tsiviilõiguse normidest.“¹⁰⁹

Kõigi valimis olnud kohtulahendite hulgast oli vähemalt 33 korral tegemist väidetavalt loovutatud nõuetega, mis on kõigest vaadeldud kohtuasjadest ligi kolmandik. Nõude selgust puudutavates vaidlustes nõude loovutamise üle võib tuua välja järgmised tsiviilasjad.

Näiteks on kohus leidnud tsiviilasjas nr 2-09-47323, et nõude loovutamist ei ole tõendatud olukorras, kus pankrotivõlgnik vaidles pankrotiavaldusele vastu, ja ringkonnakohus nõustus, et võlgnikule ei ole teatatud käenduslepingutest tuleneva nõudeõiguse loovutamistest; tõendamata on nõude olemasolu ja nõude suurus; käendusleping 2 on tühine tühistamisavalduse esitamise tõttu; nõuet käenduslepingu 1 osas ei ole, kuna nõue on tasutud, tõendamata on saadetud teatiseid nõuete loovutamiste kohta ja pankrotihoiatuse kättetoimetamine võlgnikule. Ringkonnakohus leidis, et antud juhul ei ole selged nõude kujunemise asjaolud.¹¹⁰

Kohtuasjas nr 2-12-3908, kus võlgnik vaidles nõudele vastu, väites, et võlg oli võlausaldajale juba tasutud ja on ebaselge, mis summas nõue loovutati, pidaski ringkonnakohus nõuet ebaselgeks ja selgitas, et nõuet puudutavad sisulised vaidlused (millises võlasummas olid pooled kokku leppinud; kas võlgniku e-kirju ja lisasid saab käsitleda võlatunnistustena VÕS § 30 tähenduses; millises summas loovutati nõue; kas poolte vahel on sõlmitud kahepoolne allkirjastatud kokkulepe võlgnevuste tasumise osas jne) tuleb lahendada hagimenetluse raames.¹¹¹

Võlausaldaja nõude aluseks oli nõude loovutamise leping. Olukorras, kus laenuleping oli allkirjastamata, vaidles võlgnik pankrotiavaldusele vastu, leides muuhulgas järgmist: pankrotiavalduse on esitanud isik, kellele ei saa kuuluda pankrotiavalduse aluseks olev nõue. Pankrotiavalduses ei ole tõendatud avaldaja nõude olemasolu. Ringkonnakohus leidis, et käesoleval juhul ei ole selged nõude kujunemise asjaolud.¹¹²

¹⁰⁹ RKTkm 3-2-1-14-03 p 7

¹¹⁰ TrtRnKm 2-09-47323 p 11

¹¹¹ TrtRnKm 2-12-3908 p 7

¹¹² TrtRnKm 2-12-40668 p 8

Samuti leidis kohus, et nõue on ebaselge, kuna puudus selgus algse nõude olemasolus ja seetõttu oli küsitav ka selle loovutamine. Pankroti väljakuulutamise avalduse kohaselt oli võlgnik allkirjastanud konstitutiivse võlatunnistuse, millega tunnistas tingimusteta oma võlgnevust. Seejärel oli avalduse kohaselt sõlmitud nõude loovutamise leping võlausaldajaga. Võlgnik esitas oma allkirja võltsituse vastuväite. Kohus leidis, et nõude põhjendatuse väljaselgitamine väljub käesoleval juhul ajutise halduri nimetamise eelduseks oleva nõude selguse hindamise raamidest ning tuleb seega lahendada hagimenetluses.¹¹³

Suulisest müügilepingust tulenev nõue oli kohtule esitatud materjalide kohaselt nõude loovutamise lepingu alusel edasi loovutatud kahel korral ja teine loovutuse saaja on käesolevas kaasuses võlausaldaja. Võlgniku väitel ei ole ta kaupa tellinud ega seda ka saanud. Kohus leidis, et kuna pooled vaidlevad käesoleval juhul nõude aluseks olevate asjaolude esinemise või puudumise üle ja nõude olemasolu üle otsustamine sõltub asjaolude tuvastamisest, mitte õiguslike hinnangute andmisest. Seega ei ole pankrotiavalduse aluseks olev nõue selge pankrotiseaduse (PankrS) § 15 lg 3 p 1 tähenduses.¹¹⁴

Avaldaja tugines pankrotiavalduses sellele, et tal on võlgniku vastu koostöölepingust tulenev nõue, mille klient talle loovutas. Võlgnik on aga esitanud avaldaja nõudele mitmeid vastuväiteid, sh väitnud, et avaldaja ei ole nõuet piisavalt tõendanud ning nõude alust ega suurust ei saa tõendada maksuametite otsustega, samuti seda, et nõue ei ole muutunud sissenõutavaks ning avaldajale ei ole pankrotiavalduse aluseks olevat nõuet loovutatud. Seega tuleks praeguses asjas avaldaja nõude olemasolu kindlakstegemiseks tuvastada, kas avaldajal on väidetud suuruses sissenõutavaks muutunud nõue võlgniku vastu, sh kas nõue on avaldajale kehtivalt loovutatud, ning kui avaldajal on väidetav nõue võlgniku vastu, siis kas võlgnik on oma nõude kehtivalt avaldaja nõudega tasaarvestanud, st kas võlgnikul oli sissenõutavaks muutunud nõue, mida avaldaja nõudega tasaarvestada ja kas tasaarvestus oli lubatav, arvestades asjaolu, et avaldaja sai nõude loovutamise teel.¹¹⁵

Kohus on märkinud, et erinevatel isikutel ei saa olla sama nõuet samal alusel. Avalduse kohaselt sõlmisid HS Arendus OÜ, keda esindas juhatuse liige HS, ja võlgnik lepingu, mille kohaselt pakkus HS Arendus OÜ teenust võlgnikule. Lepingus, sisuks oli leida võimalus refinantseerida laenu, mis koormasid võlgniku kinnistuid. HS Arendus OÜ loovutas avaldajale oma nõude võlgniku vastu. Samas oli võlgniku endine juhatuse liige andnud kinnituse, mille

¹¹³ TlnRnKm 2-13-22511 p 8

¹¹⁴ TlnRnKm 2-16-19086 p 8

¹¹⁵ TlnRnKm 2-17-3933 p 9

kohaselt vahendas osatõingu Sendikaubamaja esindaja HS suulise kokkuleppe alusel võlgnikule Magic Capital OÜ-ga tehingu tegemist, mis seisnes läbirääkimiste pidamises, lepingu ettevalmistamises ja selle korrektse vormistamises. Maakohtu hinnangul ei saa erinevatel isikutel olla sama nõuet samal alusel. Eeltoodust tulenevalt ei pruugi olla ka nõuet, mida väidetavalt loovutati. Ringkonnakohus leidis, et võlausaldaja ei ole nõude olemasolu tõendanud.¹¹⁶

Kuna ei ole selge algse nõude olemasolu, siis on küsitav ka selle loovutamine. Kaasuses oli avalduse kohaselt sõlmitud ühisinvesteeringute internetiplatvormi kasutamise koostööleping, mis anti üle võlausaldajale. Maakohus leidis, et puuduvad tõendid selle kohta, et võlgnik on üldse algselt võlausaldajalt laenu saanud, samuti ei ole võlausaldaja tõendanud nõude loovutamist. Lepingutel ei ole allkirju ja laenu väljamaksmise kohta puuduvad tõendid. Ringkonnakohus nõustus nende maakohtu sisuliste põhjendustega ajutise halduri nimetamata jätmiseks, et nõue ei ole selge.¹¹⁷

Riigikohtu lahendi 3-2-1-61-13 pankrotiavalduse kohaselt sõlmisid võlgnik ja ALG Liisingu Aktsiaselts (laenuandja) laenulepingu, mille alusel andis laenuandja võlgnikule laenu. Laenulepingute täitmise tagamiseks seati võlgniku kinnisasjadele laenuandja kasuks hüpoteegid. Laenuandja loovutas võlausaldajale lepingutest tuleneva nõude hüpoteeke ületava osa. Laenulepingutest tulenevate nõuete osa, mille täitmine oli tagatud hüpoteekidega, laenuandja võlausaldajale ei loovutanud. Maa- ja ringkonnakohtu määruse ning pankrotiavalduse kohaselt oli võlausaldajal võlgniku vastu nõue, mis koosnes võlausaldajale loovutatud intressi-, viivise ja leppetrahvinõudest. VÕS § 164 lg 1 järgi võib võlausaldaja oma nõude teisele isikule loovutada tervikuna või osaliselt. Nõuet ei või loovutada, kui loovutamine on seaduse järgi keelatud või kui kohustust ei saa selle sisu muutmata täita kellelegi teisele kui senisele võlausaldajale. Loovutamise piirangud on sätestatud VÕS §-s 166. Võimaldades loovutada nõudeid osaliselt, ei piira seadus kõrvalnõuete loovutamist ilma põhinõuet üle andmata. Kohtud on jätnud välja selgitamata, kas võlgnik on osa põhivõlast tasunud, mistõttu võivad võlausaldajale loovutatud nõuded olla esitatud vales suuruses. Asja uuel läbivaatamisel peab maakohus võtma põhjendatud seisukoha võlausaldaja nõude selguse ja võlgniku vastuväidete kohta.¹¹⁸

¹¹⁶ TlnRnKm 2-18-13480 p 16, 17

¹¹⁷TlnRnKm 2-20-9349 p 3, 10

¹¹⁸ RKTkm 3-2-1-61-13 p 15, 16

Ringkonnakohus on selgitanud olukorras, kus nõude omandanud isik on teinud ülesütlemise avalduse ja kus vaieldakse selle üle, kas nõue on täidetud õigele isikule, et nõude loovutamisega iseenesest ei saanud minna üle õigus lepingut üles öelda. Kujundusõigused lähevad üle kogu lepingu üleminekuga.¹¹⁹

Kokkuvõttes võib öelda, et loovutatud nõuete puhul puudutab vaidlus nõude selguse kontekstis pigem nõude enda olemasolu, mitte nõude loovutamisest tuleneda võivaid vaidluseid. Ei saa loovutada nõuet, mida ei ole olemas. Võlgnikud väidavad loovutatud nõuete puhul näiteks seda, et nad on nõuded juba kas täielikult või osaliselt algsele võlausaldajale tasunud. Loovutamise faktist tulenevad vaidlused olid seotud näiteks sellega, et nõude loovutamine ei olnud tõendatud. Lisaks oli küsimus, kus mitmel võlausaldajal võis olla üks ja sama nõue ning kohus leidis, et erinevad võlausaldajad ei saa sama nõuet, mis põhineb samadel alustel, sisse nõuda. Olukorras, kus oli palju nõudeid, oli ka vaidlus, kus oli küsimuse all, et millised nõuded täpselt on loovutatud ja millised mitte. Kõikide nende puhul pidasid kohtud nõudeid ebaselgeks ja ütlesid, et selliseid vaidlusi saab pidada hagimenetluses.

2.2.5. Nõude sissenõutavaks muutumine

Kohustuse sissenõutavaks muutumist reguleerib VÕS § 82, mille kohaselt juhul kui kohustuse täitmise tähtpäev on kindlaks määratud või tuleneb võlasuhte olemusest, tuleb kohustus täita sellel tähtpäeval. Kui kohustuse täitmiseks on ette nähtud tähtaeg või kui see on määratletav lepingu alusel, tuleb kohustus täita selle tähtaja kestel, kui lepingust või asjaoludest ei tulene, et täitmise tähtpäeva võib määrata võlausaldaja. Või kui kohustuse täitmise aega ei ole kindlaks määratud ja see ei tulene ka võlasuhte olemusest, peab võlgnik kohustuse täitma selle täitmiseks mõistlikult vajaliku aja jooksul pärast lepingu sõlmimist või muul alusel võlasuhte tekkimist, arvestades eelkõige kohustuse täitmise kohta, viisi ja olemust (VÕS § 82 lg 1, 2, 3). Nende kriteeriumide alusel saab määrata, millal võlgnik võib ja millal ta peab oma kohustuse täitma. Vastavalt § 76 lg-le 3 ei saa lugeda kohustust kohaselt täidetuks, kui see ei ole täidetud õigel ajal. Paragrahvi 82 eesmärk on anda täpsustavad reeglid selle kohta, millal on täitmiseks “õige aeg“ ning millal muutub kohustus sissenõutavaks. Paragrahv 82 on ühtlasi aluseks otsustamisel, kas kohustust on rikutud selle tõttu, et seda ei ole õigeaegselt täidetud, mis võib olla ka pankrotiavalduse esitamise aluseks.¹²⁰ Võlausaldaja pankrotiavalduse puhul tuleb alati tõendada nõude suurus, alus ja sissenõutavaks muutumise aeg (PankrS § 10 lg 4).

¹¹⁹ RKTkm 2-16-7997/34 p 21

¹²⁰ Kull, jt. Võlaõigus I. Üldosa. Tallinn 2004, lk 391

Nõuded võivad olla kas sissenõutavateks muutunud või muutuvad nad sissenõutavaks lähiajal (PankrS § 10 lg 3).

Ringkonnakohus on leidnud, et võlgnik, kes soovib nõudele vastu vaielda, et see ebaselgeks tunnistada, peaks vaidlustama lepingu kehtivuse, esitama sisulisi vastuväiteid nõude kehtivuse ja sissenõutavuse osas või väitma, et võlgnevust ei eksisteeri või esitama vastuväiteid võlgnevuse suurusele.¹²¹ Näiteks on tunnistatud nõue ebaselgeks olukorras, kus võlgnik esitas muuhulgas vastuväite, mille kohaselt ei ole võlausaldaja nõue muutunud sissenõutavaks. Ringkonnakohus leidis, et võlausaldaja ei ole oma nõude eri osi eraldi käsitletud ega toonud esile, millal muutus sissenõutavaks tasumata liisingumaksete võlgnevuse osa ja, millal liisingulepingu ülesütlemisest tulenev nõude osa. Seega ei nähtu kohtule esitatud materjalidest selgelt, kas ja millal on võlausaldaja nõue tervikuna muutunud sissenõutavaks.¹²² Samuti on loetud nõue ebaselgeks olukorras, kus võlausaldaja ei ole nõude suuruse kujunemist põhjendanud ega kõrvalnõude (viivise) arvutust välja toonud, mistõttu ei ole tõendite pinnalt võimalik kontrollida nõude suurust ja tasunõude sissenõutavaks muutumist. Maakohus oleks pidanud enne pankrotiavalduse menetlusse võtmist andma võlausaldajale võimaluse oma nõuet täpsustada. Maakohtul tuleb asja uuel läbivaatamisel anda võlausaldajale võimalus oma nõuet täpsustada.¹²³

Kokkuvõttes peavad, pankrotiavalduse esitamise hetkel, olema nõuded muutunud sissenõutavaks või muutuma sissenõutavaks lähiajal. Kohtu poolt väljatoodu kohaselt tuleks võlgnikul, kes soovib tugineda nõude ebaselgusele, vaidlustada võimaluse korral nõude sissenõutavaks muutumine, mis on pidavaks aluseks nõude ebaselgeks tunnistamisel. Kohtupraktikas tunnistatakse üldjuhul ebaselgeks nõuded, mis koosnevad mitmetest eri nõuetest, mis kõik muutuvad või on muutunud sissenõutavateks erinevatel aegadel. Võlausaldaja peaks sellistel puhkudel tooma väga selgelt kõikide erinevate nõuete lõikes ja igaühe kohta eraldi muuhulgas sissenõutavaks muutumise hetke.

2.2.6. Tasaarvestus

Tasaarvestuse puhul on enamasti tegemist võlasuhte lõppemise viisiga (VÕS § 186 lg 2), mis eeldab kahe vastastikuse nõude olemasolu. VÕS § 197 lg 1 kohaselt on tasaarvestus olukord, kui kaks isikut (tasaarvestuse pooled) on kohustatud maksma teineteisele rahasumma või täitma muu samaliigilise kohustuse, võib kumbki pool (tasaarvestav pool) oma nõude teise

¹²¹ TlnRnKm 2-19-14109/16 p 22

¹²² TrtRnKm 2-11-55779/30 p 10

¹²³ TlnRnKm 2-20-3991/30 p 9.2

poole nõudega tasaarvestada, kui tasaarvestaval poolel on õigus oma kohustus täita ja teiselt poolelt nõuda tema kohustuse täitmist. Tasaarvestuse tulemusena lõpevad tasaarvestuse poole nõuded kattavas ulatuses ajast, mil neid võis tasaarvestada, kui pooled ei lepi kokku teisiti. (VÕS § 197 lg 2)

Võlaõigusseaduse (VÕS) § 197 lg-st 1 tulenevalt on tasaarvestuse eeldus, et mõlemal poolel on kohustus maksta teisele rahasumma; tasaarvestada saab üksnes olemasolevaid nõudeid. Tasaarvestuseks piisab VÕS § 198 kohaselt ühe poole avaldusest. „Kui avalduse saanud isik leiab, et tasaarvestuse tegijal puudus tasaarvestatav nõue, saab ta esitada tasaarvestuse tegija vastu oma nõude sissenõudmiseks hagi, mille lahendamisel kontrollib kohus tasaarvestatud nõuete olemasolu. Kui nõuded olid tasaarvestatavad, jätab kohus tasaarvestatud summa sissenõudmiseks esitatud hagi rahuldamata. Seega juhul, kui tasaarvestus oli alusetu, lähtutakse sellest, et võlasuhe ei ole tasaarvestuse tagajärjel lõppenud, ning kohus mõistab nõutava summa teiselt poolelt välja.“¹²⁴

Näiteks on ringkonnakohus lahendanud pankrotiavaldust, kus võlgniku sõnul ei ole nõue selge ja et tal võib olla tasaarvestuse olukord, kuna võlausaldaja professionaalse krediidiandjana ei ole täitnud seadusest tulenevat vastutustundlikku laenamise kohustust. Nimetatust tulenevalt võib võlgnikul olla tasaarvestatav nõue võlausaldaja vastu, mistõttu võlausaldaja nõue ei ole selge ja vaidlus tuleb lahendada väljaspool pankrotimenetlust (PankrS § 15 lg 3 p 1). Ringkonnakohus jättiski ajutise halduri nimetamata.¹²⁵

Kolleegiumi arvates tuleb võlgniku vastuväidetest tulenevalt võlausaldaja nõude olemasolu selgitamiseks kindlaks teha, kas võlausaldaja ja võlgniku vahel 05.09.2014 sõlmitud kokkulepe oli kehtiv ning kes ja millised arved pidi tasuma. Eelnevalt oleneb, kas võlgnikul oli nõue võlausaldaja vastu, mida tasaarvestada viimase nõudega. „Kui võlausaldaja leiab, et tasaarvestuse tegijal puudus tasaarvestatav nõue või et tasaarvestus oli seadusega keelatud, saab ta oma õigusi kaitsta, esitades hagi võlgniku vastu oma nõude sissenõudmiseks. Selle hagi lahendamisel kontrollib kohus tasaarvestatud nõuete olemasolu ja vastavust võlaõigusseaduses kehtestatud tingimustele, samuti seda, kas tasaarvestamine pole VÕS §-s 200 sätestatud alustel lubamatu.“¹²⁶

Ringkonnakohus otsustas saata maakohtule asja uueks läbivaatuseks kuna võlgniku vastuväide rajaneb tasaarvestusel, mille konkreetset lepingulist või muud õiguslikku alust ei ole

¹²⁴ RKHKm 3-3-1-27-13 p 14

¹²⁵ TlnRnKm 2-12-2419 lk 2

¹²⁶ TlnRnKm 2-15-3097/21 p 20

võlgnik esile toonud. Sellises olukorras ei ole piisav kohtu üldsõnaline sedastus, et võlgnik vaidles nõudele põhjendatult vastu.¹²⁷ Ringkonnakohus on leidnud, et võlgniku üldsõnaline kinnitus, et tal on vastunõue võlausaldaja vastu, ei saa olla piisav alus ajutise halduri nimetamata jätmiseks PankrS § 15 lg 3 p-i 1 tähenduses see, kui õiguslik konstruktsioon, millele võlgnik tugineb, võiks võlgniku poolt esitatud faktiväidete õigsust eeldades olla selline, mis nõude olemasolu või sissenõutavuse välistaks. Vastasel juhul võiks võlgnik alati tugineda sellele, et tal on võlausaldaja suhtes tasaarvestatav nõue, ning saaks alati välistada võlausaldaja esitatud pankrotiavalduse menetlemise, sest iga tehingust tuleneva nõude puhul saab alati esitada väite, et võlgnikul oli võlausaldaja suhtes nõue, mida saab tasaarvestada, ning sellisel juhul vastuväite aluseks olevate asjaolude paikapidavuse korral võiks õiguslikult võlausaldaja nõude olemasolu või sissenõutavuse välistada. See aga muudaks võlausaldaja pankrotiavalduse menetluse sõltuvaks sellest, kas võlgnik nõudele vastu vaidleb või mitte. Seega tuleb maakohtul võlgniku poolt PankrS § 15 lg 3 p-i 1 alusel esitatud vastuväidet kontrollides hinnata, kas võlgnik on kohtu ette toonud asjaolud ja esitanud tõendid, mille alusel saab kohus jõuda veendumusele, et võlgniku poolt nõude suhtes esitatud vastuväited on piisavalt põhjendatud PankrS 15 lg 3 p-i 1 tähenduses. Isegi, kui vastunõue oleks tasaarvestatud, peaks võlgnik enda nõuet põhistama sama ulatuslikult kui võlausaldaja enda pankrotiavalduse aluseks olevat nõuet.¹²⁸

Kokkuvõttes ei nimetanud kohus magistritöö raames uuritud lahendites ajutist haldurit kui võlgnik viitas tasaarvestusele. Kahes lahendis saatis ringkonnakohus asja maakohtule uueks läbivaatamiseks põhjusel, et ei piisa ainult võlgniku üldsõnalisest sedastusest, et tal on olemas tasaarvestuse alus. Võlgnik peaks enda nõuet põhistama sama ulatuslikult kui võlausaldaja enda pankrotiavalduse aluseks olevat nõuet, sest muidu oleks võlgnikul alati võimalik öelda, et tal on tasaarvestuse olukord, ja jõuda olukorrani, kus ajutist haldurit ei nimetata.

2.2.7. Käendused

Käenduslepinguga kohustub käendaja kolmanda isiku (põhivõlgnik) võlausaldaja ees vastutama põhivõlgniku kohustuse täitmise eest (VÕS § 142 lg 1). Tarbijakäendusleping on käendusleping, kus käendajaks on füüsiline isik (VÕS § 143 lg 1). „Käendusleping on võlaõiguslik leping, millega üks isik (käendaja) võtab endale kohustuse vastutada võlausaldaja ees teatud kolmanda isiku (põhivõlgnik) poolsete kohustuste nõuetekohase täitmise eest

¹²⁷TlnRnKm 2-16-16676/19 p 9

¹²⁸TlnRnKm 2-16-17945/15 p 10

võlausaldajale. Käendusleping on seega leping, mille eesmärk on võlausaldajale tagatise andmine teatavate põhivõlgniku kohustuste suhtes. Käendus kujutab endast nn isiklikku tagatist. Isiklikku tagatist eristab esemelisest tagatisest asjaolu, et põhivõlgniku kohustuse täitmine ei ole tagatud teatava esemega, mille tagatise saaja võib tagatud kohustuse rikkumise korral realiseerida, vaid tagatise sisuks on võimalus nõuda kohustuse täitmist põhivõlgniku kõrval ka tagatise andnud kolmandalt isikult. Käenduslepingu iseloomulik tunnus on seega käendaja tahe vastutada võlausaldajale tagatise andmise eesmärgil teise isiku kohustuse täitmise eest.¹²⁹

Valimis olnud kohtulahendites oli vaidlusi eraisikutest võlgnike käenduste üle 18 korral ja juriidiliste isikute käenduste üle 7 korral. Seega käenduslepingutest tulenevad vaidlused pankrotiavalduse menetluses puudutavad pigem eraisikust võlgnikke.

Tsiviilasjas 2-09-47323 oli võlausaldaja nõude aluseks peatöövõtulepingu lisana sõlmitud laenuleping ja käenduslepingud, mida käendas võlgnik. Võlgnik vaidles käenduslepingute osas vastu ja väitis, et osaliselt on käendatud võlg tasutud. Lisaks ütles võlgnik, et käendusleping on tühistatud, kuna tegemist on tarbijakäendusega VÕS § 34 ja § 143 mõttes. Pooled ei ole märkinud lepingusse käenduse maksimumsummat, mis oli vastuolus seadusega (VÕS § 143 lg 2), sest tõendamata on nõude olemasolu ja nõude suurus; käendusleping 2 on tühine tühistamisavalduse esitamise tõttu; nõuet käenduslepingu 1 osas ei ole, kuna OÜ S G OÜ on tasunud OÜ-le L ehitustööde kogumaksumuse. Ringkonnakohus leidis, et nõude kujunemise asjaolud ei ole antud juhul selged.¹³⁰

Avaldaja esitas tsiviilasjas 2-11-55779/30 avalduse pankroti väljakuulutamiseks, mille kohaselt põhines nõue, millele oli rajatud võlgniku vastu esitatud pankrotiavaldus, võlausaldaja ja võlgniku vahelistel käenduslepingutel. Võlgniku väite kohaselt oli liisinguandja ja liisinguvõtja sõlminud võla tasumise kokkuleppe, millega võlgniku väitel muudeti ka käendaja kohustuste ulatust. Lisaks esitas võlgnik väite, mille kohaselt aitas liisinguandja ise kaasa kahju tekkimisele, kui andis loa viia liisitud vara poliitiliselt ebastabiilsesse piirkonda (Abhaasiasse). Nii oli ühepoolset muudetud käenduslepingute tingimusi. Ka ei olnud käendaja olnud nõus käendatava summa suurenemisega. Võlausaldaja ja kolmas isik olid sõlminud omavahelisi lepinguid, millesse võlgnikku kaasatud ei olnud. Ringkonnakohus ei pidanud võimalikuks lugeda eeltoodu alusel võlausaldaja nõuet PankrS § 15 lg 3 p 1 tähenduses piisavalt

¹²⁹ I. Kull, jt. Võlaõigus I. Üldosa. Tallinn 2004, lk 743

¹³⁰ TrtRnKm 2-09-47323 p 11

põhjendatuks, kuna liisinguvõtja kohustuste käendajale laienemise ulatus ei olnud käesolevas menetlusetapis selge.¹³¹

Võlgnik taotles tsiviilasjas 2-12-2419 võlausaldajaga sõlmitud käenduslepingu tühisuse tuvastamist. Võlgnik oli sundseisus allkirjastanud käenduslepingu, kuigi tal puudus isiklik vara, mille arvelt kohustusi täita. Võlausaldaja sundis teda sõlmima käenduslepingut olukorras, kus pangale pidi olema selge, et kinnisvaraprojekti riskid olid ülikõrged ja hagejal puudus isiklik vara, mille arvelt rahuldada käenduslepinguga tulevikus kaasnevaid võimalikke nõudeid. Võlgniku väitel oli käendusleping tühine vastuolu tõttu heade kommetega, kuna see oli sõlmitud võlgniku varanduslikku olukorda faktiliselt arvesse võtmata ja võlgniku jaoks äärmiselt ebasoodsatel tingimustel. Ringkonnakohus jättis võlausaldaja pankrotiavalduse rahuldamata, kuna puudus alus ajutise halduri nimetamiseks.¹³²

Võlausaldaja nõue tsiviilasjas nr 2-16-1407 tulenes notariaalse lepingu p-st, mille sõnastus oli järgmine: ostja esindaja avaldab ja kinnitab, et tema kui ühingu juhatuse liige kohustub enda nimele ümber vormistama kõik käendused, mis on seotud ühingu tegevusest tulenevate liisingulepingutega. Ringkonnakohus leidis, et sellist nõuet ei ole võimalik pidada selgeks ning see, kas võlgnikul tekkis osaühingu osa müügilepingu viidatud punktis märgitud kohustus või mitte, tuleb lahendada väljaspool pankrotimenetlust. Vaidlusaluse lepingu p-st ei ole võimalik selgelt järeldada, milliseid käenduslepinguid ja millistel tingimustel tuleb ümber vormistada. Ümbervormistatavaid käenduslepinguid lepingule lisatud ei ole ja neile ei ole ka konkreetselt viidatud. Samuti ei ole lepingule lisatud käendatavaid liisingulepinguid ega neile konkreetselt viidatud. Määruskaebuse esitaja väide, et võlgnik oli enne lepingu sõlmimist asjaoludest ja muu hulgas liisingu- ja käenduslepingutest teadlik, ei ole käesoleval juhul asjassepuutuv, sest võlgniku vastuväite tõttu ei saa selle väite õigsust tuvastada käesolevas pankrotiavalduse menetluses, vaid eraldi võimalikus hagimenetluses.¹³³

Ringkonnakohus on selgeks lugenud nõude, mis tulenes nõude üleminekust võlausaldajale AÕS § 349 lg 3 alusel. Võlausaldaja nõude alusena esitati asjaolu, et võlausaldaja tasus võlgniku võla teisele võlausaldajale eesmärgil, et vältida võlausaldaja kinnistul lasuva ja võlgniku kohustust tagava hüpoteegi realiseerimist. AÕS § 349 lg 3 järgi, kui võla on tasunud hüpoteegiga koormatud kinnisasja omanik, kes ei ole võlgnik, läheb nõue rahuldatud ulatuses talle üle. Sellisel juhul kohaldatakse käenduse kohta käivaid sätteid. Kohus

¹³¹ TrtRnKm 2-11-55779/30 p 12

¹³² TlnRnKm 2-12-2419 lk 2, 3

¹³³ TlnRnKm 2-16-1407 p 7

leidis, et võlausaldaja on esitanud pankrotiavalduses piisava selgusega nõude ja ei ole alust jätta pankrotiavaldust rahuldamata nõude ebaselguse tõttu. Ringkonnakohus leidis, et see asjaolu, et võlausaldaja omandas täitemenetluses võlgniku kinnisasja koos hüpoteegiga, ei välista iseenesest nõude üleminekut võlausaldajale AÕS § 349 lg 3 alusel.¹³⁴

Võlgnik on esitanud vastuväite, mille kohaselt on käenduslepingud vastuolus heade kommetega, kuna käenduslepingute kohaselt on vastutuse maksimumsummadeks 551 630 eurot ja 954 434 eurot. Ringkonnakohus analüüsis olukorda ja kohtulahendeid ning leidis, et küsimus, kas käenduslepingud on heade kommetega vastuolu tõttu tühised, eeldab tõendite hindamist, asjaolude tuvastamist ja õiguslike hinnangute andmist mahus, mis väljub pankrotimenetluse raamest.¹³⁵ (2-18-10357/19)

Kokkuvõttes puudutavad käenduslepingutest tulenevad nõude selguse vaidlused pigem eraisikutest käendajaid. Käenduslepingutest tulenevate vaidluste puhul tunnistatakse nõue pigem ebaselgeks ja jäätakse ajutine haldur nimetamata. Käenduslepingute üle peetavates vaidlustes tuuakse esile näiteks vastuolu hea usu põhimõttega, kui käendatava asja tingimusi nagu näiteks käendatava summa suurust, on muudetud ilma käendajat kaasamata või käendatavad summad on kas liiga suured või on summa märkimata. Kohus leidis aga nõude selge olevat kaasuses, kus nõue läks üle võlausaldajale AÕS § 349 lg 3¹³⁶ alusel, mille kohaselt võib hüpoteegiga koormatud kinnisasja omanik, kes ei ole võlgnik, tasuda hüpoteegiga tagatud võlgnevuse teisele võlausaldajale, et vältida tema kinnisasjal oleva hüpoteegi realiseerimist.

2.2.8. Suulised lepingud

Lepingu võib sõlmida suuliselt, kirjalikult või mis tahes muus vormis, kui seaduses ei ole sätestatud lepingu kohustuslikku vormi (VÕS § 11 lg 1). „Vormivabaduse põhimõte, üks olulisemaid lepinguvabaduse põhimõtte realiseerimise tagatise, tähendab poolte vabadust ise valida, millises vormis leping sõlmida. Vormivabadus laieneb mitte ainult lepingu sõlmimisele, vaid ka lepingu muutmisele, lõpetamisele, kokkulepetele tagatistega kõrvalkohustuste kohta ning nõude loovutamisele ja võla ülevõtmisele. Vormivabadus tähendab, et võlasuhte tekkimiseks piisab üldjuhul ainult kokkulepest, ilma et peaks järgima kindlat vormi või täitma mõnda muud tingimust. Vormivabadus kaitseb muu hulgas suulise lepingu sõlminud pooli, võimaldades kokkuleppele tugineda ka siis, kui lepingu sõlmimist saab tõendada muude kui kirjalike tõenditega (nt täitmisega, nagu raha ülekandmine, asja vastuvõtmine, tunnistajate

¹³⁴ TlnRnKm 2-16-7994/28 p 8, 9, 13

¹³⁵ TlnRnKm 2-18-10357/19 p 22

¹³⁶ Asjaõigusseadus 09.06.1993, RT I 1993, 39, 590

ütllused jms). Kui aga igasugused kirjalikud või kirjalikult taasesitatavad tõendid lepingulise kokkuleppe saavutamise kohta puuduvad, võib lepingu sõlmimise tõendamine praktikas siiski osutada raskeks.¹³⁷

Nii on ka maakohus põhjendanud ja ringkonnakohus nõustunud, et kuna kohtule ei ole esitatud kirjalikku laenulepingut ning menetlusosalised on laenulepingu tingimusi hinnanud erinevalt, ei ole kohtul võimalik pankrotimenetluse algatamisel võlausaldaja nõude põhjendatust sisuliselt hinnata. Väidetavalt suulise laenulepingu tingimuste kontrollimine tunnistaja ärakuulamise abil väljub selgelt pankrotimenetluse raamidest. Ringkonnakohus leidis, et nõuet puudutavad sisulised vaidlused (kas AKKORD Est OÜ ja Elinord Incasso OÜ vahel on sõlmitud laenuleping; millises laenu tagastamise tähtajas leppisid pooled kokku; kas nõue on muutunud sissenõutavaks jne) tuleb lahendada hagimenetluse raames.¹³⁸

Kuivõrd pankrotiavalduse kohaselt oli poolte vahel tegemist suulise lepinguga, mille olemasolu soovib võlausaldaja tõendada esitatud saatedokumentide ja arvetega, vastaspoole saldoteatiste ning konto väljavõttega ning võlgnik vaidles vastu nii kauba saamisele kui ka lepingu sõlmimisele, leidis ringkonnakohus, et käesoleval juhul oli põhjendatud nõude lahendamine hagimenetluses, kus pooltel on võrdne õigus ja võimalus oma nõuet põhjendada ning vastaspoole esitatu ümber lükata ja sellele vastu vaielda.¹³⁹

Suulise sõlmitud laenulepingu puhul saabub võlgniku väitel laenu tagastamise tähtpäev 31. detsembril 2023. Võlausaldaja heitis tsiviilasjas võlgnikule ette oma väite tõendamata jätmist. Samas ei tõendanud võlausaldaja esitatud pangaülekanded ega 12. juuni 2020 ülesütlemisavaldus poolte kokkulepet laenu tähtaja kohta ega seega ka nõude sissenõutavust. PankrS § 10 lg 1 kohustab võlausaldajat oma nõuet tõendama ning sama paragrahvi teise lõike p 1 nimetab võlgniku maksejõuetuse põhistamisel ühe eeldusena nõude sissenõutavaks muutumise. Laenulepingu tingimuste tõendamatus tõttu ei saanud maakohus hinnata, kas ülesütlemise avalduse õiguslikud tagajärjed olid saabunud. Maakohtul ei olnud ka võimalik hinnata, kas võlgnik rikkus intressi tasumise kohustust olukorras, kus puudub laenulepingu dokument, milles oleks näidatud, kuidas pidi võlgnik intressi maksma. Ringkonnakohus nõustus maakohtuga, et võlgnik vaidles nõudele põhjendatult vastu ja vaidlus nõude üle tuleb lahendada väljaspool pankrotimenetlust.¹⁴⁰

¹³⁷ I. Kull, jt. Võlaõigus I. Üldosa. Tallinn 2004, lk 73

¹³⁸ TrtRnKm 2-12-40668/33 p 2, 4

¹³⁹ TlnRnKm 2-16-19086/30 p 8

¹⁴⁰ TlnRnKm 2-20-12001/31 p 7.1, 7.3

Järgmises tsiviilasjas oli maksedokumentidel märgitud laenulepingu nr ja tagastustähtaeg ja kogusumma. Nõude loovutamise lepingul oli loovutatud nõuet kirjeldatud üksnes summaliselt ja kuupäevadega ning, puudus viide lepingu numbrile ja muudele lepingutingimustele. Võlgnikule adresseeritud meeldetuletustel ja pankrotihoiatusel oli muuhulgas märgitud lepingu number. Allkirjastatud laenulepingut ennast kohtule ei esitatud. Oli üksnes lepingu tekst ilma allkirjadeta. Kuna kohtule ei esitatud kirjalikku laenulepingut ning menetlusosalised on laenulepingu tingimusi erinevalt hinnanud, ei ole kohtul võimalik pankrotimenetluse algatamisel võlausaldaja nõude põhjendatust sisuliselt hinnata. Millegagi ei ole ümber lükatud ka võlgniku vastuväidet selle kohta, et laen on antud tähtajaga 10 aastat. Väidetavalt suulise laenulepingu tingimuste kontrollimine tunnistaja ärakuulamise abil väljub selgelt pankrotimenetluse raamidest. Ringkonnakohus on seisukohal, et nõuet puudutavad sisulised vaidlused (kas poolte vahel oli sõlmitud laenuleping; millises laenu tagastamise tähtajas leppisid pooled kokku; kas nõue on muutunud sissenõutavaks jne) tuleb lahendada hagimenetluse raames.¹⁴¹

Arvestades käesoleva tsiviilasja asjaolusid nõustub kolleegium maakohtuga, et hinnangu andmine sellele, kas laen on osa tehingutekogumist seotud isikute vahel ja kas eksisteerisid pooltevahelised suulised kokkulepped, eeldab selliste asjaolude ja poolte tahte väljaselgitamist, tõendite hindamist ning õiguslike hinnangute andmist, mis väljub pankrotimenetluse raamidest.¹⁴²

Kokkuvõttes oli valimis 12 vaidlust nõude selguse üle, mis põhinesid suulistel lepingutel, ja ei jõudnud magistritöö raames uuritud lahendites ajutise halduri nimetamiseni. Kohtud leidsid kõigil kordadel, et tegemist on sisuliste vaidlustega lepingute üle. Kohtud on olnud seisukohal, et näiteks tunnistajate ülekuulamine väljub pankrotiavalduse menetluse raamest ja seda saab teha hagimenetluse raames.¹⁴³

2.2.9. Võltsituse vastuväide

Dokumendi ehtsuse vaidlustamiseks võib menetlusosaline esitatud dokumendi ehtsuse vaidlustada ja taotlema, et kohus ei arvesta dokumenti tõendina, kui ta põhistab dokumendi võltsituse (TsMS § 277 lg 1). TsMS § 277 lg 1 mõistes põhistamiseks piisab väitest, et isiku nimel on keegi teine dokumendile alla kirjutanud.¹⁴⁴

¹⁴¹TrtRnKm 2-12-40668/33 p 4, 8

¹⁴²TlnRnKm 2-20-15412/27 p 42

¹⁴³ TrtRnKm 2-12-40668/33 p 2, 4

¹⁴⁴ RKTko 2-17-1722 p. 10.2

Dokumendi võltsimise all võib mõista nii intellektuaalset kui ka tehnilist võltsimist — esimesel juhul peetakse silmas seda, et dokumendi koostaja salvestab dokumenti andmed, mida ta teab olevat ebaõiged, nt märgib dokumendi koostamise kuupäevana vale kuupäeva. Teisisõnu, dokument on küll autentne, kuid sisuliselt vale. Tehnilise võltsimise all peetakse aga silmas olukorda, kus dokument järele tehakse, st tekitatakse dokument, millest jääb mulje, justkui see oleks koostatud kellegi teise poolt. Samuti on tehnilise võltsimisega tegu siis, kui juba koostatud ehtsat dokumenti moonutatakse - sellele lisatakse andmeid või tehakse järele turvaelemente või osa dokumendist kõrvaldatakse TsMS § 277 lg 1 kohaselt võib menetlusosaline vaidlustada dokumentaalse tõendi ehtsuse, kui ta põhistab tõendi võltsituse. Põhistamiseks tuleb võlgnikul kohtu jaoks usutavaks muuta see, et dokument või sellel olev võlgniku allkiri on võltsitud. Kohtupraktikas on tavalisemad juhtumid, kus üks kohtuvaidluse pooltest väidab, et allkiri, mille ta väidetavalt õiguslikult olulisele dokumendile (lepingud ja võlatunnistused) on andnud, ei ole tegelikult tema kirjutatud.¹⁴⁵

Analüüsitud tsiviilasjas soovis avaldaja tõendada nõuet dokumentaalse tõendiga, mille osas avaldaja väitis, et sellel oleva allkirja on andnud võlgnik. Võlgnik väitis, et allkiri on võltsitud. Võlgnik väitis, et ta ei mäleta, et oleks esitatud dokumenti allkirjastanud, et tema ja algse võlausaldaja vahel ei ole kunagi olnud selliseid suhteid, millest saaks võlgnikule mingi rahaline kohustus tuleneda. See asjaolu, et võlatunnistusel olev allkiri sarnaneb visuaalsel vaatlusel võlgniku allkirjaga, ei tähenda, et tegemist on sama isiku poolt antud allkirjaga. Kohus ei saa allkirjaeksperti eriteadmisi omamata sellist järeldust teha, samuti ei saa sellist järeldust teha advokaat. Pankrotimenetluses ei ole kohtul võimalik allkirja ehtsusele hinnangut anda, kui võrd selleks tuleb läbi viia käekirjaekspertiis. Kohus on leidnud, et hagimenetluses tuleb tuvastada, kas võlgnik on vaidlusaluse võlatunnistuse allkirjastanud.¹⁴⁶

Vaidluses, kus võlgnik väitis, et tema ei ole laenulepinguid allkirjastanud ja on lepingute allkirjastamise ajal viibinud välismaal, leidis kolleegium, et nõude põhjendatuse üle otsustamisel ei saa lähtuda ainult võlgniku poolt esitatud paljasõnalistest vastuväidetest. Võlgnikul tuleb oma vastuväiteid TsMS § 235 mõttes vähemalt põhistada viisil, et kohus saaks väite lugeda usutavaks. See tähendab, et menetlusosaline peab kohtu ette tooma konkreetsed elulised asjaolud, mis muudavad tema väited usutavaks. Võlgnik ei ole selgitanud, milline oli tema majanduslik seisund laenude andmise ajal, samuti seda, kus ta väidetavalt viibis ajal, kui laenulepingud alla kirjutati. Kolleegiumi arvates paljasõnaliste vastuväidete põhjal ei ole alust

¹⁴⁵ I. Kull, jt. Võlaõigus I. Üldosa. Tallinn 2004, lk 1473

¹⁴⁶TlnRnKm 2-13-22511/18 p 8

jätta PankrS § 15 lg 3 p 1 järgi ajutist haldurit määramata ning saatis asja maakohtusse tagasi menetluse jätkamiseks.¹⁴⁷

Kohus on leidnud, et kuna negatiivse asjaolu tõendamise võimalused on piiratud, piisas praegus kohtuasja raames kostja puhul sellest, et ta põhistas (tegi usutavaks) TsMS § 235 mõttes, et võlausaldajal ei pruukinud nõuet olla. Ühe positiivse väitena tõi võlgnik välja, et võlausaldaja esitatud nõude olemasolu tõendavatel lepingutel olev võlgniku esindaja allkiri oli võltsitud. Väide oli põhistatud. Nimelt on Riigikohus selgitanud, et dokumendi ehtsuse vaidlustamise avalduse põhistamiseks TsMS § 277 lg 1 järgi piisab mh ka poole väitest, et dokumendilt nähtuv allkiri ei ole ei tema ega tema esindaja antud.¹⁴⁸ Võlgnik läks sellest kaugemale ja esitas ka veenvad argumendid võltsituse põhjendamiseks. Dokumendi ehtsuse tõendamise kohustus on poolel, kes soovib dokumendi ehtsusele tugineda.¹⁴⁹

Järgmises tsiviilasjas vaidles võlgnik vastu muuhulgas põhjusel, et tema ei ole laenulepingut sõlminud, talle ei ole laenulepingu alusel laenu väljastatud, võlgnik ei ole saatnud avaldajale sõnumit, milles tunnistab võlgnevuse olemasolu. Võlgnik on esitanud tõendina oma pangakonto väljavõtte, kust nähtuvad tema sissetulekud ja kulutused, millega võlgnik tahab tõendada, et tema kulutused on tagasihoidlikud ning arvelduskontodelt ei nähtu kulutuste ja sissetulekute kasvu väidetava laenu väljastamise järgselt. Mobiilsideoperaatori arvete väljavõtetega on võlgnik tahtnud näidata, et ta ei saada sõnumeid. Võlgnik on kinnitanud, et pole võimeline ennast väljendama selliselt nagu sõnumis seda tehtud on. Samuti on võlgnik esitanud tõendi selle kohta, et tal on väljakujunenud dementsus. Kolleegium leidis, et nõue on ebaselge.¹⁵⁰

Kokkuvõttes võib pankrotiavalduse menetluses menetluse osapool tugineda võltsituse vastuväitele kui ta leiab, et vastaspool kasutab võltsitud tõendeid. Kõigis vaadeldud kohtuasjades väideti, et võltsitud allkirjaga dokumendiga üritatakse tõendada esitada nõudeid. Võltsitud allkirjad väideti olevat laenulepingutel ja ühel juhul ka võlatunnistusel. Kohtupraktika kohaselt piisab TsMS § 277 lg 1 mõistes põhistamiseks väitest, et isiku nimel on keegi teine dokumendile alla kirjutanud. Võltsituse vastuväite puhul ei leidnud kohtud kordagi, et nõue oleks selge, vaid sedastati, et allkirja õigsust on võimalik tuvastada ekspertiisi käigus, aga see väljuks juba pankrotiavalduse menetluse raamidest ja seda oleks võimalik teha hagimenetluse raames. Vaid ühel korral erines kohtu seisukoht sellest, et võltsituse vastuväite esitamiseks ei

¹⁴⁷TlnRnKm 2-16-17758/17 p 17, 18

¹⁴⁸ RKTko 2-17-1722, p 10.2

¹⁴⁹TlnRnKm 2-19-3904/26 p 7

¹⁵⁰TlnRnKm 2-19-9074/13 p 15, 16

piisa vaid väitest, et allkiri on võltsitud ja asi saadeti tagasi maakohtusse edasiseks menetluseks, kus Kollegium leidis, et nõude põhjendatuse üle otsustamisel ei saa lähtuda ainult võlgniku poolt esitatud paljasõnalistest vastuväidetest, vaid neid tuleb vähemalt põhistada viisil, et kohus saaks väite lugeda usutavaks. See tähendab, et menetlusosaline peab kohtu ette tooma konkreetseid elulised asjaolud, mis muudavad tema väited usutavaks.

2.2.10. Välisriigi õiguse kohaldamine

Kohus peab õigust tundma ning sellest ise aru saama — sellele viitab PS §-s 146 kasutatud väljend ‘õigust mõistab kohus’. Eeltoodud põhimõte on tulenev ka TsMS § 436 lg-st 7, mille järgi ei ole kohus otsust tehes seotud poolte esitatud õiguslike väidetega, ning TsMS § 438 lg-st 1, mille järgi otsustab kohus otsust tehes mh, millist õigusakti tuleb asjas kohaldada ja kas hagi kuulub rahuldamisele. Õigus, mida Eesti kohus peab tundma, hõlmab seejuures kindlasti nii Eesti riigisiseseid õigusakte, Eesti Vabariigi välislepinguid kui ka Euroopa Liidu õigusakte, mis on Eesti Vabariigi suhtes kehtivad. Kohus peab teadma viidatud õiguse sisu ning oskama seda tõlgendada, lähtudes asjakohasest kohtupraktikast. Seega tuleb Eesti kohtult eeldada ka asjakohase Eesti ning Euroopa Kohtu praktika teadmist ning mõistmist. Mitte kõikides vaidlustes ei saa Eesti kohus aga piirduda üksnes Eesti õiguse (sisaldugu see siis kas Eesti välislepingutes, Euroopa Liidu õigusaktides või riigisisestes õigusaktides) kohaldamisega. Kui üldjuhul valitseb Eesti tsiviilkohtumenetluses põhimõte, et õigust ei ole vaja kohtule tõendada või selgitada, kuna kohus mõistab õigust ise (nn *iura novit curia* põhimõte), on sellest põhimõttest TsMS §-ga 234 tehtud erand, kui kohtul tekib vajadus kohaldada vaidluses väljapool Eesti Vabariiki kehtivat õigust, rahvusvahelist õigust või tavaõigust, mis ei ole kohtule teada. Seda põhjusel, et Eesti kohtunikult ei saa oodata seda, et ta oleks ekspert igal pool maailmas kehtivate õigusnormide tundmises. Sätte näol on seega tegemist küllaltki erandliku sättega — kui üldjuhul tuleb kohtule tõendada vaid asjaolusid, siis kommenteeritav säte paneb pooltele kohustuse tõendada õigust.¹⁵¹

Ringkonnakohus on leidnud, et välisriigi õiguse kohaldamine eeldab kohtult suuremat ajakulu, kui juhul, kus vaidlusele kohaldatakse Eesti õigust. Käesolevas asjas on küll menetlusosalised omapoolsed seisukohad esitanud, kuid need ei ole aegumise küsimuse otsustamiseks piisavad. Tähelepanuta ei saa jätta ka seda, et Saksa kohtus hakatakse samade isikute vahel samast nõudest tulenevat hagi arutama. Ringkonnakohus arvas, et kui nõude

¹⁵¹ Kõve, V. Järvekülg, J. Ots, J. Torga, M. Tsiviilkohtumenetluse seadustik I kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2017 lk 1281

selguse kontrollimine eeldab pikemat aega kui 10 päeva ja kohus peab tegema mitmeid toiminguid, sh näiteks määrama eksperdi Saksa õiguse osas, siis on põhjendatud lugeda võlgniku vastuväited nõudele piisavateks, et jätta ajutine haldur määramata.¹⁵²

Ringkonnakohus leidis, et välisriigi õiguse kohaldamise vajadus iseenesest ei anna alust ajutise halduri nimetamata jätmiseks juhul, kui kohaldamisele kuuluv välisriigi õigus on selge ja selle kohaldamise üle menetlusosalised ei vaidle. Käesoleval juhul võlausaldaja ja võlgnik just vaidlevad nõude eelduste üle välisriigi õiguse järgi, kusjuures mõlemad menetlusosalised on esitanud ka oma asjatundja arvamuse, mis on suures osas vastukäivad. Seega peaks kohus käesoleval juhul kõigepealt hakkama hindama asjatundjate arvamuste usaldusväärsust ja asjakohasust ning samuti peaks kohus tõenäoliselt täiendavalt uurima ka nõuete eelduste täitmist välisriigi õiguse järgi, mis ringkonnakohtu hinnangul väljub oma toimingute ja ajakulu tõttu pankrotimenetluse raamest.¹⁵³

Vaidluse lahendamiseks tuleb kohaldada ja tõlgendada ELi Nõukogu 31.07.2014 otsuse nr 2014/512/ÜVJP artiklit 7 ja EL Nõukogu 31.07.2014 määruse nr 833/2014 artiklit 11. Ringkonnakohus leidis, et ainuüksi õigusnormide tõlgendamise vajaduse tõttu ei ole alust jätta pankrotimenetluses ajutist haldurit määramata, kuna TsMS § 436 lg 7 ja 438 lg 1 tulenevalt peab kohus otsustama õigusnormide kohaldamise ja tõlgendamise üle sõltumata menetlusosaliste õiguslikest väidetest. Seetõttu saab ja peab kohus vajadusel ka pankrotimenetluses nõude selguse üle otsustamisel tõlgendama õigusnorme, sest vastasel korral oleks võlgnikul lihtne saavutada ajutise halduri määramata jätmist ja sellega sundida võlausaldajat pankrotimenetluse asemel algatama kulukat hagimenetlust. ELi õigusnorm on ringkonnakohtu arvates piisavalt selge ja ei vaja täiendavat selgitamist, muu hulgas eelotsuse küsimist Euroopa Kohtust. Seega jättis maakohus ajutise halduri põhjendamatult määramata. Ringkonnakohus saatis asja tagasi maakohtule ajutise halduri nimetamise otsustamiseks.¹⁵⁴

Nõude olemasolu tuvastamiseks tuleb esmalt määrata edasimüügilepingule kohaldatav õigus vastavalt Rooma I määrusele või rahvusvahelise eraõiguse seadusele. Tegemist on piiriülese vaidlusega ja kokkulepet kohaldatava õiguse osas ei ole. Ringkonnakohus nõustub maakohtu seisukohaga, et edasimüügilepingust ei nähtu üheselt, et tegemist oleks kauba müümise lepinguga. Välisriigi ja rahvusvahelise õiguse väljaselgitamise vaidluse korral võib see tähendada TsMS § 293 lg 1 teise lause kohaselt ekspertiisi korraldamist. (2-20-7339/28)

¹⁵² TrtRnKm 2-15-17028/18 p 8

¹⁵³ TlnRnKm 2-16-15380/26 p 30

¹⁵⁴ TlnRnKm 2-16-19168/19 p 22

Kokkuvõttes ei ole pankrotiavalduse menetluse regulatsioonis takistusi välisriigi õiguse kohaldamiseks. Kohus peab ise õigust teadma, see põhimõte hõlmab ka välisriigi õigust. Kui Eesti ja Euroopa Liidu õiguse tundmist Eesti kohtutelt küll eeldatakse, siis ei ole kõikide välisriigi seaduste kohene tundmine kohtute poolt mõeldav. Seetõttu on TsMS-is ka säte, mis paneb välisriigi õiguse tõendamise koormuse sellele tuginevale osapoolle. Kuna see kõik on aeganõudvam protsess kui Eesti seaduste kohaldamine, siis pankrotiavalduse menetlustes on välisriigi õiguse kohaldamise vajadusele viidates jäetud ajutine haldur nimetamata. Kuna see nõuab ekspertide kaasamist ja ajakulu eeldab pikemat aega kui 10 päeva, mis on sätestatud nõude selguse kontrollimise kestusele, siis on vastuväited nõudele piisavad, et jätta ajutine haldur nimetamata. Seevastu Euroopa Liidu õiguse ja näiteks Euroopa Nõukogu otsuste ja määruste kohaldamine peaks aga mahtuma nõude selguse kontrollimise sisse.

3. NÕUDE SELGUSEGA SEONDUVAD PROBLEEMID PRAKTIKAS

3.1. Nõude selguse mõju võlausaldajale ja nõude maksmapanemise kiirusele

Võlausaldaja seisukohast on mõistetavalt oluline, et ta saaks oma nõuded rahuldatud võimalikult kiiresti ja võimalikult suures ulatuses. Teisest küljest on võlgnikul õigustatud ootus, et ta ei satuks pankrotimenetluse keskele, kui selleks alust ei ole. Seetõttu peavad võlausaldajate teavitamise protseduurid ja nõuete esitamise lubamise kord olema kuluefektiivsed, efektiivsed ja õigeaegsed. Kuigi nõuete läbi vaatamiseks ja kehtivuse tuvastamiseks ning vaidluste lahendamiseks peab olema range läbivaatamise süsteem, ei tohiks vaidlusaluste nõuete lahendamisega kaasnevad viivitused lükata edasi maksejõuetuse menetlust.¹⁵⁵

Võlausaldajal on võimalik oma nõudeid maksma panna kas hagimenetluses või pankrotimenetluses. Menetluse valiku üle otsustamisel tuleb asja kaaluda sisulisest küljest. Arvestada tuleb aga ka ajalise faktoriga. Keskmise pankrotimenetlus kestab Eestis ligi kaks aastat.¹⁵⁶ Lahendatud tsiviilasjade keskmine menetlusaeg maakohtutes, sh sisuliselt lahendatud hagimenetlusasjade keskmine menetlusaeg oli 2021. a 328 päeva ehk pea aasta. Sellele võib lisanduda menetlus ringkonnakohtus. 2021. a lahendatud tsiviilasjade keskmine menetlusaeg

¹⁵⁵ The World Bank. Principles for effective insolvency and creditor/debtor regimes. 2021. Arvutivõrgust leitav: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/35506/Principles-for-Effective-Insolvency-and-Creditor-and-Debtor-Regimes.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

¹⁵⁶ Eesti Rakendusuuringu keskus Centar, advokaadibüroo Nove. Pankrotiseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu võimalike muudatuste hindamine. 2019. arvutivõrgust leitav: http://centar.ee/pdf/ee/2019_Pankrotiseaduse_ja_teiste_seaduste_muutmise_seaduse_eelnou_voimalike_muudatuste_mojude_hindamine.pdf

apellatsioonimenetluses oli 163 päeva ehk pea pool aastat. Kokku võib kuluda kahe kohtuastme peale hagimenetluses üle aasta.¹⁵⁷

Ka kohus on selgitanud, et kehtiva õiguse kohaselt võib võlausaldaja esitada võlgniku suhtes nõude hagimenetluses, aga võlausaldaja võib oma varaliste õiguste kaitseks esitada võlgniku suhtes ka pankrotiavalduse.¹⁵⁸ Õiguskirjanduses on avaldatud seisukoht: „Pankrotimenetluse mitte liiga kergekäeline algatamine on nii võlausaldaja kui ka võlgniku huvides. Kui võlausaldaja nõuet on võimalik maksma panna hagi-ja täitemenetluse kaudu, siis koormava pankrotimenetluse asemel tuleks eelistada just nimetatud variante.“¹⁵⁹

Hagimenetluse eelisest on veel kirjutatud: „Tavaliselt ületavad pankrotis oleva võlgniku võlad tema vara ja on loomulik, et selle vara arvel ei ole võimalik kõiki võlgu täielikult rahuldada. „Teisalt, kui võlausaldaja nõue on rahuldatud hagimenetluse korras ning kohtuotsus on täidetud, st võlg on tasutud, ei ole kellelgi õigust võlausaldajalt võlgniku vara arvel saadud hüvitust tagasi nõuda, isegi kui sellele peaks järgnema sama võlgniku pankrot, mis on välja kuulutatud mõne teise võlausaldaja avalduse alusel.“¹⁶⁰

Pankrotiavaldus on mõtet esitada juhul, kui on alust arvata, et pankrotimenetlust alustatakse enne, kui hagimenetluses otsus tehakse. „Praktilistel kaalutlustel võimaldab pankrotiavalduse esitamine võlausaldajal asjasse kiiremini sekkuda. Hagimenetluse ajal võib võlgniku olukord veelgi halveneda, mistõttu ei pea kohtuotsuse täitmine pärast enam olema reaalne. Pankrotiavalduse peaks esitama ka juhul kui võlgnikul ei piisa vara võla maksmiseks, küll on aga lootust vara juurde saada tagasivõitmise kaudu, mis on võimalik ainult pankrotimenetluses.“¹⁶¹

Kui võlgnik on pahatahtlik, siis tuleb silmas pidada tema võimalikku soovi protsesse võimalikult palju venitada ja edasi lükata. Võlgnike võimalikule soovile pankrotimenetluse algust venitada viitab näiteks Maailmapaaga analüüs Eesti saneerimisseadusel. Kõne all on küll saneerimismenetluse kasutamine venitamisvõimalusena, aga paralleeli saab siin kindlasti tõmmata ka võlgnike katsetega lükata pankrotimenetlus edasi väites, et nõue on ebaselge ja

¹⁵⁷ Kohtute menetlusstatistika 2021. Arvutivõrgust leitav:

https://www.kohus.ee/sites/default/files/dokumendid/I%20ja%20II%20astme%20kohtute%202021.a%20menetusstatistika_1.pdf

¹⁵⁸ TlnRnKm 2-20-3991/30 p 9.1

¹⁵⁹ Agarmaa, M. Maksejõuetusõiguse revisjon. Pankrotiavalduse esitamine, pankrotimenetluse raugemine, pankroti välja kuulutamine ja tagajärjed, pankrotivara moodustamine, pankrotivara valitsemine. Arvutivõrgust leitav: <https://www.just.ee/oigusloome-arendamine/maksejõuetusõiguse-revisjon>

¹⁶⁰ M. Seppik. Pankrotiasjade kohtumenetluse probleeme. Juridica 1/1994, lk 18

¹⁶¹ Kikas, M. Pankrotimenetluse algatamine ja pankroti väljakuulutamise. Magistritöö. 2005. Arvutivõrgust leitav: <http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/715/kikas.pdf>

lootes, et hagimenetlus, kui võlgnik seda üldse alustab avardab ajahorisonti oluliselt ja annab võimalusi varade kantimiseks. Võlgnikud, kes ei ole maksevõimelised, kasutavad saneerimist, et vältida või tahtlikult edasi lükata pankrotti. Selline menetluse kuritarvitamine võib võimaldada ebaausatel võlgnikel kanda vara üle kolmandatele isikutele aegsasti enne eeldatava pankrotimenetluse algust. Kuna selliste tehingute vaidlustamise aeg algab kõnealuse tehingu toimumise ajal, võib ebaaus võlgnik loota, et pankrot ei toimu enne, kui on liiga hilja sellise vaidlustamise jaoks.¹⁶²

Ka P. Varul on toonud välja, et pankrotimenetlused ei ole piisavalt efektiivsed ja kiired kuna muuhulgas kulub ebanõistlikult palju aega, sest esitatakse libanõudeid, mh seotud isikute poolt esitatud kunstlikult tekitatud nõudeid. Kui pankrotimenetlused kestavad liiga kaua, on oht, et pankrotivara võib sellel ajal menetluskulude tõttu väheneda ja võlausaldajate nõuded saavad seetõttu rahuldada väiksemas ulatuses. „Ajavahemik pankrotiavalduse menetluse võtmisest kuni pankrotimääruse tegemiseni võib venida lubamatult pikaks. Juhul kui võlgnik tegelikult maksejõuetu ei ole, võib tema suhtes toimuv pankrotiavalduse menetlemine ja asjaolu, et on nimetatud ajutine haldur, mõjuda võlgniku majanduslikule olukorrale väga halvasti. Kui aga võlgnik on päriselt maksejõuetu, võib tema pankroti väljakuulutamiseiga venitamine tähendada ühtlasi tema olukorra veelgi suuremat halvenemist, mis kahjustab võlausaldajate huve.“¹⁶³

Seega on nõude maksmapanemise kiirus sõltuvuses ühe faktorina menetluse liigist. Kui on kindlus, et võlgnik on maksejõuline, kuid mingil põhjusel ei soovi maksta, siis on kasulikum valik hagimenetlus. Hagimenetluses on võimalik nõue tervikuna rahuldada ja ja katta ka kohtukulud. Kui aga võlgnik ei ole maksejõuline või muutub maksejõuetuks lähiajal, siis tuleks eelistada pankrotimenetlust. Kõige halvem variant nii ajalises kui rahalises mõttes on olukord, kus võlgnik on maksejõuetu, aga võlausaldaja ei suuda mingil põhjusel esitada selget nõuet, kohus jätab ajutise halduri nimetamata, nõuet tuleb vaielda hagimenetluses ja lõpuks järgneb ka pankrotimenetlus.

Kui otsustatakse esitada pankrotiavaldus, siis võlgniku poolt nõude selguse vaidlustamine lõpeb pigem sellega, et kohus jõuab seisukohale, et nõue on ebaselge ja tuleb esmalt vaielda selgeks hagimenetluses. Kõigist ringkonna- ja riigikohtusse jõudnud lahenditest moodustasid 63,8% (67/104) lahendid, kus tunnistati nõudeid ebaselgeks ja sedastati, et

¹⁶² Maailmapanga analüüs 2019. Arvutivõrgust leitav: <https://www.just.ee/oigusloome-arendamine/maksejõuetusoiiguse-revisjon>

¹⁶³ Varul, P. Olulisemad muudatused pankrotiseaduses. Juridica 6/2021

nõudeid saab selgeks vaielda hagimenetluses. Pankrott kuulutati välja 17,1 % juhtudest, kus vaidlusaluseks küsimuseks oli nõude selgus. Kõrgema astme kohtud saatsid alama astme kohtutele asja uueks läbivaatamiseks 18,1 % menetlustest ehk 19 korral.

Seega selguse sai pankroti algatamisena 17,1 % juhtudest. Esitatud pankrotiavaldustest üle 50% osas oli kohus seisukohal, et nõuet tuleb menetleda hagimenetluses ja 18,1% kaasustest saadeti tagasi maakohtusse, kus vähemalt osaliselt otsustati tõenäoliselt samuti, et nõue on ebaselge ja vaidluse saab lahendada hagimenetluses. Siit võib järeldada, et nõude ebaselgeks tunnistamine kohtu poolt omab ajalist mõju nõude maksmapanemise kiirusele, sest aega on kulunud pankrotiavalduse menetlusele. Edasi tuleb alustada uut menetlust, hagimenetlust.

Kokku sattus kohtulahendite valimisse 73 juriidilist isikut. Nendest 11 puhul nimetas kohus kohe ajutise halduri. Magistritöö kirjutamise seisuga ilmnes kasutatud registritest, et 42 ettevõttel on suuremal või väiksemal määral negatiivne indikatsioon. Pankrotis on nendest ettevõtetest, kellele kohus ajutist haldurit ei määranud, 14 ettevõtet. Kustutatud on 13 ettevõtet. Likvideeritud on 4 ettevõtet, likvideerimishoiatus on 2 ettevõtte juures. 9 ettevõtte juures on kirje, et neil on kas maksuvõlg või esitamata deklaratsioon. EMTA andmetel põhinev käibeanalüüs näitab, et tänaseks realselt toimivaid ettevõtteid on 19.

Magistritöö tarbeks läbi viidud kohtulahendite analüüs ja lahendites osalenud ettevõtete hilisema käekäigu analüüs näitab, et üle poole ettevõtetest, kelle suhtes jäeti ajutine haldur nimetamata, on ikkagi oma tegevuse lõpetanud.¹⁶⁴ Käesolev magistritöö ei keskendu sellele, kui paljud võlausaldajad said oma nõude hagimenetluses rahuldatud, kuid ilmnes tendents, et kui võlgniku vastu on pankrotiavaldus esitatud, siis pigem viib see lõpuks ikkagi ettevõtte tegevuse lõpetamiseni ja seab kahtluse alla võlausaldaja nõuete rahuldamise või rahuldamise ulatuse.

3.2. Kohtu uurimisprintsipi ulatus ja mõju nõude selgusele

Pankrotimenetlus toimub hagita menetluse vormis. TsMS § 475 lg 1 (hagita asjad) p 12² kohaselt on hagita asjad pankrotimenetluse algatamine, pankroti väljakuulutamise, võlausaldajate nimekirja kinnitamine ja pankrotimenetlusega seotud asjad, mida ei saa lahendada hagimenetluses.

¹⁶⁴ Eesti Rakendusüuringute keskus Centar, advokaadibüroo Nove. Pankrotiseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu võimalike muudatuste hindamine. 2019. Arvutivõrgust leitud: http://centar.ee/pdf/ee/2019_Pankrotiseaduse_ja_teiste_seaduste_muutmise_seaduse_eelnou_voimalike_muudatuste_mojude_hindamine.pdf

„PankrS § 3 lg 3 järgi peab pankrotiasja menetlev kohus omal algatusel võtma tarvitusele abinõud, et selgitada välja pankrotimenetluse jaoks olulised asjaolud, ja korraldama selleks vajalike tõendite kogumise. Seega kehtib pankrotiasjades läbivalt uurimisprintsii. Kohus ei ole pankroti väljakuulutamise otsustamisel seotud menetlusosaliste esitatud taotluste, asjaolude ega nendele antud hinnanguga ning peab kontrollima avalduse vastavust seadusele ja avalduse tõendatust ka juhul, kui selle kohta ei ole esitatud vastuväiteid.“¹⁶⁵

Kohus on selgitanud, et uurimisprintsii kohaldub hagita menetlustes. Samas kui hagi menetletakse poolte esitatud asjaolude ja taotluste alusel, lähtudes nõudest ehk hagi asjades toimub võistlev menetlus. TsMS § 5 lg 1 Uurimispõhimõttest lähtutakse asjades, kus avaliku huvi tagamiseks on vaja välja selgitada objektiivne tõde. Pankrotimenetluse toimumise vastu on avalik huvi reeglina olemas, sest pankrotimenetluse laiem eesmärk on tagada majanduskeskkonna toimimine.¹⁶⁶

Õiguskirjanduses selgitatakse pankrotimenetluse puhul hagita menetluse valikut avaliku huvi olemasolu ja laiema eesmärgi täitmiseks. „Võlgniku pankroti väljakuulutamist kohtuotsusega saab põhjendada avaliku huvi põhimõttega, mis on pankrotimenetluses valitsev põhimõte. Avalik huvi seisneb muu hulgas üldise ärimoraali parandamises, ausate majandussuhete loomisele innustamises, samuti maksejõuetuse põhjuste väljaselgitamises. Oluliseks tuleb pidada ka ühiskonna kaitsmist maksejõuetute isikute eest.“¹⁶⁷

Riigikohus on kohtuasjas, mis ei käsitlenud küll pankrotiavaldust selgitanud, et uurimispõhimõtte tuleneb TsMS § 5 lg-st 3 (Menetluse toimumine poolte esitatu alusel) ja § 477 lg-test 5 ja 7 (Hagita asja läbivaatamine) koostoimest. Riigikohus on uurimispõhimõtet selgitanud: „Kohtu esmane tähtsus ei seisne aktiivses informatsiooni kogumises ning tõendite otsimises, vaid selle eesmärgiks on tagada, et asja lahendamiseks olulised asjaolud ei jääks välja selgitamata ainuüksi selle tõttu, et menetlusosaline ei osanud ette näha vajadust esitada lisatõendeid. Menetlusosalise heauskus hagita menetluse kontekstis (vt TsMS § 200 lg-d 1 ja 2) tähendab mh seda, et menetlusosaline teeb oma parima, et esile tuua ja ka tõendada asjaolud, mis on tema õiguste tagamise seisukohalt asja lahendamiseks tähtsad. Uurimispõhimõtte kohaselt tuleb kohtul kõrvaldada ka menetlusosaliste taotluste ja asjaoludega seotud

¹⁶⁵ Kõve V. Järvekülg I, Ots J, Torga M. Tsiviilkohtumenetluse seadustik III. Kommenteeritud väljaanne. Juura 2018. Lk 49

¹⁶⁶ TlnRnKm 2-16-7395/45 p 19

¹⁶⁷ Varusk, M. Maksejõuetus – mis see on? 2008. arvutivõrgust leitav:

https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/merike_varusk_maksejouetus_-_mis_see_on.pdf

ebaselgused.¹⁶⁸ Näiteks peab kohus pankrotiavalduse läbivaatamisel kontrollima avalduse vastavust seadusele ja avalduse tõendatust ka juhul, kui selle kohta ei ole esitatud vastuväiteid.¹⁶⁹

Seoses uurimisprintsiibiga sarnaneb Eesti õiguse lähenemine Saksa õigusele, kus samuti on kohtul initsiatiiv ja asjaolude väljaselgitamise kohustus. Saksa pankrotimenetlusele kohaldatakse vastavalt tsiviilkohtumenetluse sätteid, välja arvatud juhul, kui on sätestatud teisiti (InsO § 4). Selline viitamine on õigustatud, kuna pankrotimenetlus on eelkõige ühise täitmise õigus ning selles mõttes võiks see kuuluda hagimenetluse juurde. Teisalt on ta lähenenud hagita asjade kohtualluvusele, mille algatamiseks piisab võlgniku avaldusest (InsO § 13 lg 1 p 2), kellele võidakse jätta isegi omavalitsemise õigus (InsO § 270). FamFG §-ga 26 võrreldavalt domineerib asjaolude selgitamisel kohtu initsiatiiv. Vastupidiselt ZPO juhtidele (võistleva kohtumenetluse põhimõte) on pankrotikohus enamasti kohustatud ise asjaolusid uurima (InsO § 5). Ta kontrollib asjas olulisi fakte menetlusosaliste väidetest sõltumata, kuigi alles siis, kui pankrotiavaldus on osutunud lubatavaks. Ka tõendeid kogub ta omal algatusel, mis aga ei välista menetlusosaliste aktiivsust.¹⁷⁰

Nagu Saksa õiguseski, on kohtul küll võimalus koguda tõendeid omal algatusel, kuid see ei vabasta menetlusosalisi kohustusest olla ise aktiivne ja tõendeid esitada. Eestis on ringkonnakohus leidnud, et lisaks hagita menetluses kehtivale kohtu kohustusele asjaolud välja selgitada lasub tõendamiskoormis ka võlgnikust menetlusosalisel. Kuigi pankrotimenetluse algatamine ja pankroti väljakuulutamise vaadatakse läbi hagita menetluse sätete järgi, ei saa sellest järeldada, et võlgnikust menetlusosalisel ei oleks tõendamiskoormist nende asjaolude tõendamiseks, millele ta soovib tugineda.¹⁷¹

Harju maakohus on uurimisprintsiiibi ulatuse määratlematust näinud probleemina ja teinud maksejõuetusõiguse revisjoni käigus ettepaneku, et menetluse kiirendamise huvides tuleks kaaluda avaliku huvi ja kohtu uurimisprintsiiibi kriteeriumide sätestamine seaduses. „Üheselt on selge, et pankrotiasjades on avalik huvi, kuid piiritlemata on selle kriteeriumid. Selgete piiride puudumine toob kaasa kohtuvaidlusi, mis venitavad menetlust. Seega tuleks pankrotimenetluse kiirendamise huvides avaliku huvi kriteeriumid seaduses sätestada. Samuti seondub avalik huvi kohtu uurimisprintsiibiga, sest praktikas on tihti vaidlusi selle üle, kui ulatuslik on kohtu uurimisprintsiiip (PankrS § 3 lg 3 ka § 84). Siiani on kohtunikel ja

¹⁶⁸ RKTkm 2-20-110080/42 p 11

¹⁶⁹ TlnRnKm 2-16-7395/45 p 19

¹⁷⁰ Foreste, U. Pankrotiõigus. 2018 lk 20

¹⁷¹ TrtRnKm 2-19-7701/117 p 12.4

menetlusosalistel selles osas eriarvamus ja see toob kaasa täiendavaid vaidlusi, mis kujundab menetluse kestust.¹⁷²

Kohtupraktikas on uurimispõhimõtte ulatust pankrotiavalduse menetluses selgitatud selliselt, et määruskaebuse esitaja väide nagu oleks tegemist hagita asja menetlusega, mistõttu lasub maakohul kohustus võtta selge seisukoht aegumise osas, ei ole õige. Hagita asjana vaatas maakohus käesoleval juhul läbi pankroti väljakuulutamise avalduse. Avaldaja pidi PankrS § 10 lg 1 järgi tõendama nõude olemasolu. Eksitav on määruskaebuse esitaja seisukoht, et nõude selguse hindamisel pidi maakohus lähtuma uurimisprintsüübist. Ringkonnakohus leidis, et pankrotimenetluse staadiumis, mis eelneb ajutise halduri nimetamisele, võib kohus üldjuhul piirduda menetlusosaliste esitatud fakti- ja õiguslike väidete kontrollimisega. Vaid erandolukorras saab kohtult nõuda, et ta selles menetlusfaasis koguks omal algatusel tõendeid ja selgitaks välisriigi õigust ning annaks sellega seonduvalt korraldusi menetlusosalistele. Ringkonnakohus leiab, et maakohul lasub diskretsioon otsustada, kas nõude vastuväiteid hinnates saab piirduda menetlusosaliste poolt esitatuga või peab kohus tegema täiendavaid toiminguid. Käesolevas asjas on võlgnik esitanud kolm erinevat vastuväidet nõudele ja iga vastuväite kontrollimine eeldab täiendava informatsiooni ning ka Saksa õiguse kohaldamise selgitamist. Arvestades ka eeldatavat aega, mida kohus enne ajutise halduri nimetamist nõude selgitamisele peaks kulutama, leiab ringkonnakohus, et sellises mahus uurimisprintsüübi rakendamine ei ole kooskõlas pankrotimenetluse eesmärgiga.¹⁷³ Tsiviilasjas, kus ringkonnakohus saatis maakohutusse pankrotiavalduse uueks läbivaatamiseks on selgitatud, et maakohus võib asja uuel läbivaatamisel teha võlausaldajale ettepaneku esitada täiendavalt tõendeid või koguda neid ise.¹⁷⁴

Pankrotimenetluse toimumise vastu on avalik huvi reeglina olemas, sest pankrotimenetluse laiem eesmärk on tagada majanduskeskkonna toimimine. Seetõttu pole maakohus õiguspäraselt keeldunud tõendite kogumisest ja on sellega rikkunud hagita menetluses kehtivat uurimispõhimõtet. PankrS § 3 lg 3 järgi peab pankrotiasja menetlev kohus omal algatusel võtma tarvitusele abinõud, et selgitada välja pankrotimenetluse jaoks olulised asjaolud ja korraldama selleks vajalike tõendite kogumise. Pankroti väljakuulutamine on TsMS § 475 lg 1 p 122 kohaselt hagita asi, mille läbivaatamisel ei ole kohus seotud menetlusosaliste esitatud taotluste, asjaolude ega nende antud hinnanguga ning mille läbivaatamisel peab

¹⁷² Harju maakohu ettepanekud maksejõuetusõiguse revisjoniks. 2015. Arvutivõrgust leitav: <https://www.just.ee/oigusloome-arendamine/maksejõuetusõiguse-revisjon#kogutud-ettepanekud->

¹⁷³ TrtRnKm 2-15-17028/18 p 10

¹⁷⁴ TlnRnKm 2-16-7997/34 p 22

kohus kontrollima avalduse vastavust seadusele ja avalduse tõendatust ka juhul, kui selle kohta ei ole esitatud vastuväiteid (TsMS § 475 lg-d 5 ja 7). Ka TsMS § 5 lg 3 kohaselt selgitab kohus hagita asjas ise asjaolud ja kogub selleks vajalikud tõendid, kui seaduses ei ole ette nähtud teisiti.¹⁷⁵

Samas on kohtupraktikas leitud, et pankrotimenetluses kohalduv uurimispõhimõte ei pane kohtule ülesannet selgitada välja võlausaldaja nõude aluseks olevad asjaolud.¹⁷⁶ Kolleegiumi arvates ei ole piiratud ulatuses tõendite kogumine ja nende uurimine ajutise halduri määramise otsustamisel pankrotimenetluses välistatud, et nende põhjal kujundada oma esialgne seisukoht nõude põhjendatuse kohta.¹⁷⁷

Ringkonnakohtu hinnangul ei anna maakohtu määruse tühistamiseks alust ka määruskaebuse esitaja väide, et nõue on vähemalt osaliselt selge, sest määruskaebuse esitaja ei ole määruskaebuses ise välja toonud, mis osas nõue tema arvates vaieldamatult selge on. See eeldab jällegi kohtu enda poolt täiendavate uurimistoimingute tegemist, mis väljub pankrotimenetluse raamidest. Arvestades eeldatavat aega, mida kohus enne ajutise halduri nimetamist nõude selgitamisele peaks kulutama, leiab ringkonnakohus, et sellises mahus uurimispõhimõtte rakendamine ei ole kooskõlas pankrotimenetluse eesmärgiga.¹⁷⁸

Kokkuvõtteks võib tõdeda, et „Pankrotiasja menetlev kohus peab omal algatusel võtma tarvitusele abinõud, et selgitada välja pankrotimenetluse jaoks olulised asjaolud, ja korraldama selleks vajalike tõendite kogumise.“¹⁷⁹ „Kohus ei ole pankroti väljakuulutamise otsustamisel seotud menetlusosaliste esitatud taotluste, asjaolude ega nendele antud hinnanguga ning peab kontrollima avalduse vastavust seadusele ja avalduse tõendatust ka juhul, kui selle kohta ei ole esitatud vastuväiteid.“¹⁸⁰ Riigikohus on uurimispõhimõtet selgitanud, et „Kohtu esmane tähtsus ei seisne aktiivses informatsiooni kogumises ning tõendite otsimises, vaid selle eesmärgiks on tagada, et asja lahendamiseks olulised asjaolud ei jääks välja selgitamata ainuüksi selle tõttu, et menetlusosaline ei osanud ette näha vajadust esitada lisatõendeid.“¹⁸¹ Uurimisprintsipi ei välista seda, et menetlusosalised esitavad omal algatusel täiendavaid asjaolusid ja tõendeid, aga kohus ei tohi kogu tõendamiskoormist menetlusosalistele üle kanda. Lõppastmes vastutab asja õige

¹⁷⁵ TlnRnKm 2-16-7395/45 p 19

¹⁷⁶ TlnRnKm 2-20-12001/31 p 7.4

¹⁷⁷ TlnRnKm 2-16-17758/17 p 16

¹⁷⁸ TlnRnKm 2-16-15380/26 p 33

¹⁷⁹ Kõve V. Järvekülg I, Ots J, Torga M. Tsiviilkohtumenetluse seadustik III. Kommenteeritud väljaanne. Juura 2018. lk 49

¹⁸⁰ TlnRnKm 2-16-7395/45 p 19

¹⁸¹ RKTkm 2-20-110080/42 p 11

lahendamise eest nendes asjades, kus kehtib uurimisprintsip, alati kohus.¹⁸² Samas on ringkonnakohus leidnud, et pankrotimenetluse staadiumis, mis eelneb ajutise halduri nimetamisele, võib kohus üldjuhul piirduda menetlusosaliste esitatud fakti- ja õiguslike väidete kontrollimisega.¹⁸³ Kolleegiumi arvates ei ole piiratud ulatuses tõendite kogumine ja nende uurimine ajutise halduri määramise otsustamisel pankrotimenetluses välistatud.¹⁸⁴ Pankrotimenetluses kohalduv uurimispõhimõtte ei pane kohtule ülesannet (ei enne ega alates 1. veebruarist 2021) selgitada välja võlausaldaja nõude aluseks olevad asjaolud.¹⁸⁵ Konkreetne mõõde, mida erinevad kohtumäärused on kasutanud, on ajaline mõõde. Arvestades eeldatavat aega, mida kohus enne ajutise halduri nimetamist nõude selgitamisele peaks kulutama, leidis ringkonnakohus, et sellises mahus uurimispõhimõtte rakendamine ei ole kooskõlas pankrotimenetluse eesmärgiga.¹⁸⁶ Välja on toodud ka asjad, mis eeldavad töömahukat kontrolli.¹⁸⁷

3.3. Kohtu kaalutusõiguse ulatus ja mõju nõude selguse puhul

Esmalt peab kohus rakendama eelmises peatükis käsitletud uurimisprintsipi ja selgitama välja kõik asjasse puutuva. Seejärel saab kohus, tuginedes uurimise käigus saadud tõenditele, otsustada nõude selguse üle. Kohus peab jõudma veendumusele, et nõue on olemas. Kohtul on nõude põhjendatuse hindamisel põhjendamise kohustus.

Seadusest ei tulene üheseid ega ammendavaid kriteeriume, mille alusel saab kohus otsustada nõude selguse või ebaselguse üle. Nõude selguse või ebaselguse hindamine pankrotimenetluse algatamise eeldusena on seetõttu kohtu diskretsiooniotsus, millesse kõrgema astme kohus saab sekkuda üksnes juhul, kui alama astme kohus on ületanud diskretsiooni piire. Kohtul on nõude põhjendatuse hindamisel kaalutusõigus selles osas, kas esitatud tõendid on piisavad veenmaks kohut nõude olemasolus või tuleks kohtu hinnangul koguda asjas täiendavaid tõendeid, mis eeldab asja lahendamist hagimenetluses.¹⁸⁸

Kohtu kaalutusõigus hõlmab võlgniku poolt nõudele esitatud vastuväidete põhjenduse hindamist. Kui võlausaldaja esitab tõendid oma nõude tõendamiseks ja võlgnik vaidleb nõudele vastu, esitades omapoolsed põhjendused, mille tulemusel kohtul tekib veendumus, et nõue on

¹⁸² Kõve V. Järvekülg I, Ots J, Torga M. Tsiviilkohtumenetluse seadustik III. Kommenteeritud väljaanne. Juura 2018. lk 69, 70

¹⁸³ TrtnRnKm 2-15-17028/18 p 10

¹⁸⁴ TlnRnKm 2-16-17758/17 p 16

¹⁸⁵ TlnRnKm 2-20-12001/31 p 7.4

¹⁸⁶ TlnRnKm 2-16-15380/26 p 33

¹⁸⁷ TlnRnKm 2-16-15380/26 p 31

¹⁸⁸ TlnRnKm 2-13-4770/22 lk 4

ebaselge ja ebaselguse kõrvaldamiseks vajalikud meetmed on sedavõrd ulatuslikud või ei ole kooskõlas pankrotimenetluse eesmärkidega, saab kohus teha kaalutlusotsuse, et selgust nõude osas on võimalik saavutada hagimenetluses. Kohtul on kaalutlusõigus öelda, mis ulatuses ta saab pankrotimenetluses hinnata pooltevahelisi õigussuhteid, tuvastada faktilisi asjaolusid ja hinnata tõendeid, et anda hinnang nende asjakohasusele ja usaldusväärsusele.

Tsiviilasjas nr 2-16-17945 on ringkonnakohus selgitanud kohtu kohustust oma seisukohti põhjendada. See, kas nõue on piisavalt selge või mitte, ei saa sõltuda sellest, mitu vastuväidet võlgnik nõudele esitab. PankrS § 10 lg 1 kohaselt tuleb võlausaldajal pankrotiavalduse aluseks olevat nõuet esmalt tõendada. Kui see eeldus on täidetud, saab võlgnikul, juhul kui ta nõuet ei tunnista, tekkida võimalus nõudele vastu vaielda. Vastuväiteid tuleb kohtul hinnata samuti sisuliselt, sh hinnates ka tõendeid. Konkreetsete vastuväidete pinnalt tuleb hinnata, kas võlgnik vaidles nõudele põhjendatult vastu ja kas vaidlus nõude üle tuleks lahendada väljaspool pankrotimenetlust. Samas ei piisa üksnes vastuväidete loetlemisest ja järelduse esitamisest, et vastuväited on põhjendatud, vaid iga vastuväite puhul tuleb ka põhjendada, miks see muudab nõude ebaselgeks. Kogumis tuleb vastuväidete hindamisel kohtul põhjendada, kas vastuväited muudavad ebaselgeks terve nõude või üksnes osa nõudest.¹⁸⁹

Kolleegiumi arvates nõude põhjendatuse üle otsustamisel ei saa lähtuda ainult võlgniku poolt esitatud paljasõnalistest vastuväidetest. Võlgnikul tuleb oma vastuväiteid TsMS § 235 mõttes vähemalt põhistada viisil, et kohus saaks väite lugeda usutavaks. See tähendab, et menetlusosaline peab kohtu ette tooma konkreetsed elulised asjaolud, mis muudavad tema väited usutavaks.¹⁹⁰

Kohtul on avalduse põhjendatuse hindamisel kaalutlusõigus selles osas, kas esitatud tõendid on piisavad veenmaks kohut nõude olemasolu osas või tuleks kohtu hinnangul koguda asjas täiendavaid tõendeid. Pankrotiavaldusele esitatud vastuväidetest tulenevalt on vaja avaldaja nõude olemasolu selgitamiseks kindlaks teha, millised olid poolte lepingujärgsed kohustused. Kokkuvõttes leiab kolleegium, et maakohus on õigustatult ja diskretsioonipiire ületamata jõudnud järeldusele, et võlausaldaja nõude selguse hindamine ületab praegusel juhul pankrotimenetluses nõude hindamise mahtu, kuivõrd sisuline vaidlus nõude olemasolu ja suuruse üle ei kuulu lahendamisele pankrotimenetluses. Kohtul puudub kohustus hinnata ajutise

¹⁸⁹ TlnRnKm 2-16-17945 p 8

¹⁹⁰ TlnRnKm 2-16-17758/17 p 18

pankrotihalduri nimetamise menetlusstaadiumis tõendeid sarnaselt nõude sisulise lahendamisega hagimenetluses.¹⁹¹

Ka Saksa kohus omab kaalutusõigust vaieldavate nõuete üle otsustamisel pankrotimenetluses kuna pankrotimenetlus ei ole mõeldud vaieldavate nõuete suhtes selguse loomiseks. Kohus saab nõude olemasolu üle otsustada oma kaalutusõiguse ja sisemise veendumuse põhjal. Esialgne maksejõuetusmenetlus ei sobi ega ole mõeldud õiguslikult kaheldavate nõuete olemasolu selgitamiseks. Kõik kahtlused selles osas on taotleva võlausaldaja kahjuks. Kohus võib nõude olemasolu üle otsustada oma äranägemise ja veendumuse järgi.¹⁹²

Ühendkuningriigi regulatsiooni kohaselt on vaidlusaluste nõuete käsitlemine pigem tava- kui seadusnorm. Kui kohtusse ei ole veel pankrotiavaldust esitatud või seda vastu võetud, on alternatiivne võimalus taotleda avalduse menetluse peatamine või vastu võtmine. Seda võimalust ei kasutata, kui võlg on vaid osaliselt vaidlustatud, tingimusel et vaidlustamata summa on vähemalt sama suur kui seadusest tulenev nõue pankrotimenetluse algatamiseks sätestatud minimaalse võlgnevuse suurusle või kui võlausaldajal on hea argumentatsioon ja ta kannataks ebaõiglaselt või kaotaks õiguskaitsevahendi. Kui esineb hea argumentatsioon, et võlausaldaja kannataks ebaõiglaselt, siis on kohtul kaalutusõigus pankrotimenetluse algatamise osas.¹⁹³

Kokkuvõttes on kohtul kaalutusõigus selles, et kui võlgnik vaidleb võlausaldaja nõudele vastu, siis kas esitatud tõendid annavad kohtule veendumuse lugeda nõue selgeks või tuleks selgitada välja täiendavad asjaolud, mida saab teha hagimenetluses.

3.4. Vahekokkuvõte

PankrS § 15 lg 3 p 1-s paiknev nõude selguse kriteerium kannab endas kahte eesmärki. Esiteks peab see kriteerium suunama pankrotimenetlusesse üksnes need menetlused, mis vastavad pankrotimenetluse eesmärkidele pankrotiseaduse mõttes. Pankrotimenetluse eesmärk ei ole nõuete üle sisuliste vaidluste lahendamine.¹⁹⁴ Sellest tuleneb ka sätte teine eesmärk, mis on

¹⁹¹ TlnRnKm 2-19-12476/19 p 19, 21, 22

¹⁹² Braun, E. German Insolvency Code. Verlag C.H.Beck oHG 2019. Section 14

¹⁹³ Goode, R. Principles of Corporate Insolvency Law. Thomson Reuters 2005. lk 169

¹⁹⁴ TlnRnKm 2-20-14362/15 p 8

võlgniku kaitse eesmärk, et pankrotimenetlust ei kasutataks ära omavaheliste vaidluste lahendamiseks ja võlgnikule surve avaldamiseks.¹⁹⁵

Pankrotiavalduse aluseks saab olla varaline nõue. Esmalt peab võlausaldaja koos pankrotiavaldusega esitama oma nõuete kohta tõendid. Kui võlgnik ei nõustu esitatud nõuetega, siis peab ta nõudele põhjendatult vastu vaidlema. Kohtul on nõuete hindamisel diskretsiooniotsus. Kohtul peab tekkima sisemine veendumus, kas nõue on olemas või on nõue ebaselge. Ei piisa sellest, et võlgnik nõuet lihtsalt eitab.¹⁹⁶ Näiteks peaks võlgnik vaidlustama lepingu kehtivuse, nõude kehtivuse, nõude sissenõutavuse, võlgnevuse suuruse või üldse võlgnevuse olemasolu. Kohtul on tarvis tuvastada võlgnevuse täpne koosseis ja suurus. Ära tuleb näidata nõude suuruse kujunemine koos vastavate kalkulatsioonidega.¹⁹⁷ Alati tuleks esitada konkreetseid nõudeid puudutavad lepingud, nõude alusdokumendid. Võlausaldaja peab tooma selged, vastuoludeta, vaidlustamata asjaolud ja tõendid, mille alusel kohus saab tuvastada nõude.¹⁹⁸ Nõuet ei saa üldjuhul pidada selgeks kas raamatupidamisdokumentide või maksudeklaratsioonide põhjal. Näiteks ei piisa saldoteatiste esitamisest. Ei piisa ka ainult arvete või varasemate pankrotiavalduste esitamisest. Võlausaldaja peab alati tooma välja eraldi kõiki nõudeid puudutavad asjaolud ning näitama, millest kogu nõue koosneb (näiteks, et nõue koosneb põhivõlast ja viivistest). Võlausaldaja peab tõendama, et ta ise on oma kohustused täitnud, aga võlgnik ei ole omapoolseid kohustusi täitnud ning näitama, millal muutus võlg sissenõutavaks.

Magistritöö raames uuritud kohtupraktikast selgus, et kui võlgnik vaidlustab nõude selguse, lõpeb see tavaliselt sellega, et kohus jõuab seisukohale, et nõue on ebaselge ja tuleb esmalt vaielda selgeks hagimenetluses. Nõue tunnistati ebaselgeks kõigist ringkonnakohtutesse ja Riigikohtusse jõudnud lahenditest 67 korral 104-st lahendist, mis on 63,8 %. Pankrott kuulutati välja 17,1 % juhtul ehk 18 korral, kus vaidlusaluseks küsimuseks oli nõude selgus. Kõrgema astme kohtud saatsid alama astme kohtutele asja uueks läbivaatamiseks 18,1% menetluses ehk 19 korral. Autor tuvastas ka korrelatsiooni ajutise halduri nimetamata jätmise ja hiljem toimunud äriühingute lõppemise vahel. See võimaldab tulevastel õigusteadlastel süveneda konkreetsetesse juhtudesse, et kontrollida, kas korrelatsioon on juhuslik või näitab see hoopis, et menetluste alustamata jätmine on olnud ehk õiguslikult põhjendatud, kuid

¹⁹⁵Varusk, M. Maksejõuetus – mis see on? 2008. Arvutivõrgust leitav: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/merike_varusk._maksejouetus_-_mis_see_on.pdf

¹⁹⁶ TlnRnKm 2-16-4800/32 p 6

¹⁹⁷ TlnRnKm 2-19-14109/16 p 22

¹⁹⁸ TlnRnKm 2-19-14109/16 p 22

majanduslikult mitte. Tööst selgus, et üle poolte ettevõtetest, kelle suhtes jäeti ajutine haldur nimetamata ühel või teisel viisil, on oma tegevuse lõpetanud.

Kokkuvõttes võib öelda, et nõue tunnistatakse ebaselgeks kui nõude olemasolu üle otsustamine eeldab asjaolude tuvastamist, mitte õiguslike hinnangute andmist. Kohtud on öelnud, et nõuet ei muuda ebaselgeks, kui selle üle toimub vaidlus ka hagimenetluses. Töövõtulepingutest tulenevaid vaidluseid ning seda, kas kohustus on täidetud lepingule või seadusele vastava kvaliteediga on kohtud pidanud ebaselgeteks.¹⁹⁹ Samuti peetakse ebaselgeteks suulisi lepinguid, sest tunnistajate ülekuulamine väljub pankrotimenetluse raamest.²⁰⁰ Tegelikult tahte väljaselgitamist, lepingu eseme väärtuse kindlaks tegemist mingil ajahetkel,²⁰¹ vaidlust, millises valuutas tuli lepingujärgne kohustus täita,²⁰² või seda, kas volitus on antud, on kohtud hinnanud samuti vaidlusteks, mida saab lahendada hagimenetluses ja mitte pankrotimenetluses.²⁰³ Kui võlgnik esitab aegumise vastuväite, siis need vaidlused on loetud pankrotiavalduse menetlusest väljaspool lahendamist vajavateks vaidlusteks, olgu siis vaidlusaluseks juhuks aegumise katkemine või eri ajal osutatud teenuste eest tekkinud nõuete eri aegadel aegumine.

Pankrotiavalduse esitamiste puhul on märgataval määral tegemistloovutatud nõuetega. Vaidlus ja eeskätt vaidlus nõude selguse kontekstis ei tulene pigem loovutamise asjaolust endast. Põhiliselt vaieldakse selle üle, kas loovutatud nõue ise üldse olemas on. Üldjuhul tunnistatakse ebaselgeks nõuded, kus vaidluse all on sissenõutavaks muutumine. Kohtupraktikas tunnistatakse üldjuhul ebaselgeks nõuded, mis koosnevad erinevatest nõuetest, mis kõik muutuvad või on muutunud sissenõutavateks erinevatel aegadel. Võlausaldaja peaks sellistel puhkudel tooma väga selgelt välja kõikide nõuete lõikes ja igapähe kohta eraldi muuhulgas sissenõutavaks muutumise hetke. Tasaarvestuste puhul ei nimetanud kohtud uuritud lahendites ajutist haldurit kui võlgnik viitas tasaarvestusele. Tasaarvestuse puhul peaks võlgnik enda nõuet põhistama sama ulatuslikult kui võlausaldaja enda pankrotiavalduse aluseks olevat nõuet, sest muidu oleks võlgnikul alati võimalik öelda, et tal on tasaarvestuse olukord ja jõuda olukorrani, kus ajutist haldurit ei nimetata. Käenduslepingutest tulenevad nõude selguse vaidlused puudutavad pigem eraisikutest käendajaid. Käenduslepingutest tulenevate vaidluste puhul tunnistatakse nõue pigem ebaselgeks ja ajutine haldur jäetakse nimetamata.

¹⁹⁹ TlnRnKm 2-16-17721/22 p 22

²⁰⁰ TrtRnKm 2-12-40668/33 p 2, 4

²⁰¹ TlnRnKm 2-19-10923/15 p 11

²⁰² TrtRnKm 2-14-62885/29 p 7

²⁰³ TlnRnKm 2-18-5940/25 p 32

Käenduslepingute üle peetavates vaidlustes tuuakse esile näiteks vastuolu hea usu põhimõttega.²⁰⁴

Pankrotiavalduse menetluses võib menetluse osapool tugineda võltsituse vastuväitele, kui ta leiab, et vastaspool kasutab võltsitud tõendeid. Kohtupraktika kohaselt piisab TsMS § 277 lg 1 mõistes põhistamiseks väitest, et isiku nimel on keegi teine dokumendile alla kirjutanud. Võltsituse vastuväite puhul ei leidnud kohtud kordagi, et nõue oleks selge, vaid sedastati, et allkirja õigsust on võimalik tuvastada ekspertiisi käigus, aga see väljuks juba pankrotiavalduse menetluse raamidest.²⁰⁵ Mis puudutab välisriigi õigust, siis pankrotiavalduse menetluse regulatsioonis ei ole takistusi välisriigi õiguse kohaldamiseks. Kohus peab ise õigust teadma ja see põhimõte hõlmab ka välisriigi õigust. Kui Eesti kohtutelt eeldatakse Eesti ja Euroopa Liidu õiguse tundmist, siis kõikide välisriigi seaduste tundmist ei saa Eesti kohtutelt eeldada. Välisriigi õiguse tõlgendamine suunatakse hagimenetlusse, kuna see on aeganõudev protsess.

„Pankrotiasja menetlev kohus peab omal algatusel võtma tarvitusele abinõud, et selgitada välja pankrotimenetluse jaoks olulised asjaolud, ja korraldama selleks vajalike tõendite kogumise.“²⁰⁶ „Kohus ei ole pankroti väljakuulutamise otsustamisel seotud menetlusosaliste esitatud taotluste, asjaolude ega nendele antud hinnanguga ning peab kontrollima avalduse vastavust seadusele ja avalduse tõendatust ka juhul, kui selle kohta ei ole esitatud vastuväiteid.“²⁰⁷ Riigikohus on uurimispõhimõtet selgitanud, et „kohtu esmane tähtsus ei seisne aktiivses informatsiooni kogumises ja tõendite otsimises, vaid selle eesmärgiks on tagada, et asja lahendamiseks olulised asjaolud ei jääks välja selgitamata ainuüksi selle tõttu, et menetlusosaline ei osanud ette näha vajadust esitada lisatõendeid.“²⁰⁸ Uurimisprintsii ei välista seda, et menetlusosalised esitavad omal algatusel täiendavaid asjaolusid ja tõendeid, aga kohus ei tohi kogu tõendamiskoormist menetlusosalistele üle kanda. Lõppastmes vastutab asja õige lahendamise eest nendes asjades, kus kehtib uurimisprintsii, alati kohus.²⁰⁹ Samas on ringkonnakohus leidnud, et pankrotimenetluse staadiumis, mis eelneb ajutise halduri nimetamisele, võib kohus üldjuhul piirduda menetlusosaliste esitatud fakti- ja õiguslike väidete

²⁰⁴ TlnRnKm 2-16-2680/19 p 19

²⁰⁵ TlnRnKm 2-13-22511/18 p 8

²⁰⁶ Kõve V. Järvekülg I, Ots J, Torga M. Tsiviilkohtumenetluse seadustik III. Kommenteeritud väljaanne. Juura 2018. lk 49

²⁰⁷ TlnRnKm 2-16-7395/45 p 19

²⁰⁸ RKTkm 2-20-110080/42 p 11

²⁰⁹ Kõve V. Järvekülg I, Ots J, Torga M. Tsiviilkohtumenetluse seadustik III. Kommenteeritud väljaanne. Juura 2018. lk 69, 70

kontrollimisega.²¹⁰ Piiratud ulatuses tõendite kogumine ja nende uurimine ei ole ajutise halduri määramise otsustamisel pankrotimenetluses välistatud.²¹¹ Pankrotimenetluses kohalduv uurimispõhimõte ei pane kohtule ülesannet selgitada välja võlausaldaja nõude aluseks olevad asjaolud.²¹² Kohtumäärustes on kasutatud on ajalist mõõde. Kui asjaolude selgitamisele kulub enne ajutise halduri nimetamist eelduslikult palju aega, siis sellises mahus uurimispõhimõtte rakendamine ei ole kooskõlas pankrotimenetluse eesmärgiga.²¹³ Välja on toodud ka asjad, mis eeldavad töömahukat kontrolli.²¹⁴ Lisaks uurimispõhimõttele peab kohus otsuseid tehes rakendama kaalutlusõigust. Kohtul on kaalutlusõigus selles, et kui võlgnik vaidleb võlausaldaja nõudele vastu, siis kas esitatud tõendid annavad kohtule veendumuse lugeda nõue selgeks või tuleks selgitada välja täiendavad asjaolud, mida saab teha hagimenetluses.

²¹⁰ TrtnRnKm 2-15-17028/18 p 10

²¹¹ TlnRnKm 2-16-17758/17 p 16

²¹² TlnRnKm 2-20-12001/31 p 7.4

²¹³ TlnRnKm 2-16-15380/26 p 33

²¹⁴ TlnRnKm 2-16-15380/26 p 31

KOKKUVÕTE

Käesoleva magistritöö eesmärk oli analüüsida nõude selguse rolli ja kaalutusõiguse rakendamise ulatust nõudeselguse hindamisel pankrotiavalduse menetluses. Lähtuvalt magistritöö eesmärgist soovis autor leida vastuseid küsimustele: milline on nõude selguse roll pankrotiavalduse menetluses? Kui võlgnik vaidleb nõudele vastu ja väidab, et nõue on ebaselge, siis kas kohus pigem võtab nõude osas seisukoha või lõpetab menetluse ja selgitab, et vaidlus kuulub lahendamisele hagimenetluses? Magistritöö kirjutamise raames soovis autor tuvastada, mis on tänaseks saanud nendest võlgnikust ettevõtetest, mille puhul kohus otsustas, et jätab ajutise halduri nimetamata? Töös otsiti vastuseid küsimusele, millised on kohtu kaalutusõiguse piirid nõude selguse hindamisel? Kas saab välja tuua nõude aluseid või vastuväiteid, mille puhul kaldub kohus pankrotiavalduse menetlust lõpetama? Milliste tõenditega saab eelduslikult vältida võimaliku nõude selguse vaidluse puhul pankrotiavalduse menetluse lõpetamist?

Magistritöös tehtud peamised järeldused on alljärgnevad. Autor jõudis järeldusele, et pankrotiavalduse menetluses on võimalik eristada kolme faasi, millal kohus pankrotiavalduse menetluses võlausaldaja nõuet hindab. Esimene võlausaldaja nõude kontroll toimub kohtu poolt pankrotiavaldust menetlusse võttes, kui kontrollitakse, kas võlausaldaja nõue on olemas. Kui võlausaldaja nõuet ei ole, siis kohus pankrotiavaldust menetlusse ei võta (PankS § 14 lg 1 p1). Sisuliselt kohus võlausaldaja nõuet pankrotiavalduse menetlusse võtmise faasis ei hinda. Kui pankrotiavaldus on menetlusse võetud on järgmiseks etapiks ajutise halduri nimetamine. Selleks hetkeks on oma vastuväited ja seisukohad saanud esitada ka võlgnik. Ajutise halduri määramise etapis on määrava tähtsusega selge nõude olemasolu. See on teine kord, kui kohus pankrotiavalduse menetluses võlausaldaja nõuet hindab. Kui nõue on ebaselge ja võlgnik sellele vastu vaidleb, jätab kohus ajutise halduri nimetamata ja pankrotiavalduse menetlus lõpeb (PankrS § 15 lg 3 p 1). Kui kohus on ajutise halduri nimetanud, on järgmiseks etapiks pankroti välja kuulutamise otsustamine. Kohus kuulutab välja pankroti, kui võlgnik on maksejõuetu (PankrS § 31 lg 1). Erasisiku puhul jätab kohus pankroti välja kuulutamata olenemata isiku maksejõuetusest, kui nõue on ebaselge (PankrS § 31 lg 2). Juriidilise isiku puhul arvestatakse maksejõuetuse hindamisel maha ebaselged nõuded. Kui juriidiline isik on maksejõuetu ka ilma ebaselge nõudeta, siis kuulutatakse pankrot välja.²¹⁵ Seega on nõude selgus pankrotiavalduse menetluses oluline kolmel korral. Esimeses ja teises etapis nõude selguse puudumisel menetlus lõpeb. Kolmandas etapis tuleb juriidilisest isikust võlgniku puhul maksejõuetust hinnata ilma

²¹⁵ RKTkm 3-2-1-60-14 p 18

ebaselge nõudeta. Seega on nõude selgusel pankrotiavalduse menetluses elulise tähtsusega roll, mis võib lõpetada pankrotiavalduse menetluse kolmel korral.

Analüüsist selgus, et PankrS § 15 lg 3 p 1-s sätestatud nõude selguse kriteerium kannab endas kahte eesmärki. Esiteks peab see kriteerium suunama pankrotimenetlusse üksnes nende võlgniku suhtes läbiviidavates menetlustes, mis vastavad pankrotimenetluse eesmärkidele pankrotiseaduse mõttes. Pankrotimenetluse eesmärk ei ole nõuete üle sisuliste vaidluste lahendamine.²¹⁶ Samuti ei ole pankrotimenetluse eesmärk võlasuhetes selguse saamine. Sellest tuleneb ka sätte teine eesmärk, s.o. võlgniku kaitse, tagamaks, et pankrotimenetlust ei kasutataks ära omavaheliste vaidluste lahendamiseks ja võlgnikule surve avaldamiseks.²¹⁷

Kohus teeb pankrotiavalduse menetluses nõude selguse üle diskretsiooniotsuse. Kohtul peab tekkima sisemine veendumus, kas nõue on olemas või on nõue ebaselge. Et kohtul tekiks sisemine veendumus nõude olemasolus või ebaselguses, ei piisa sellest, et võlgnik nõuet lihtsalt eitab.²¹⁸ Näiteks peaks võlgnik vaidlustama lepingu kehtivuse, nõude kehtivuse, nõude sissenõutavuse, võlgnevuse suuruse või üldse võlgnevuse olemasolu. Võlausaldaja peaks tegema kohtule lihtsaks tuvastada võlgnevuse täpne koosseis ja suurus. Ära tuleb näidata nõude suuruse kujunemine koos vastavate kalkulatsioonidega. Alati tuleks esitada konkreetseid nõudeid puudutavad lepingud ja nõude alusdokumendid.²¹⁹ Võlausaldaja peab tooma selged, vastuoludeta, vaidlustamata asjaolud ja tõendid, mille alusel kohus saab nõude tuvastada.²²⁰ Nõuet ei saa üldjuhul pidada selgeks kas raamatupidamisdokumentide või maksudeklaratsioonide põhjal.²²¹ Näiteks ei piisa saldoteatiste esitamisest.²²² Ei piisa ka ainult arvete või varasemate pankrotiavalduste esitamisest.²²³ Võlausaldaja peab alati eraldi välja tooma kõiki nõudeid puudutavad asjaolud ning näitama, millest kogu nõue koosneb (näiteks põhivõlast ja viivistest).²²⁴ Võlausaldaja peab näitama, et ta ise on omapoolsed kohustused täitnud, aga võlgnik ei ole omapoolseid kohustusi täitnud ning näitama, millal muutus võlg sissenõutavaks.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et nõue tunnistatakse ebaselgeks, kui nõude olemasolu üle otsustamine eeldab asjaolude tuvastamist, mitte õiguslike hinnangute andmist. Näiteks on

²¹⁶ TlnRnKm 2-20-14362/15 p 8

²¹⁷ Varusk, M. Maksejõuetus – mis see on? 2008. Arvutivõrgust leitav: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/merike_varusk._maksejouetus_-_mis_ee_on.pdf

²¹⁸ TlnRnKm 2-16-4800/32 p 6

²¹⁹ TlnRnKm 2-19-14109/16 p 22

²²⁰ TlnRnKm 2-19-14109/16 p 22

²²¹ TlnRnKm 2-16-11087/11 p 20

²²² TlnRnKm 2-16-19086/30 p 8

²²³ TlnRnKm 2-17-13002/18 p 35, 36

²²⁴ TlnRnKm 2-20-3991/30 p 9.2

kohtud öelnud, et nõuet ei muuda ebaselgeks, kui selle üle toimub vaidlus ka hagimenetluses.²²⁵ Töövõtulepingutest tulenevate nõuete vaidlused tunnistatakse pigem ebaselgeks. Näiteks on kohtud pidanud ebaselgeks seda, kui vaieldakse, kas kohustus on täidetud lepingule või seadusele vastava kvaliteediga.²²⁶ Samuti on kohtud pidanud ebaselgeks suulistest lepingutest tulenevaid nõudeid, sest tunnistajate ülekuulamine väljub pankrotimenetluse raamest.²²⁷ Kohtud on hinnanud ka tegeliku tahte väljaselgitamist,²²⁸ lepingu eseme väärtuse kindlaks tegemist mingil ajahetkel²²⁹ ning vaidlust, millises valuutas tuli lepingujärgne kohustus täita²³⁰ või kas volitus on antud, vaidlusteks, mida saab lahendada hagimenetluses ja mitte pankrotimenetluses.²³¹ Kui võlgnik esitab aegumise vastuväite, siis need vaidlused on loetud pankrotiavalduse menetlusest väljaspool lahendamist vajavateks vaidlusteks olgu siis vaidlusaluseks juhuks kas aegumise katkemine või eri ajal osutatud teenuste eest tekkinud nõuete erinevatel aegadel aegumine.

Loovutatud nõuetega on pankrotiavalduse esitamiste puhul tegemist märgataval määral. Siiski vaidlus ja eeskätt vaidlus nõude selguse kontekstis pigem loovutamise asjaolust endast ei tulene. Põhiliselt vaieldakse selle üle, kas loovutatud nõue ise üldse olemas on. Üldjuhul tunnistatakse ebaselgeks nõuded, kus vaidluse all on sissenõutavaks muutumine. Kohtupraktikas tunnistatakse üldjuhul ebaselgeks nõuded, mis koosnevad mitmest eri nõuetest, mis kõik muutuvad või on muutunud sissenõutavateks eri aegadel. Võlausaldaja peaks sellistel puhkudel tooma väga selgelt välja kõikide erinevate nõuete lõikes ja igapähe kohta eraldi muuhulgas sissenõutavaks muutumise hetke.

Tasaarvestuste puhul ei nimetanud kohtud uuritud lahendites ajutist haldurit, kui võlgnik viitas tasaarvestusele. Tasaarvestuse puhul peaks võlgnik enda nõuet põhistama sama ulatuslikult kui võlausaldaja enda pankrotiavalduse aluseks olevat nõuet.²³² Käenduslepingutest tulenevad nõude selguse vaidlused puudutavad pigem eraisikutest käendajaid. Käenduslepingutest tulenevate vaidluste puhul tunnistatakse nõue pigem ebaselgeks ja ajutine haldur jäetakse nimetamata. Käenduslepingute üle peetavates vaidlustes tuuakse esile näiteks vastuolu hea usu põhimõttega, mida peaks hindama hagimenetluse raames.²³³

²²⁵ TlnRnKm 2-12-43820/20 lk 6

²²⁶ TlnRnKm 2-16-17721/22 p 22

²²⁷ TrtRnKm 2-12-40668/33 p 2, 4

²²⁸ TlnRnKm 2-16-2680/19 p 19

²²⁹ TlnRnKm 2-19-10923/15 p 11

²³⁰ TrtRnKm 2-14-62885/29 p 7

²³¹ TlnRnKm 2-18-5940/25 p 32

²³² TlnRnKm 2-16-17945/15 p 10

²³³ TlnRnKm 2-16-2680/19 p 19

Pankrotiavalduse menetluses võib menetluse osapool tugineda võltsituse vastuväitele, kui ta leiab, et vastaspool kasutab võltsitud tõendeid. Võltsituse vastuväite puhul ei leidnud kohtud kordagi, et nõue oleks selge, vaid sedastati, et allkirja õigsust on võimalik tuvastada ekspertiisi käigus, aga see väljuks juba pankrotiavalduse menetluse raamidest.²³⁴ Mis puudutab välisriigi õigust, siis pankrotiavaldus menetluse regulatsioonis ei ole takistusi välisriigi õiguse kohaldamiseks. Kui Eesti kohtutel eeldatakse Eesti ja Euroopa Liidu õiguse tundmist, siis kõikide välisriigi seaduste kohene tundmine ei ole mõeldav. Välisriigi õiguse tõlgendamine suunatakse hagimenetlusse, kuna see on aeganõudev protsess.

Lähtuvalt pankrotiasjades kehtivast uurimispõhimõttest ei ole kohus seotud menetlusosaliste poolt esitatud taotluste, asjaolude või hinnangutega. Kohus peab kontrollima nii avalduse vastavust seadusele kui ka tõendatust ka sellisel juhul, kui vastuväiteid ei ole esitatud. Kohtu tegevuse eesmärk peaks olema tagada, et asja lahendamiseks olulised asjaolud ei jääks välja selgitamata ainuüksi selle tõttu, et menetlusosaline ei osanud ette näha vajadust esitada lisatõendeid.²³⁵ Uurimisprintsiipt ei välista seda, et menetlusosalised esitavad omal algatusel täiendavaid asjaolusid ja tõendeid, aga kohus ei tohi kogu tõendamiskoormist menetlusosalistele üle kanda. Lõppastmes vastutab asja õige lahendamise eest nendes asjades, kus kehtib uurimisprintsiipt, alati kohus.²³⁶ Pankrotiavalduse menetluses võib kohus üldjuhul piirduda menetlusosaliste esitatud fakti- ja õiguslike väidete kontrollimisega.²³⁷ Piiratud ulatuses tõendite kogumine ja nende uurimine ei ole ajutise halduri määramise otsustamisel pankrotimenetluses siiski välistatud.²³⁸ Pankrotimenetluses kohalduv uurimispõhimõte ei pane kohtule ülesannet selgitada välja võlausaldaja nõude aluseks olevad asjaolud.²³⁹ Konkreetne mõõde, mida erinevad kohtumäärused on kasutanud, on ajaline mõõde. Arvestades eeldatavat aega, mida kohus enne ajutise halduri nimetamist nõude selgitamisele peaks kulutama, leidis ringkonnakohus, et sellises mahus uurimispõhimõtte rakendamine ei ole kooskõlas pankrotimenetluse eesmärgiga.²⁴⁰ Välja on toodud ka asjad, mis eeldavad töömahukat kontrolli.²⁴¹

Lisaks uurimispõhimõttele peab kohus otsuseid tehes rakendama kaalutusõigust. Kohtul on kaalutusõigus selles, et kui võlgnik vaidleb võlausaldaja nõudele vastu, siis kas

²³⁴ TlnRnKm 2-13-22511/18 p 8

²³⁵ RKTkm 2-20-110080/42 p 11

²³⁶ Kõve V. Järvekülg I, Ots J, Torga M. Tsiviilkohtumenetluse seadustik III. Kommenteeritud väljaanne. Juura 2018. lk 69, 70

²³⁷ TrtnRnKm 2-15-17028/18 p 10

²³⁸ TlnRnKm 2-16-17758/17 p 16

²³⁹ TlnRnKm 2-20-12001/31 p 7.4

²⁴⁰ TlnRnKm 2-16-15380/26 p 33

²⁴¹ TlnRnKm 2-16-15380/26 p 31

esitatud tõendid annavad kohtule veendumuse lugeda nõue selgeks või tuleks selgitada välja täiendavad asjaolud, mida saab teha hagimenetluses.²⁴²

Magistritöö raames uuritud kohtupraktikast selgus, et võlgniku poolt nõude selguse vaidlustamine lõpeb tavaliselt kohtu seisukohaga, et nõue on ebaselge ja tuleb esmalt vaielda selgeks hagimenetluses. Kõigist ringkonnakohtutesse ja Riigikohtusse jõudnud lahenditest, kus tunnistati nõue ebaselgeks ja sedastati, et nõudeid saab selgeks vaielda hagimenetluses moodustas 63,8 % ehk 104 lahendist 67 lahendi puhul. Pankrott kuulutati välja 17,1 % juhtudest ehk 18 korral, kus vaidlusaluseks küsimuseks oli nõude selgus. Kõrgema astme kohtud saatsid alama astme kohtutele asja uueks läbivaatamiseks 18.1% menetlustes ehk 19 korral.

Lisaks tuvastas autor korrelatsiooni ajutise halduri nimetamata jätmise ja hiljem äriühingute lõppemise vahel. Tööst selgus, et üle poolte ettevõtetest, kelle suhtes jäeti ajutine haldur nimetamata ühel või teisel viisil oma tegevuse lõpetanud. See võimaldab tulevastel õigusteadlastel süveneda konkreetsetesse juhtudesse kontrollimaks, kas korrelatsioon on juhuslik või näitab see, et menetluste alustamata jätmine on olnud ehk õiguslikult põhjendatud, kuid majanduslikult mitte.

Kokkuvõttes saab märkida, et kui tekib vajadus esitada pankrotiavaldus ja võlgnik otsustab sellele vastu vaielda, tuginedes nõude ebaselgusele, siis tuleb arvestada, et enamikul juhtudest jätab kohus ajutise halduri nimetamata ja ütleb, et vaidlust saab lahendada hagimenetluses. Seetõttu tuleb oma nõudeid esitades need hoolikalt tõendada, esitades näiteks kehtiva lepingu, tõendama, et nõue on kehtiv, tõendama, et nõue on muutunud sissenõutavaks, näitama, et võlausaldaja on ise kõik oma kohustused täitnud, aga võlgnik oma kohustusi täitnud ei ole. Kui on mitmeid erinevaid nõudeid, siis tuleb esitada kõik nõuded selgelt eraldi ja tõendada kõiki nõudeid eraldi kirjeldatud viisil. Silmas tuleb pidada, et kohtul peab tekkima sisemine veendumus, et nõue on olemas ja põhjendatud. Kuna on suur tõenäosus, et kohus teeb määruse ajutist haldurit mitte nimetada, siis on võimalik esitada samal ajal oma nõue ka hagimenetlusse, et menetleda pankroti- ja hagimenetlust paralleelselt, mitte üksteise järel. Küsimusele, kas kohtud ehk liiga kergekäeliselt ei jäta ajutist haldurit nimetamata ja kas menetlus on võlgniku poole kaldu on mõnevõrra raske vastata. Enamikel juhtudel nõude selguse vaidlustes pankrotiavalduse menetlus lõpetatakse. Statistiliselt leiavad oma lõpu üle poole võlgnikest ettevõttest. Vaieldamatult mõjub see negatiivselt nõude maksmapanemise kiirusele ja on võlausaldaja suhtes ebasoodne.

²⁴² TlnRnKm 2-17-13002/18 p 35, 36

CARITY OF A CLAIM IN A BANKRUPTCY PETITION PROCEDURE

The objectives of Estonian bankruptcy procedure are to satisfy the claims of the creditors out of the assets of the debtor by transferring the assets of the debtor or rehabilitating the undertaking thereof. The purpose of bankruptcy proceedings is not to hold substantive disputes over claims. Therefore, one of the preconditions for initiating bankruptcy proceedings is the existence of a clear creditor's claim. There are no clear frameworks and rules for the court to assess the clarity of a claim. The court must make a discretionary decision.

The purpose of this master's thesis is to analyze the role of clarity of a claim and the extent of the exercise of discretion in the court practice in bankruptcy petition procedure.

It is declared that there is a public interest in bankruptcy proceedings. The public interest exists because bankruptcy proceedings affect the economy as a whole. It is therefore in the interests of the economy as a whole that insolvency systems are effective. It must also be effective to initiate bankruptcy proceedings, which must protect the interests of both the creditor and the debtor. It is therefore important to define the preconditions that must be met in order to initiate proceedings. One of the decisive preconditions in bankruptcy proceedings is the existence of a clear creditor's claim. The clarity of the claim must be assessed by the court on the basis of its discretion.

In the present master's thesis, the author aims to find answers to the questions: what is the role of clarity in a bankruptcy proceedings claim? If the debtor contests that the claim is unclear, does the court decide to rule on the claim or to stay the proceedings and explain that the dispute is to be settled in an action? As part of the writing of the master's thesis, the author wanted to find out what has become of the debtor companies for which the court decided not to appoint an interim trustee? The paper seeks answers to the questions, what are the limits of the court's discretion in assessing the clarity of a claim? Is it possible to set out the grounds for, or objections to, a claim in which the court tends to close the insolvency proceedings? What evidence can presumably prevent the closure of bankruptcy proceedings in the event of a dispute over the clarity of a possible claim?

The master's thesis is divided into three chapters. The first chapter analyzes the stages of bankruptcy proceedings. It is examined in which stages and what role the clarity of the claim plays and what is the weight of the clarity of the claim in the proceedings as a whole. Bankruptcy proceedings can only be initiated by submitting a written application to the court. An application for the opening of bankruptcy proceedings may be submitted by a debtor or a creditor, and in certain cases by another person if the law so provides. Upon acceptance of the

application, the court shall verify whether the claim has been submitted by the entitled person and whether the claim exists. In essence, the court has not yet assessed the claim. In the case of an application by a creditor, the court shall decide on acceptance only on the basis of the information provided in the application of the creditor. Once the bankruptcy petition has been processed, the next step is to appoint an interim trustee. By that time, the debtor has also been able to submit his objections. The existence of a clear claim is crucial at the stage of appointing an interim trustee. If the claim is unclear and the debtor disputes it, the court will not appoint an interim trustee and the proceedings will end. However, once the court has appointed an interim trustee, the next step is to decide whether to declare bankruptcy. The court declares bankruptcy if the debtor is insolvent. In the case of a private person, the court will not declare bankruptcy regardless of the person's insolvency if the claim is unclear. In the case of a legal person, unclear claims are deducted when assessing insolvency. If a legal entity is insolvent even without an unclear claim, bankruptcy is declared. The interim trustee shall assess the insolvency. According to Estonian legislation it is important to distinguish bankruptcy application proceedings from bankruptcy proceedings, as bankruptcy proceedings begin with the declaration of bankruptcy. At the same time, the clarity of the claim is one of the preconditions for the creditor's bankruptcy petition and, consequently, it is crucial to whether it is even possible to declare bankruptcy.

The second chapter analyzes court practice in order to examine which claims have been considered unclear by the courts and which evidence has been considered relevant by the courts in proving the existence of a claim. Will the debtor's reliance on the unclarity of the claim lead to the termination of the insolvency proceedings and the interim trustee not being appointed, or will the courts decide to appoint the interim trustee and continue the proceedings? The criterion of clarity of a claim contained in the Bankruptcy Act has two purposes. First, that criterion must limit to insolvency proceedings only those proceedings which meet the objectives of insolvency proceedings within the meaning of insolvency law. The purpose of bankruptcy proceedings is not to settle substantive disputes over claims. It also follows from the second purpose of the provision, which is to protect the debtor, that insolvency proceedings are not used to settle disputes between them and to put pressure on the debtor.

A bankruptcy petition must be based on a clear claim. The creditor must first provide evidence of his claims with the bankruptcy petition. If the debtor does not agree with the submitted claims, he must reasonably oppose the claim. The court has a discretionary judgement in assessing claims, where there is no specific framework. The court must have an internal conviction as to whether the claim exists. It is not enough that the debtor simply denies

the claim. For example, the debtor should contest the validity of the contract, the validity of the claim, the enforceability of the claim, the amount of the debt or whether the debt exists at all. The court needs to establish the exact composition and amount of the debt. The composition of the amount of the claim must be indicated together with the corresponding calculations. Contracts on which claim is based and the supporting documents of the claim should always be submitted. The creditor must provide clear, uncontroversial, uncontested facts and evidence on the basis of which the court can establish the claim. The claim cannot generally be considered clear on the basis of either accounting documents or tax returns. For example, it is not enough to submit balance notifications. It is not enough to just submit invoices or previous bankruptcy applications. The creditor must always state separately the circumstances concerning each claim separately and indicate what the whole claim consists of. For example, that the claim consists of main part of the loan and of interest. Also indicate that the creditor has fulfilled his obligations but that the debtor has not fulfilled his obligations. As well as indicate when the debt became due.

According to the analyzed court practice, if the debtor challenges the clarity of a claim it usually ends with the court finding that the claim is unclear and must first be disputed in the court. Of all the decisions that reached the circuit courts and the Supreme Court 63.8% out of 104 i.e. 67 times the proceedings were ended and court decided that the claim was unclear. Bankruptcy was declared in 17.1% of cases, i.e. 18 times, where the issue was the clarity of the claim. Higher courts referred cases to lower courts for reconsideration in 18.1% of proceedings, i.e. 19 times.

During the completion of the master's thesis, half of the companies that participated in the survey, for which no interim trustee was appointed, have closed down. The author found a correlation between not appointing an interim trustee and the subsequent closure of the companies. This will allow future legal scholars to delve into specific cases to check whether the correlation is accidental or shows that the failure to initiate proceedings may have been legally justified but not economically justified. However, it must be kept in mind, when filing for bankruptcy as a creditor, if the court rejects this claim on the grounds of clarity, there must be a relatively high probability that the debtor company is unsustainable.

In general, a claim can be said to be unclear if a decision on the existence of a claim presupposes a finding of fact and not a legal assessment. The courts have said that the claim will not be made unclear if it is also in dispute in an action. Based on the research results, it can be said that the disputes arising from contracts from services and whether the obligation has been fulfilled with the quality required by the contract or by law, have been considered unclear

by the courts. Oral agreements are also considered unclear, as the examination of witnesses goes beyond the scope of bankruptcy proceedings. The determination of the actual will, the determination of the value of the object of the contract at some point in time, the dispute in the currency in which the contract was concluded, or whether the power of attorney has also been considered by the courts as disputes that can be settled in non-bankruptcy proceedings. Based on an analysis of the case law, the claims were found to be unclear as well in the following cases: if the debtor substantiates that the submitted document has been falsified; if the debtor relies on the expiry of the claims end the procedure. The courts have found that the application of foreign law is not contrary to the objectives of the insolvency proceedings, but according to the court practice, the need to apply foreign law terminates the insolvency proceedings because it is too time-consuming and labour-intensive.

The third chapter addresses the issues of clarity of claim in practice. What is the effect of declaring a claim unclear on the speed with which the claim is enforced and the subsequent prospect of having the claim satisfied. What is meant by the principle of investigation applied by the court and what are the limits of the court's discretion in deciding on the clarity of a claim. The Supreme Court has clarified the principle of investigation that the primary importance of a court is not to actively gather information and seek evidence, but its purpose is to ensure that the circumstances important for resolving a case are not clarified simply because a participant could not foresee the need to submit additional evidence. The principle of investigation does not preclude the parties from submitting additional facts and evidence on their own initiative. In addition to the principle of investigation, the court must exercise its discretion in reaching its decisions. The court's discretion means whether the reasons and evidence provided for the clarity of the claim allow the court to reach an internal conviction that the claim exists.

In conclusion, if there is a need to file for bankruptcy petition and the debtor decides to oppose it based on the unclarity of the claim, it should be noted that in most cases the court will not appoint an interim trustee and will say that the dispute can be settled in direct action. It can be inferred from this that when filing for bankruptcy, the claim must carefully be proved, it should be proved that the claim is valid, proved that the claim has become due, show that the creditor has fulfilled all his obligations, and the debtor has not fulfilled his obligations. If there are several different claims, all claims must be clearly and separately stated and all claims must be separately substantiated. It must be considered that the court must have an internal conviction that the claim exists and is justified. There is a high probability that the court will order not to appoint an interim trustee. Therefore it might be considered to file the claim at the same time.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

Loetelu on koostatud viidatava allika keeles.

Kirjandus

1. Varusk, M. Maksejõuetus – mis see on? 2008, https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/merike_varusk._maksejouetus_-_mis_see_on.pdf
2. Kõve, V. Järvekülg, J. Ots, J. Torga, M. Tsiviilkohtumenetluse seadustik I kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2017
3. Kõve V. Järvekülg I, Ots J, Torga M. Tsiviilkohtumenetluse seadustik III. Kommenteeritud väljaanne. Juura 2018
4. Vutt, M. Hagi menetluse võtmisest keeldumine või läbi vaatamata jätmise õigusliku perspektiivituse tõttu. Riigikohus, õigusteabe osakond 2012. Arvutivõrgust leitav: https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/elfinder/analyysid/2012/hagioiguslikperspektiivitus_margitvutt.pdf
5. I. Kull, jt. Võlaõigus I. Üldosa. Tallinn 2004, lk 24
6. Saarma, T. Pankrotimenetluse põhimõtted – Juridica, 2008, nr 6.
7. Varusk, M. Võlausaldajate nõuete nimekirja kinnitamine pankrotimenetluses – Juridica, 2021, nr 6.
8. Varusk, M. Olulised mõisted pankrotimenetluses. 2008. Arvutivõrgust leitav: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/merike_varusk._olulised_moisted_pankrotimenetluses.pdf
9. Varul, P. Olulisemad muudatused pankrotiseaduses. Juridica 6 2021.
10. K. Kerstna-Vaks. Kohtuliku järevalve ja selle seos pankrotimenetluse eesmärkidega. Juridica 2005, nr 9.
11. Foerste, U. Pankrotiõigus. 2018
12. Braun, E. German Insolvency Code. Verlag C.H.Beck oHG 2019
13. Goode, R. Principles of Corporate Insolvency Law. Thomson Reuters 2005
14. Varul, P. Kull, I. Kõve, V. Käerdi, M. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Kirjastus Juura. 2010

15. Kohtutäituri seaduse eelnõu seletuskiri. 2009. Arvutivõrgust leitav: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/1b0d01ec-f7b5-2581-75d9-dda4dd01275a/Kohtut%C3%A4ituri%20seadus>
16. T. Saarma. Nõuete esitamine, kaitsmine ja rahuldamine pankrotimenetluses. Magistritöö 2008. Arvutivõrgust leitav: <http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/6435/saarmatoomas.pdf>
17. M. Seppik. Pankrotiasjade kohtumenetluse probleeme. Juridica 1/1994, lk 18
18. Kikas, M. Pankrotimenetluse algatamine ja pankroti väljakuulutamise. Magistritöö. 2005. arvutivõrgust leitav: <http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/715/kikas.pdf>

Õigusaktid

19. Pankrotiseadus. 22. jaanuar 2003.- RT I 2003, 17, 95; RT I 2003, 17, 95
20. Insolvenzverordnung (InsO). Insolvenzordnung vom 5. Oktober 1994
21. Tsiviilkohtumenetluse seadustik - RT I 2005, 26, 197
22. Võlaõigusseadus. 26.09.2001, RT I 2001, 81, 487
23. Asjaõigusseadus 09.06.1993, RT I 1993, 39, 590
24. Riigilõivuseadus 10.12.2014, RT I, 30.12.2014, 1
25. Tsiviilseadustiku üldosa seadus 27.03.2002, RT I 2002, 35, 216

Kohtupraktika

Riigikohtu lahendid

26. RKTkm 3-2-1-17-02
27. RKTkm 3-2-1-60-14
28. RKTko 3-2-1-11-96
29. RKTko 3-2-1-47-01
30. RKTko 3-2-1-150-04
31. RKTkm 3-2-1-61-13
32. RKTkm 3-2-1-14-07
33. RKTkm 2-15-17822
34. RKTkm 3-2-1-57-14

Ringkonnakohtute lahendid

35. TlnRnKm 2-16-17945/15

36. TrtRnKm 2-09-47323
37. TrtRnKm 2-12-3908
38. TrtRnKm 2-11-55779/30
39. TrtRnKm 2-10-61784/68
40. TlnRnKm 2-12-2419/62
41. TlnRnKm 2-11-50119/36
42. TrtRnKm 2-12-40668/33
43. TrtRnKm 2-12-24023/83
44. TlnRnKm 2-12-43820/20
45. TlnRnKm 2-13-22511/18
46. TlnRnKm 2-13-4770/22
47. TlnRnKm 2-13-28314/21
48. TlnRnKm 2-13-17636/18
49. TrtRnKm 2-13-268/25
50. TlnRnKm 2-12-33774/39
51. TlnRnKm 2-13-36527/19
52. TlnRnKm 2-13-61305/22
53. TlnRnKm 2-10-59104/98
54. TlnRnKm 2-15-3097/21
55. TrtRnKm 2-14-62885/29
56. TlnRnKm 2-15-13088/23
57. TlnRnKm 2-16-1407/10
58. TlnRnKm 2-15-12895/54
59. TlnRnKm 2-15-5064/136
60. TlnRnKm 2-15-17028/18
61. TlnRnKm 2-15-18092/33
62. TlnRnKm 2-16-2680/19
63. TrtRnKm 2-16-517/54
64. TlnRnKm 2-16-7994/28
65. TlnRnKm 2-16-11087/11

66. TlnRnKm 2-16-9953/26
67. TlnRnKm 2-16-7997/34
68. TlnRnKm 2-16-7395/45
69. TlnRnKm 2-16-4800/32
70. TlnRnKm 2-16-16676/19
71. TlnRnKm 2-16-15380/26
72. TlnRnKm 2-16-1246/32
73. TlnRnKm 2-16-17721/22
74. TlnRnKm 2-16-19168/19
75. TlnRnKm 2-16-19086/30
76. TlnRnKm 2-16-16617/53
77. TlnRnKm 2-17-3279/37
78. TlnRnKm 2-16-17758/17
79. TlnRnKm 2-17-3933/13
80. TlnRnKm 2-17-11742/24
81. TlnRnKm 2-17-13002/18
82. TlnRnKm 2-17-5278/39
83. TrtRnKm 2-17-12307/15
84. TlnRnKm 2-17-18805/24
85. TlnRnKm 2-17-16849/59
86. TlnRnKm 2-18-8572/18
87. TlnRnKm 2-18-14591/33
88. TlnRnKm 2-18-10357/19
89. TlnRnKm 2-18-16856/34
90. TrtRnKm 2-18-19681/44
91. TlnRnKm 2-18-5940/25
92. TlnRnKm 2-18-9459/54
93. TlnRnKm 2-19-3889/31
94. TlnRnKm 2-18-14994/58

95. TrtRnKm 2-19-12408/28
96. TlnRnKm 2-18-13480/30
97. TlnRnKm 2-19-13035/18
98. TrtRnKm 2-19-10335/37
99. TlnRnKm 2-19-3904/26
100. TlnRnKm 2-19-8072/22
101. TlnRnKm 2-19-18549/17
102. TlnRnKm 2-19-15104/35
103. TlnRnKm 2-19-11328/30
104. TlnRnKm 2-19-12476/19
105. TlnRnKm 2-19-8020/21
106. TrtRnKm 2-19-17970/14
107. TlnRnKm 2-19-10923/15
108. TlnRnKm 2-19-12477/17
109. TlnRnKm 2-19-14109/16
110. TlnRnKm 2-18-17124/48
111. TlnRnKm 2-19-9074/13
112. TlnRnKm 2-20-3991/30
113. TlnRnKm 2-20-606/20
114. TlnRnKm 2-20-7339/28
115. TlnRnKm 2-20-3378/18
116. TlnRnKm 2-20-3991/59
117. TrtRnKm 2-19-7701/117
118. TrtRnKm 2-20-14362/15
119. TlnRnKm 2-20-4244/27
120. TrtRnKm 2-20-16525/15
121. TlnRnKm 2-20-9349/19
122. TlnRnKm 2-18-15384/134
123. TlnRnKm 2-20-13462/76

124. TlnRnKm 2-19-12322/61
125. TlnRnKm 2-20-16085/24
126. TlnRnKm 2-20-12001/31
127. TlnRnKm 2-20-10649/27
128. TlnRnKm 2-20-15412/27
129. TlnRnKm 2-20-17919/19
130. TlnRnKm 2-21-2977/18
131. TlnRnKm 2-21-1435/30
132. TlnRnKm 2-21-7023/13
133. TrtRnKm 2-21-4909/15
134. TlnRnKm 2-21-1182/15
135. TlnRnKm 2-14-9623
136. TlnRnKm 2-15-7000/22

Muud allikad

137. UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law. Parts one and two, 25 June 2004; part three, 1 July 2010; part four, 18 July 2013, July 2019. Arvutivõrgust leitav: https://uncitral.un.org/en/texts/insolvency/legislativeguides/insolvency_law
138. The World Bank. Principles for effective insolvency and creditor/debtor regimes. 2021. Arvutivõrgust leitav: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/35506/Principles-for-Effective-Insolvency-and-Creditor-and-Debtor-Regimes.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
139. Impact assessment study on policy options for a new initiative on minimum standards in insolvency and restructuring law. European Commission 2015. Arvutivõrgust leitav: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/final_report_formatted_jiipib2_for_publication_final_opoce_0.pdf
140. Esimene tõus alates eelmisest kriisist: pankrottide arv kasvas aastaga 26%. Creditinfo. 2021. Arvutivõrgust leitav: <https://www.creditinfo.ee/esimene-tous-alates-eelmisest-kriisist-pankrottide-arv-kasvas-aastaga-26/>

141. Eesti Vabariigi pankrotiseaduse muutmise seaduse 307 SE seletuskiri. Arvutivõrgust leitav: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/a9c0ad43-0f09-34ce-bb66-9d4f7e2018aa/Eesti%20Vabariigi%20pankrotiseaduse%20muutmise%20seadus>
142. Maksuametist saadaolevat infot analüüsiv portaal. Arvutivõrgust leitav: https://annegrete.ee/shiny/benchmarking_EMTA/
143. E-äriregister. Arvutivõrgust leitav: <https://ariregister.rik.ee/est>
144. Agarmaa, M. Maksejõuetusõiguse revisjon. Pankrotiavalduse esitamine, pankrotimenetluse raugemine, pankroti välja kuulutamine ja tagajärjed, pankrotivara moodustamine, pankrotivara valitsemine. 2018. Arvutivõrgust leitav: <https://www.just.ee/oigusloome-arendamine/maksejõuetusõiguse-revisjon>
145. Maailmapanga analüüs 2019. Arvutivõrgust leitav: <https://www.just.ee/oigusloome-arendamine/maksejõuetusõiguse-revisjon>
146. Eesti Rakendusuuringute keskus Centar, advokaadibüroo Nove. Pankrotiseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu võimalike muudatuste hindamine. 2019. Arvutivõrgust leitav: http://centar.ee/pdf/ee/2019_Pankrotiseaduse_ja_teiste_seaduste_muutmise_seaduse_eelnou_voimalike_muudatuste_mojude_hindamine.pdf
147. Kohtute menetlusstatistika 2021. Arvutivõrgust leitav: https://www.kohus.ee/sites/default/files/dokumentid/I%20ja%20II%20astme%20kohtute%202021.a%20menetlusstatistika_1.pdf
148. Harju maakohu ettepanekud maksejõuetusõiguse revisjoniks. 2015. Arvutivõrgust leitav: <https://www.just.ee/oigusloome-arendamine/maksejõuetusõiguse-revisjon#kogutud-ettepanekud->
149. Eesti Kaubandustööstuskoja arvamused maksejõuetusõiguse revisjoni kohta. 2015. Arvutivõrgust leitav: <https://www.just.ee/oigusloome-arendamine/maksejõuetusõiguse-revisjon#kogutud-ettepanekud->
150. Õiguskantsleri ettepanekud maksejõuetusõiguse revisjoni käigus lahendamist vajavatest küsimustest. 2015. arvutivõrgust leitav: <https://www.just.ee/oigusloome-arendamine/maksejõuetusõiguse-revisjon#kogutud-ettepanekud->